

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE TURİST
REHBERLERİNİN ROLÜ: KAPADOKYA'YI ZİYARET EDEN YABANCI
TURİSTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Gizem ÇAPAR

Danışman
Yrd. Doç. Uysal YENİPİNAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2016

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolü: Kapadokya'yı Ziyaret Eden Yabancı Turistler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini onurumla doğrularım.

23.06/2016

Gizem ÇAPAR

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gizem ÇAPAR tarafından hazırlanan Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolü: Kapadokya'yı Ziyaret Eden Yabancı Turistler Üzerine Bir Araştırma başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Yrd. Doç. Dr. Uysal YENİPİNAR
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Beril DÖNMEZ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Nuray TETİK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

28/06/2016
Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu tez çalışmasının tamamlanmasında yardımcı olan çok değerli kişiler bulunmaktadır. Öncelikle, tez çalışması süresince ilgisini ve desteğini esirgemeyen, görüş ve katkılarıyla çalışmaya zenginlik katan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Uysal YENİPİNAR'a, Mersin'e geldiğim günden itibaren tezin tamamlanmasına kadarki tüm süreçte bana yol gösteren ve tüm sorularımı titizlikle cevaplayan değerli hocam Prof. Dr. A.Celil ÇAKICI'ya, sağlamış oldukları huzurlu çalışma ortamı ve hoşgörülerini için değerli hocalarım Prof. Dr. Kemal BİRDİR'e ve Doç. Dr. Kamil UNUR'a, her konuda bilgi ve deneyimlerini paylaşan ve desteklerini daima hissettiğim değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Beril DÖNMEZ'e ve Yrd. Doç. Dr. Gürkan AKDAĞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışması süresince emeği geçen ve kaynaklarını paylaşan çok değerli arkadaşlarım ve hocalarım Arş. Gör. Derya TOKSÖZ'e, Arş. Gör. Ozan GÜLER'e, Arş. Gör. Sercan BENLİ'ye ve Arş. Gör. Mehmet BEYAZGÜL'e teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda veri toplama sürecinde bana yardımcı olan turist rehberi arkadaşım Hasan Ali DALKILIÇ'a ve destek veren diğer tüm rehber arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, her daim yanımda olan beni destekleyen, yüreklendiren ve tez süresince yaptığı tüm fedakârlıklar, farklı bakış açısıyla getirdiği yorumlar için hayat arkadaşım, sevgili eşim Akan ÇAPAR'a sonsuz teşekkür ederim. Bu tezi kendisine ve tezin tamamlanmasına yakın dönemde hayatımıza giren 'kıymetlime', canım kızım Evrim'e atfediyorum.

Gizem ÇAPAR

ÖZET

KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE TURİST REHBERLERİNİN ROLÜ: KAPADOKYA'YI ZİYARET EDEN YABANCI TURİSTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doğal ve kültürel miras dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden biri olan turizmin temel yapı taşlarından biri sayılmaktadır. Doğal ve kültürel mirasın yok olduğu veya zarar gördüğü bir ortam özellikle bu mirasa bağımlı olan turizm için bir tehdittir. Bu nedenle doğal ve kültürel kaynaklara olan bu bağımlılık turizm sektöründe sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirmiştir. Bir ülkenin sahip olduğu kültürel ve doğal mirası ne derece sürdürülebilir olursa o ülke için turizmin sürdürülebilirliğinden de o derece bahsedilebilir. Bu aşamada turizm sektörü içerisinde stratejik öneme sahip olan turist rehberlerine bu mirası koruma bilincinin oluşturulması ve gelecek nesillere aktarılması konularında önemli görevler düşmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan tez çalışmasının amacı, kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısını ortaya çıkarmaktır.

Araştırma tarama modeli türünde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistler oluşturmaktadır. Veriler, birçok araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekler ile oluşturulan bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket, kolayda örnekleme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Anket uygulaması 01-31 Temmuz 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması sonunda kullanılabilir 391 adet anket elde edilmiştir. Analizlerde betimleyici istatistiklerin yanı sıra, güvenilirlik analizi, açıklayıcı faktör analizi, t-testi ve Anova testinden yararlanılmıştır. Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolünü katılımcılar, kültürel

etkileşim rolü, kültürel arabulucu ve bilgi aktarıcı rolü ve doğayı koruma rolü olarak 3 boyutta algılamışlardır. Araştırma sonucunda turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algılarının eğitim durumları ve geldikleri bölgelere (milliyetlerine) göre anlamlı farklılık gösterdiği fakat cinsiyet ve meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Miras, Sürdürülebilirlik, Turizm, Turist rehberi

ABSTRACT

THE ROLE OF TOUR GUIDES ON SUSTAINABILITY OF CULTURAL AND NATURAL HERITAGE: AN INVESTIGATION ON FOREIGN TOURISTS VISITING CAPPADOCIA

Cultural and natural heritage is considered amongst the building blocks of tourism that is one of the fastest growing sectors in the world. As a matter of the fact that tourism depends on this heritage and an environment in which cultural and natural heritage is damaged or destroyed, is a threat for tourism. Therefore, this dependence to natural and cultural sources has made the concept of sustainability a current issue. The sustainability of tourism can be discussed for a country only if the natural and cultural heritage it has, is sustainable. From this point of view, tour guides who have a strategically important place for this sector play a significant role about raising awareness on protecting the heritage and transferring it to next generations. Accordingly, the aim of this thesis, is to reveal the tourist perception about the role of the tourist guide on sustainability of natural and cultural heritage.

Research is designed in survey model. Foreign tourists visiting Cappadocia form the research population. The data was collected through a questionnaire formed by scales developed by many researchers. The questionnaire was carried out according to convenience sampling method. The questionnaire was conducted between the dates of 1-31 July 2015. At the end of the conduction, 391 of available questionnaires were obtained. For the analysis; besides the descriptive statistics, reliability analysis, explanatory factor analysis, t-test, anova test were used. Results revealed that participants perceived the role of tour guides on sustainability of natural and cultural heritage in 3 dimensions as; the role

of cultural interaction, the role of cultural mediation and information giver and the role of natural conservation. Furthermore, it has been determined that the perceptions of participants about the role of tour guide on sustainability of natural and cultural heritage differ significantly according to their educational statuses and nationalities but not their age and occupational groups.

Key words: Heritage, Sustainability, Tourism, Tour guide

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: TEZİN PROBLEM TANIMI VE ÖNEMİ.....	5
I.1. Problemin Tanımı ve Araştırmanın Önemi	5
I.2. Araştırmanın Amacı	7
I.3. Araştırma Soruları	8
I.4. Araştırmanın Kapsamı.....	8
I.5. Araştırmanın Varsayımları	9
I.6. Tanımlar	10
II. BÖLÜM: TEMEL KAVRAMLAR, KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ	
ALANYAZIN	12
II.1.Mirasın Tanımı, Kapsamı ve Türleri	12
II.1.1.Mirasın Tanımı ve Kapsamı.....	12
II.1.2.Mirasın Türleri.....	14
II.1.2.1.Kültürel Miras	14
II.1.2.1.1. Somut Kültürel Miras.....	17
II.1.2.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras	18

II.1.2.2.Doğal Miras.....	20
II.2. Mirasın Korunması ve Önemi.....	21
II.2.1.Kültürel Mirasın Korunması ve Önemi.....	21
II.2.2.Doğal Mirasın Korunması ve Önemi.....	23
II.2.3.Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslar arası Alanda Korunması.....	26
II.3. Sürdürülebilirlik Kavramı	29
II.3.1.Sürdürülebilirliğin Boyutları	31
II.3.1.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik	31
II.3.1.2. Çevresel Sürdürülebilirlik	31
II.3.1.3. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik.....	32
II.3.2. Turizmde Sürdürülebilirlik.....	33
II.3.3. Sürdürülebilir Turizmde Turist Rehberlerinin Rolü.....	36
II.3.3.1 Liderlik Rolü	39
II.3.3.2. Arabuluculuk Rolü	41
II.3.3.3. Kaynak Yönetimi Rolü	44
II.3.3.4. Ekonomi Rolü	47
II.4. Mirasın Sürdürülebilirliği	49
II.4.1. Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Önemi ...	49
II.4.2.Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne İlişkin Alan Yazın	53
III. BÖLÜM: KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE TURİST REHBERLERİNİN ROLÜ: KAPADOKYA'YI ZİYARET EDEN YABANCI TURİSTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	64

III.1. Araştırmanın Yöntemi.....	64
III.1.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	65
III.1.2. Evren ve Örneklem	68
III.1.3. Anketin Uygulanması	69
III.1.4. Kullanılan Veri Analiz Teknikleri	69
III.1.5. Araştırmanın Sınırlamaları.....	70
III.2. Bulgular ve Değerlendirme	71
III.2.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	71
III.2.2. MGüvenirlilik Analizi Sonuçları.....	76
III.2.3. Faktör Analizi Sonuçları	79
III.2.4. T Testi Sonuçları	83
III.2.5. Anova (Tek Yönlü Varyans) Testi Sonuçları.....	84
SONUÇ VE ÖNERİLER	89
KAYNAKÇA.....	100
EKLER	

KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

ICCROM: Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi

ICOMOS: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

IUCN: Uluslararası Doğayı Koruma Birliği

KBS: Kimlik Bildirim Sistemi

KMO: Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği İstatistiği

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TUREB: Türkiye Turist Rehberleri Birliği

UNESCO: Birleşmiş Milletler Bilim, Eğitim ve Kültür Örgütü

UNWTO: Dünya Turizm Örgütü

WFTGA: Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu

WTO: Dünya Turizm Örgütü

vd: ve diğerleri

vb: ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Turist Rehberlerinin Rollerine Yönelik Yapılan Tanımlamalar	37
Tablo 2.2. Sürdürülebilir Turizmde Turist Rehberinin Rolü	39
Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	73
Tablo 3.2. Katılımcıların Kapadokya'yı Tercih Nedeni ve Bölgede İlgilerini en çok Çeken Faktörlere Göre Dağılımı.....	74
Tablo 3.3. Turist Rehberinin Turistlerin Tatil Deneyimi Üzerindeki Etkisinin Katılımcılara Göre Dağılımı	74
Tablo 3.4. Katılımcıların Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne İlişkin Algı Ölçeğinde Yer Alan Maddelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	75
Tablo 3.5. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	77
Tablo 3.6. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	81
Tablo 3.7. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Medeni Durum Bakımından T Testi Sonuçları	83
Tablo 3.8. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Meslek Gruplarına Göre Anova Testi Sonuçları	84
Tablo 3.9. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı Ölçeğinin Turistlerin Geldikleri Bölgelere Göre Anova Testi Sonuçları.....	85
Tablo 3.10. Turistlerin Geldikleri Bölgelere Göre Çoklu Karşılaştırma (Tukey) Tablosu	86
Tablo 3.11. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı Ölçeğinin Turistlerin Eğitim Durumlarına Göre Anova Testi Sonuçları	87
Tablo 3.12. Turistlerin Eğitim Durumlarına Göre Çoklu Karşılaştırma (Tukey) Tablosu .	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Ulusal Miras Kategorileri.....	13
Şekil 2.2. Kültürel Miras	16
Şekil 2.3. Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi	34

GİRİŞ

Dünyada turizmin önemli bir sektör haline gelmesi ve sürekli büyümesi, turizm ürününe konu olan çevresel ve kültürel varlıkların zamanla olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik faydalarından en üst düzeyde yararlanılabilmesi için ise, tekrar yerine konulamayacak bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması, dolayısıyla sağlıklı kalması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir (Kozak, 2014: 47).

Miras yapıları ve değerleri bulunduğu yer dışında dünyanın başka hiçbir yerinde görülemeyeceği için ender olması bakımından önemli olmakla birlikte, ulusal kimliğin bir parçası oldukları için de milli olması bakımından önem arz etmektedir. Kültürel ve doğal miras bir defa yok edildiğinde yerine yenisi getirilemez bu nedenle miras yenilenemez olması bakımından da bir değer taşımaktadır (Okuyucu, 2011: 22). Bir toplumun mirası kendisine onu diğer tüm toplumlardan farklı kılacak, rekabet edebilir bir olanak ve eşsiz olma fırsatı sağlar (George, 2010: 377). Fakat dünyanın hızla değişmesi, sahip olduğumuz mirası da ya fiziksel yıkım ya da bilgi kaybı yoluyla yok etme tehlikesine atmaktadır (McKercher ve du Cros, 2002: 44-46). Bugün özellikle kitle turizmi ile bu miras, sosyokültürel ve çevresel tehlikelere sürüklenmektedir (Timothy ve Nyaupane, 2009: 7). İnsanların yaşam tarzları ve kutsal alanları gibi kültürel miras değerlerinin kitle turizmine açılması, bu değerlerin olumsuz yönde etkilenmesi sonucunu da beraberinde getirmektedir (Timothy ve Nyaupane, 2009: 56).

İnsanlar yaşamları boyunca her biri eşsiz ve yenilenemez çeşitli tarihi eserler ve gelenekler üretmiş ve üretmeye devam edeceklerdir. Bu eserler bir dizi sosyal, kültürel

ve ekonomik şartlar altında yaratılmıştır. Kültürel veya doğal bir mirasın önemi anlaşıldığında onu gelecek nesiller için korumak ve gözetmek önemli bir görevdir. Zaman içerisinde sahip olduğumuz mirası tamamen kaybetmeyiz belki ama bir kısmını kaybedebilir veya başka baskın bir tarih ve kültürden etkilenecek özgünlüklerini yitirebiliriz (McKercher ve du Cros, 2002: 44-46). Özellikle bu mirasın fiziksel yıkımı geniş ölçüde kitle turizminin baskısından dolayı ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak da günümüzde Dünya Miras Alanı Listesi'nde yer alan birçok değerler tehlike altına girmektedir. Bu insan kaynaklı problemler çeşitli doğal olaylarla birleşince Dünya Miras Listesinde yer alan bir çok alanı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Kitle turizminin en fazla zarar verdiği, aşırı kullanıma ve fiziki tahribata uğrayan miras alanlarından olan Kahire'deki Piramitler bu duruma örnek verilebilir. Her yıl binlerce turist bu piramitlere tırmanarak mevcut nem ile birlikte yıllar içinde bu yapının yıpranmasına ve aşınmasına sebep olmuşlardır. Tarihi Zabid Şehri, Kudüs ve İran Bam Antik Kenti bunlara örnek olarak gösterilebilir (Timothy ve Nyaupane, 2009: 157). Bu açıdan bakıldığında miras alanlarındaki fiziksel tahribatın en aza indirilmesi, bu alanlardaki yerel kültürel kimliğin ve özgünlüğün korunması ve sürdürülebilmesi için turistlerin ve yerel halkın bilinçlenmesi ve bu konuda farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Bu durumda hem yerel ve ulusal otoritelere hem de turizm paydaşlarına önemli görevler düşmektedir. Özellikle turizm sektörü içerisinde turistler ile bire bir iletişim halinde bulunan ve arz ve talep kaynaklarına en yakın kişi olan turist rehberlerinin önemi burada öne çıkmaktadır.

Turist ile yerel halk arasında bir köprü kuran turist rehberlerinin, bağlayıcı-uzlaştırıcı rolleri bu aşamada çok büyük önem arz etmektedir. Bu konuda turisti yerel kültürün korunması ve önemi konusunda yönlendiren ve bilgilendiren turist rehberlerinin sorumlulukları ve etkinlikleri dikkate alınmalıdır (Uslu ve Kiper, 2006: 313).

Bir miras alanında farklı turistler farklı deneyimler arar. Turist rehberleri miras alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için bu alanlarda bilinçli turistler oluşmasına yardımcı olur. Bunun yanı sıra turistlerin miras alanlarından memnuniyet duymasını ve bu alanları yorumlamalarını sağlamada da büyük öneme sahiptirler (Ling, 2011: 312). Bu bakımdan turist rehberleri bir toplumun sahip olduğu tüm değerleri ile varolan mirasın yaşatılmasına, korunup evrenselleşmesine, nesiller arası boyuta taşınmasına katkı sağlayan birer miras yorumcusu olarak büyük öneme sahiptir. Buradan hareketle çalışma, kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin sahip oldukları rolün turistler tarafından nasıl algılandığını ortaya çıkarma amacını taşımaktadır.

“Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolü: Kapadokya’yı Ziyaret Eden Yabancı Turistler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, problemin tanımı, araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve araştırma sorularına yer verilmiştir.

İkinci bölümde; temel kavramlar, kuramsal açıklamalar ve ilgili alan yazın ele alınmıştır. Bu bölüm kendi içinde üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde miras kavramı, mirasın kapsamı ve türleri ifade edilmiştir. İkinci bölümde mirasın korunması, önemi ve ulusal ve uluslar arası alanda mirası koruma politikalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin boyutları, turizmde sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizmde turist rehberi ve başlıca rollerinden bahsedilmiş, devamında kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin önemine değinilerek ilgili alan yazınla sonlandırılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise öncelikle, araştırmada ne tür bir yol izlendiğinin ortaya konulması amacıyla araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Ardından, araştırmanın bulgularına yer verilmiş ve bulgular mevcut alan yazın çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tezde son olarak, yapılan alan araştırması sonunda elde edilen bulgulardan hareketle, çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bunun yanında meslek örgütlerine ve kamu otoritelerine yönelik önerilere yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

I.BÖLÜM: PROBLEMİN TANIMI VE ÖNEMİ

I.1. Problemin Tanımı ve Araştırmanın Önemi

Türkiye sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel mirasıyla, önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Söz konusu olan bu mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması için, özellikle tarihi ve doğal çevrenin korunması, geliştirilmesi ve bu çevre içinde yer alan değerlerin turizm amaçlı kullanımlarının sağlanması doğrultusunda, kültürel ve doğal varlıklara gerekli önemin verilmesi, itina gösterilmesi gereken konulardan biridir (Uygur ve Baykan, 2007: 46).

Turizm ile kültürel ve doğal miras, birbirlerinden bağımsız düşünülemez, turizmin sürekliliği için doğal ve kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi gerekirken; kültürel ve doğal mirasın geliştirilmesi için de turizm önemli bir araç olmaktadır (Uslu ve Kiper, 2006: 306). Fakat her kaynağın bir sınırı olduğu gibi bir ülkenin doğal, kültürel ve sosyal tüm kaynaklarının kullanımında da bir sınır söz konusudur ve bu nedenle sürdürülebilir bir ürün olarak bu kaynakların yok edilmeden, uzun dönemli ve maksimum fayda sağlayacak şekilde kullanılmasının sağlanması gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 128). Bu anlamda ülkeler kültürel varlıklarını tüm toplumun değerli bir mirası olarak görmekte ve korumaya çalışmaktadır. Ülkeler bu şekilde toplumda kültürün sürekliliğini ve insan yaşamının zenginliğini anlamalarına, geçmişle bir bağ kurmalarına ve bugünü anlama duygusu oluşturmalarına yardımcı olmaktadır (McKercher, 2001: 166). Fakat sahip olunan kaynakların turizm amaçlı, taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanılmaları ise, o kaynakların tahrip olmasına ve hatta yok olmasına neden olmaktadır (Uygur ve Baykan, 2007: 46). Bu sebeple turizm döngüsü içinde turist rehberleri bu bakımdan çok özel bir

yere sahiptir. Rehberler turizm sektörü içinde tüm paydaşlar için çalışabilirler. Kim için çalıştıkları (seyahat acenteleri, tur operatörleri, hükümet, halk organizasyonları, özel şirketler veya serbest olarak) önemli olmamakla birlikte, genellikle turistlere/ziyaretçilere hizmet sağlayıcı konumda olan kimselerdir (Pond, 1993, aktaran Hu, 2007:18).

Turist rehberlerinin tur esnasında üstlendiği roller ve aktardığı bilgiler, turistlerin bir destinasyondan edindiği deneyimi, yerel halkı ve yerel kültürü nasıl algıladığını ve turda nasıl davranmaları gerektiğini önemli derecede etkilemektedir. Bu şekilde rehber aslında daha çok turistlerin çevreye, kültüre, ekonomiye ve ziyaret edilen destinasyondaki yerel halka karşı olan davranışlarını da etkilemektedir. Dolayısıyla, turist rehberlerinin özellikle turiste kaliteli bir hizmet sunmada, bölgedeki doğal, kültürel ve fiziksel değerleri koruyarak ve ekonomik gelişimi destekleyerek ev sahibi halkın huzurunu sağlamada, yerel halkı, turistleri ve destinasyonun sahip olduğu kaynakları ve sektörün yararlarını göz önünde bulundurmasıyla sürdürülebilirliğe sağladığı katkı onun kilit bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Hu, 2007: 29; Hu ve Wall, 2012: 81).

Miras alanlarında oluşabilecek tüm olumsuz durumları kontrol altına almak ve turistlerin davranışlarını yönlendirmek için kullanılabilecek en iyi araç turist rehberleridir. Rehberler denetimi kolaylaştırması, turistlerin öğren yerlerindeki davranışlarını düzenlemesi ve onları uyarma imkânına sahip olması açısından büyük öneme sahiptirler (Drdacky, 2010: 15). Turist rehberi özellikle verdiği bilgilerle, turistin miras değerlerini doğru yorumlamasını ve yerel kültürü anlamlandırmasını sağlayarak onların bilinçli birer turist olmasına yardımcı olmaktadır. Bu şekilde rehber, sahip olunan değerleri koruyarak ve onların uzun vadede sağlam kalmasını sağlayarak mirasın sürdürülebilirliğine katkı sunar. Turist rehberlerinin, turistleri ve destinasyonları birbirine bağlamada kilit bir role sahip

olduğu gerçeği yadsınamaz. Rehberler, turistlerin tatillerinden alacağı zevkin önünde bir engel olarak görülen iletişimin ve kültürel farklılıkların yarattığı uçurum arasında bir köprü kurar ve bu sayede ev sahibi ülkeyi ve turistleri biraraya getirmede birinci derecede önemli rol oynar (Lin, 2014: 192).

Yapılan alan yazın taraması sonucunda turist rehberlerinin performansı, rolleri ve yeterlilikleri üzerine yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak turist rehberinin rolünün hem doğal hem de kültürel mirasın sürdürülebilirliğindeki rollerine ilişkin bütünsel bir çalışma olmadığı gözlenmiştir. Araştırmanın bu yönüyle turist rehberlerine, yerel yönetimlere, meslek örgütlerine ve ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Diğer yandan gelecekte benzer çalışmalara temel oluşturabilecek nitelikte olması bakımından önemlidir.

I.2. Araştırmanın Amacı

Turist rehberleri, turistler için birer bilgi kaynağıdır. Rehberler sayesinde, turistler gezdikleri ve gördükleri miras alanlarına karşı pozitif veya negatif bir tutum geliştirir. Turizmde arz ve talep kaynaklarına en yakın kişilerden biri olan turist rehberleri ev sahibi ülke ile turistler arasında aracı bir rol üstlenmektedir. Üstlendiği roller ile turistlerin miras alanlarına empati duymasına ve bu alanları koruma çabası içerisine girmesine yardımcı olmaktadır. Buradan hareketle çalışma, turist rehberlerinin kültürel ve doğal miras alanlarının sürdürülebilirliğinde sahip oldukları rollere ilişkin turist algısını ortaya çıkarma amacını taşımaktadır. Rehberler turistlerin miras alanlarında daha bilinçli davranmasına, sahip olunan değerlerin öneminin daha iyi kavranmasına ve onları korumaya ilişkin farkındalık oluşturmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, turist rehberlerinin yol göstericiliğiyle miras alanlarında turistler davranışının sonuçlarını daha

iyi algılayarak bu alanlara karşı olumlu tutum geliştirecek, bu sayede rehberler turizmin üzerinde temellendiği ve ev sahibi ülkeler için büyük önem arz eden bu alanların sürdürülebilirliğine de katkı sağlamış olacaklardır.

I.3. Araştırma Soruları

Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısını ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışma çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Turistlerin, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısı cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
2. Turistlerin, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısı meslek gruplarına göre farklılık göstermekte midir?
3. Turistlerin, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısı geldikleri bölgelere göre farklılık göstermekte midir?
4. Turistlerin, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısı eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

I.4. Araştırma Kapsamı

Tez çalışmasının kapsamını, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin turist algısı oluşturmaktadır. Bu çerçevede miras kavramı, kapsamı ve mirasın türleri açıklanmıştır. Bunun dışında mirasın korunması ve önemi sonrasında da sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm kavramları, sürdürülebilirliğin boyutları ve sürdürülebilir turizmde turist rehberlerinin rolleri incelenmiştir.

Mirasın tanımı, türleri, korunması ve önemi açıklanırken McKercher (2001), McKercher ve du Cros (2002), Ekici (2004), Kiper (2004), McKercher, Ho ve du Cros (2005), Lowenthal (2005), McKercher ve du Cros (2005), Uygur ve Baykan (2007), Rodzi, Zaki, Subli (2013), Oğuz (2013), Kozak (2014)'ın çalışmaları irdelenmiştir.

Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm kavramları, sürdürülebilirliğin boyutları incelenirken Swarbrooke (1999), Gündüz (2004), Demir ve Çevirgen (2006), Sarkım (2007), Sarıkaya ve Kara (2007), Kozak (2014), Kozak, Kozak ve Kozak (2014),’ün çalışmaları temel alınmıştır. Sürdürülebilir turizmde turist rehberinin rolünü incelerken ise, Cohen (1985), Weiler ve Davis (1993), Ap ve Wong (2001), Cohen (2002), Dahles (2002), Leclerc ve Martin (2004), Yu, Weiler ve Ham (2004), Zhang ve Chow (2004), Ormsby ve Mannle (2006), Güzel (2007), Randall ve Rollins (2009), Rabotic (2010), Toker (2011), Hu ve Wall (2012), Köroğlu ve Alper (2012), Pereira ve Mykletun (2012), Köroğlu (2013), Poudel ve Nyaupane (2013)’ın çalışmaları incelenmiştir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmalarda, bazı başlangıç noktalarının, ayrıca kanıtlanmasına gerek görülmeden ‘doğru’ olarak kabul edilmesi gerekebilir. Bu kabule, varsayım (sayıtlı) denir. Varsayım, denenmeyen bir yargıdır (Karasar, 2014: 70). Bu araştırmadaki varsayımlar aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırmada kullanılan ölçeğin, ölçülmek isteneni ölçebilecek nitelikte ve geçerlikte olduğu,
2. Ele alınan örneklem grubunun anketteki soruları doğru ve tarafsız olarak cevapladıkları,

3. Kullanılan veri analiz tekniklerinin elde edilen verilerin analizi için uygun olduğu, varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Miras: Dünya Miras Sözleşmesine göre miras; "anıt heykeller, sit alanları ve binalar toplulukları bunların yanı sıra şehirler, arkeolojik alanlar, endüstriyel miras, kültürel yer şekilleri ve çeşitli miras rotaları" olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 2013: 12).

Kültürel Miras: Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre kültürel miras "tarih, sanat, bilim açısından evrensel değere sahip mimari eserler, buralarda yer alan resimler ve yazılar, arkeolojik karakterli yapılar, mağaralar, harabeler ve bunlarla bütünlük kazanan doğal çevre" olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2013a: 87).

Doğal Miras: Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre doğal miras, "estetik veya bilimsel açıdan evrensel bir değer taşıyan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür topluluklardan oluşan doğal anıtlar,

- Bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,
- Bilim, koruma ya da doğal güzellik açısından istisnai değeri olan doğal sit alanları veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar", olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972: 2).

Sürdürülebilirlik: Sürdürülebilirlik, "günümüz ve gelecek nesillerin gereksinimlerini dikkate alarak doğal ve insan yapımı tüm kaynakları yok etmeden, niteliğini bozmadan ve onları geliştirecek şekilde onlardan yararlanmaktır" (Demir ve Çevirgen 2006: 95).

Sürdürülebilir Turizm: "Doğal ve kültürel varlıkların hem yarını düşünerek kullanılması hem de turistlerin ve yöre halkının ihtiyaçlarının en üst düzeyde karşılanması anlamına gelmektedir" (Avcıkurt, 2007: 104).

II. BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR, KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ

ALANYAZIN

İkinci bölümde genel hatları ile miras kavramı, mirasın türleri, mirasın korunması ve önemi, sürdürülebilirlik, turizmde sürdürülebilirlik kavramlarıyla beraber sürdürülebilirliğin boyutları ve sürdürülebilir turizmde turist rehberlerinin rolü ifade edilmiştir. Sonrasında ise mirasın sürdürülebilirliği konusuna değinilerek turist rehberinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki önemi ve ilgili alan yazın irdelenmiştir.

II.1. Mirasın Tanımı, Kapsamı ve Türleri

II.1.1. Mirasın Tanımı ve Kapsamı

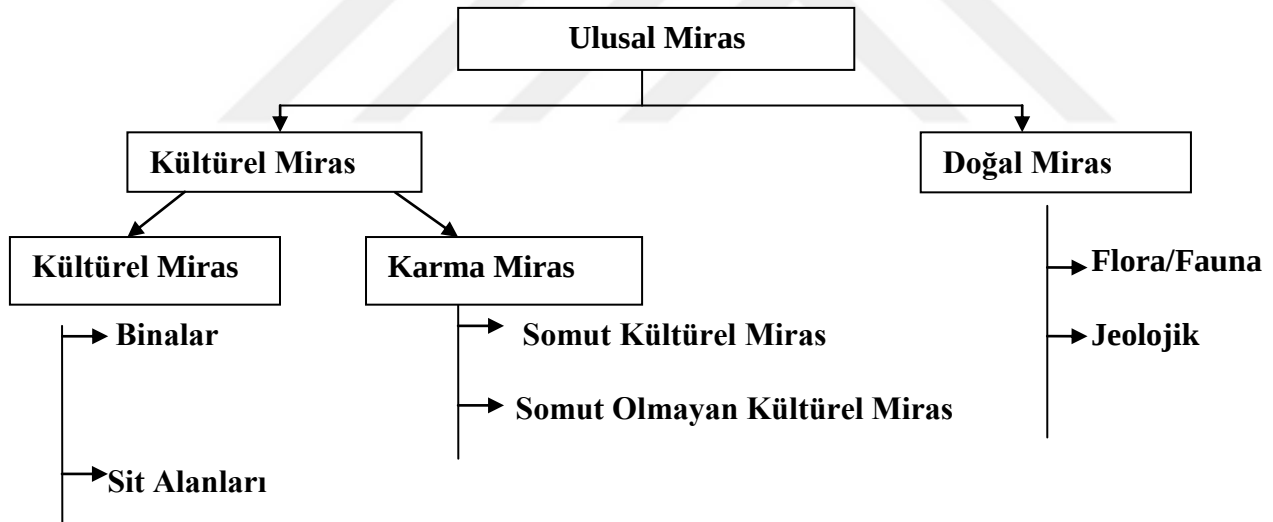
Miras, her toplum için gittikçe büyüyen bir öneme sahiptir. Günümüzde toplumdaki hızlı değişim ve modernleşme düşünüldüğünde neden bu denli önem arz ettiği de aslında ortaya çıkmaktadır. Birçok toplum için miras önemli bir tanımlayıcı ve kimliktir. Miras, geçmişi ve bugün ve gelecekteki problemleri anlamayı ve onlarla baş edebilmeyi sağlar (UNESCO, 2013: 12). Miras geniş anlamıyla genellikle bir nesilden diğerine aktarılan şey anlamına gelen “kalıtım” kelimesiyle birlikte anılmaktadır. Bu geçmişteki tarihsel değerleri taşıyıcı rolü sayesinde miras, bir toplumun kültürel geleneğinin bir parçası olarak görülmektedir (Nuryanti, 1996: 249).

Dünya Miras Sözleşmesine göre miras; "anıt heykeller, sit alanları ve bina toplulukları bunların yanı sıra şehirler, arkeolojik alanlar, endüstriyel miras, kültürel yer şekilleri ve çeşitli miras rotaları" olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 2013: 12). Lowenthal'e (2005) göre, kültürel ve doğal miras aslında bölünemez ve birbirine bağımlı kavramlardır. Eğer onları ikiz olarak düşünürsek, siyam ikizleri olarak adlandırmak

yerinde olacaktır, yalnızca her ikisinin ölümü söz konusu olduğunda ayrılabilen ikizlerdir. (Lowenthal, 2005: 85).

Turizm, miras yaratıcıları ve onları tüketenlerin arasında birkaç sebepten dolayı kritik bir kavşakta yer almaktadır. Ayala'ya (1998) göre bu sebeplerden birincisi, miras alanları bugün turistlerin en fazla tercih ettiği destinasyonlar arasındadır. Ayala (1998) ve van Oosterzee'ya (2000) göre ikincisi, miras alanlarına seyahat eden turistlerin sektöre kazandırdığı gelir, bu alanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından genellikle fon kaynağı olarak görülmektedir. Üçüncüsü ve sonuncusu, turist de miras işletmesinin içine taraflı bir aktör olarak dâhil edilmektedir (Hazen, 2009:167).

Şekil 2.1 Ulusal Miras Kategorileri

Kaynak: Rodzi, Zaki, Subli (2013:413).

II.1.2. Mirasın Türleri

II.1.2.1. Kültürel Miras

Kültürel miras kavramını ele almadan önce kültür kavramını incelemekte fayda vardır. Kültür sözcüğü, Latince'deki "Cultura" ya da "Colere" kelimelerinden gelmektedir. Klasik Latince'de bu kelime "bakmak" ya da "yetiştirmek" anlamına gelmektedir (Uygur ve Baykan, 2007: 32). Genel olarak kültür terimi, "halk bilgisi yaratmalarının tamamını" kapsamaktadır (Ekici, 2004). Hazar'a (2010: 20) göre kültür, "bir toplumun bireyleri tarafından yaratılan, manevi değerlerin, gelenek ve göreneklerin, yaşantı ve düşünce sisteminin, sanatsal varlıklarının tümüdür". Kültür; insanların düşündüğü (tavır, inanç, fikir ve değerler), yaptığı (davranış ve yaşayış biçimleri) ve meydana getirdiği (sanat eserleri, el sanatları diğer kültürel ürünler) unsurları içermektedir. Bu sebeple kültür, süreçleri (insanların düşünceleri ve yaşama biçimleri) ve bu süreçler sonunda oluşan ürünleri (binalar, el sanatları, sanat ve gelenekler) kapsamaktadır (Aliağaoğlu, 2004: 51). Kültür ülkeden ülkeye değişen, o ülkeye ait özellikleri yansıtan sanat, halk dansları, edebiyat, mimari, heykeltıraşlık, dil, gelenekler, inanışlar ve giyim tarzı gibi değerlerden oluşmaktadır. Dünya üzerinde olan tüm ülkeler kendilerine has kültüre sahiptir ve bir ülkeyi diğerinden ayıran da işte bu kültürdür, kültür bir ülkeyi tek ve özel kılar (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 1). Turistler de kendilerine yabancı olan birçok ülkenin sahip olduğu bu değerleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler. Bu şekilde turistler, farklı milletlere ait olan kültürel değerleri yerinde görüp, tanıma fırsatına da erişebilmektedirler (Uygur ve Baykan, 2007: 30).

Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre kültürel miras "tarih, sanat, bilim açısından evrensel değere sahip mimari eserler, buralarda yer alan resimler ve

yazılar, arkeolojik karakterli yapılar, mağaralar, harabeler ve bunlarla bütünlük kazanan doğal çevre" olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2013a: 87).

Smith'e (2003) göre yedi tür kültürel miras çekicilikleri bulunmaktadır bunlar: yapı mirası (anıtlar, mimari, tarihi binalar), doğal miras (kültürel peyzaj, ulusal parklar, mağaralar), kültür mirası (güzel sanatlar, el sanatları, festivaller, geleneksel olaylar), endüstriyel miras (fabrikalar, imalat ürünleri, imalathaneler), dini alanlar (katedraller, manastırlar, hac yolları), askeri alanlar (kaleler, savaş alanları, müzeler), edebi veya sanat alanları (evler veya yazarlarla ilgili alanlar) dır (Miguel 2012: 267).

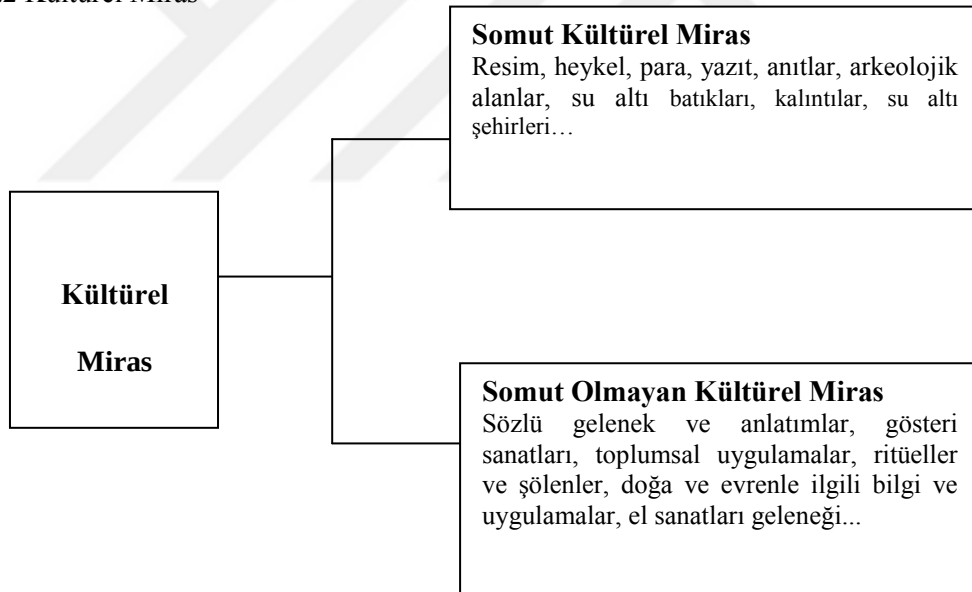
Dünyadaki turizm anlayışı her geçen gün değişmekte ve insanların ilgileri artık doğa ile bütünleşme, geçmiş kültürün izlerini yerinde görme, kültürel temaslar kurma, yaşam tarzları ve farklı inanç sistemlerine tanık olma, el sanatları, alış-veriş ortamlarını, farklı eğlence biçimlerini görme yönünde olmuştur (Emekli, 2006: 55). Bir ülkenin sahip olduğu kültürel miras, soyut ve somut değerleri ile birlikte ulusal miras olarak önceki nesillerden devralınır. Bir kültürün, geleneksel üretim metotları, yaşam tarzı, gelenekler veya ibadet biçimleri gibi soyut veya mimari, arkeolojik alanlar, el sanatları, giysiler ve yemekler gibi somut unsurları, o kültürün yaratıcıları hakkında bilgi verir. Bu değerlerin tümü bir bütün olarak, ait olduğu toplumun geçmiş ve şu an yaşayan nesillerinin özelliklerini anlatır (Bahçe, 2009: 3).

Kültürel miras; "geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü" olarak tanımlanabilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 3).

Turistleri bir bölgeye çeken en önemli etken seçilen bölgenin sahip olduğu kültürel değerlerdir. Tarihi ve sanatsal amaçlarla insanlar tarafından yaratılmış olan bu değerler hem modern hayatla hem de geçmişle ilgili olan somut veya soyut boyutlarda olabilir. Tüm bu değerler o bölgede yaşayan insanların kültürlerini yansıtan tarihi anıtlar, müzeler, mimari, folklorik, efsaneler ve masallardır (Niemczyk, 2013: 25).

Kültürel miras, *somut kültürel miras* ve *somut olmayan kültürel miras* olarak iki grupta toplanmaktadır (McKercher, Ho ve du Cros, 2005: 542, Kültür Turizm Bakanlığı, 2009: 1, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2011: 2, Rodzi, Zaki ve Subli, 2013: 413).

Şekil 2.2 Kültürel Miras

Kaynak: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2003; Kültür ve Turizm Bakanlığı

II.1.2.1.1. Somut Kültürel Miras

Sürekli, kalıcı bir şekilde bulunan ve dokunulabilir varlıklara somut kültürel miras denir. Bunlar taşınabilir ve taşınmaz kültürel miras olmak üzere ikiye ayrılır. Anıt, yapı toplulukları, tarihi alan vb. taşınmaz varlıklar; mezar, arkeolojik bulgu, eski eser, yazıt, tekstil, arşiv, doküman vb. taşınabilir varlıklar içerisine girmektedir (Rodzi, Zaki ve Subli, 2013: 413, Kozak, 2014: 47).

Somit kültürel miras anıtlar, yapı grupları ve sit alanlarından oluşmaktadır (UNESCO, 1972: 2, Boswell ve O’Kane, 2011: 364, Skounti, 2011: 29). Kiper (2004)’e göre anıtlar: tarihi, bilimsel ve sanatsal anlamda evrensel bir değere sahip olan mimari yapılar, anıtsal heykeller ve resimler, arkeoloji, yazıtlar ve mağaraları içerirken; yapı grupları ise; bulunduğu bölgedeki mimari yapısı, diğer yapılar ile türdeş olması veya farklı olması yönüyle tarihi, sanatsal ve bilimsel açıdan evrensel değere sahip ayrık ya da birleşik yapılardan oluşmaktadır. Bunun yanında sit alanları da, tarihi, estetik, etnolojik veya antropolojik özellikleri ile evrensel değere sahip olan arkeolojik ve tarihsel sit alanları ile insanların kendilerinin ya da doğa ile birlikte oluşturduğu kentsel alanlar veya arkeolojik sit alanlarından oluşmaktadır (Kiper, 2004:12).

Somit kültürel miras değerleri tek bir binadan tüm şehre hatta ülkeye kadar geniş bir aralıkta açığa çıkar. Bu değerler var olan yapılar, değiştirilmiş yapılar ve amaçlı inşa edilmiş çekicilikleri kapsar (McKercher, Ho ve du Cros, 2005: 542).

II.1.2.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras kavramı, “somut kültürel miras” çalışmalarının doğal bir sonucu olarak Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)’nün kültür varlıklarının korunması için yürütmüş olduğu programlar sırasında ortaya çıkmıştır (Oğuz, 2013a: 59).

McKercher ve du Cros (2002) somut kültürel miras ürünlerini, bir toplumun sahip olduğu “sert” değerler, somut olmayan kültürel miras ürünlerini ise, insanların, geleneklerini ve bilgilerini kapsayan “yumuşak” değerler olarak tanımlamıştır (McKercher ve du Cros, 2002: 83). Ekici’ye göre (2004) somut olmayan kültür, "kültürün somut olan yani maddi ve teknolojik yanını dışlamaktadır, bunların dışında kalanlar ise, sözel (geleneksel sözlü yaratmalar), işitsel (geleneksel müziksel yaratmalar), görsel (geleneksel müzikli ve müziksiz oyunlar) uygulama ve inanmalardır" (geleneksel inanma ve bunlarla ilgili uygulamalar). Başka bir tanıma göre, somut olmayan kültürel miras gelenekleri ve halkların kültürünü temsil eder. Somut olmayan miras çok çeşitlilik göstermekle beraber "sanat, performans sanatları, din, geleneksel törenler, ritüeller ve yerel halkın günlük faaliyetlerini" ifade etmektedir (McKercher ve du Cros, 2005: 542). Bir başka tanıma göre somut olmayan kültürel miras "elle tutulamayan, gözle görülemeyen ancak bir toplumu var eden değerlerdir, bunlar; gelenekler, dil, inanışlar, müzik, şarkılar, danslar, gösteriler, tekerlemeler, hikâyeler ve şiirler gibi unsurlardır" (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 1).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ne göre (UNESCO) somut olmayan kültürel miras “Belli bir toplumda geleneğe bağlı olarak ortaya çıkan geleneksel, popüler veya halk kültürünün, başka bir ifadeyle kolektif eserlerin bütün şekillerini kapsayan bir terimdir. Bu miras; sözlü gelenekleri, görenekleri, dilleri, müziği, dansı, ayin,

törenleri ve kutlamaları içerir. Bu gelenekler ya kültürel ifade şekilleri yoluyla ya da çeşitli kültürel faaliyetleri bir araya toplayan kültürel merkezler yoluyla kendilerini açığa vururlar” (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü, 2011). Bununla beraber somut olmayan kültürel miras, yüzyıllardır devam eden, kendi içindeki dinamik unsurları güncelleyebilen, dış unsurlara karşı dayanıklı, belli sosyal ve ekonomik bağlamları bulunan bir yapının yaratımıdır (Ekici, 2004).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre ise, “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" olarak tanımlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013: 13). Lixinski'ye göre (2011) somut olmayan kültürel miras iki farklı şekilde tanımlanabilir. Biri somut kültürel mirasa “bağımlı” bir kavram olarak, somut çalışmaların yaratılmasına önderlik eden inançları, becerileri ve süreçleri kapsayan bir kültür olarak rol oynar. Bir bakıma insanlarla somut kültürel miras arasındaki ilişkidir. Diğeri ise, mirastan “bağımsız” bir kavram olarak somut araçlar kullanılarak ifade edilemeyen türler arasında olan öykü anlatımı, şarkılar ve dansları da kapsar (Lixinski, 2011: 83).

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesine göre, somut olmayan kültürel mirasın ortaya çıktığı alanlar şunlardır:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işleve sahip olan dil ile birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (alkış, kargış, ağıt, mani, koşma, varsağı, destan, türkü, masal, efsane, atasözü, bilmece, tekerleme, halk öyküleri, koçaklama vb. halk edebiyatı ürünleri),

- gösteri sanatları (halk oyunları ve müziği ile birlikte karagöz, ortaoyunu, kukla, meddahlık, köy seyirlik oyunları, vb. geleneksel tiyatro), toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler (doğum, sünnet, evlenme, ölüm gibi hayatın geçiş dönemlerine ilişkin törensel uygulamalar, geleneksel kutlamalar, bayramlar, festivaller, şöenler, vb.),
- doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (bitkilerle tedavinin yapıldığı halk hekimliği uygulamaları, doğadan toplanan otlarla yapılan yemeklerden oluşan halk mutfağı geleneğı ile hıdrellez, nevrüz ve yaylacılık gibi halk ekonomisi pratikleri),
- el sanatları geleneğı (Dokumacılık, çini, seramik - çömlek yapımcılığı, oya yapımcılığı, deri işçiliğı, müzik aletleri yapımcılığı, taş işçiliğı, bakırcılık, örücülük, ahşap ve ağaç işçiliğı, cam işlemeciliğı, metal işlemeciliğı) (Kurt, 2009: 62). Somut olmayan kültürel mirasın korunması, ancak bu mirasın sürdürülebilir kılınmasıyla mümkündür. Aksi durum söz konusu olduğunda küresel olgular tarafından hızla yok edilip, tüketilen ve yeni kuşaklar tarafından da sahip çıkılmayan eski binalar gibi kendi kendine yıkılıp yok olacaktır (Ekici, 2004).

II.1.2.2.Doğal Miras

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre doğal miras, “estetik veya bilimsel açıdan evrensel bir değer taşıyan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür topluluklardan oluşan doğal anıtlar,

- bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan hayvan ve bitki türlerinin yetiştiğı kesinlikle belirlenmiş alanlar,
- bilim, koruma ya da doğal güzellik açısından istisnai değeri olan doğal sit alanları veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar”, olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972: 2).

Bir başka deyişle evrensel bir değer taşıyan fiziksel, biyolojik, jeolojik, fizyografik oluşumlar, doğal anıtlar, sit alanları, yol olma tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin yetiştiği, sınırları belli alanlar, doğal miras kapsamına girmektedir (Kozak, 2014: 32).

Doğanın kalıntıları ve mirası yenilenemez ve sınırlı kaynağa sahiptir bu açıdan yok oldukları anda sonsuza dek yok olurlar. Şüphesiz aynı zamanda da devamlı yenilenirler, hayatta kalanlar bir nesilden diğerine aktararak var olurlar, yeni oluşan eserler de sonunda kültürel mirasın bir parçası halini alırlar. Fakat doğal miras içerisinde var olan kalıtımsal faktörler ve ekosistem gibi türler kendilerini bir katedral, kilise ya da usta bir ressamın tablosu gibi yeniden var etme olanağına sahip değildirler (Lowenthal, 2005: 85). Bu açıdan bakıldığında turistler tarafından yoğunlukla ziyaret edilen bölgede, çevreye daha fazla dikkat edildiği görülmektedir. Bu sebeple birçok ülke, sahip olduğu doğal çevre ve doğal değerlerin korunmasına yönelik farklı önlemler almaktadırlar. Nitekim, uluslararası turizm talebinin artırılabilmesi ve bu talebin sürekli hale getirilmesi de çevresel değerlerin varlıklarını sürdürmelerine bağlıdır (Troel, vd., 2005: 68 aktaran, Uygur ve Baykan, 2007: 42).

II.2. Mirasın Korunması ve Önemi

II.2.1. Kültürel Mirasın Korunması ve Önemi

Miras kaynakları; bir kentin ya da ülkenin yaşamında önemli bir olaya ev sahipliği yaptığı için tarihsel bakımdan, ayrıca dönemin teknik, yapısal ve süsleme özelliklerini gösterdiği için de estetik ve teknik bakımdan önem arz etmektedir. Kültürel miras, ülkedeki yaşam kültürünün ne derece zengin oluşunun bir belgesidir (Okuyucu, 2011: 24). Aynı zamanda kültürel mirası anlamak, bugün ve gelecek nesillerin yaşamlarına temel oluşturabilmektedir (McKercher, 2001: 166).

Kültürel ve tarihi miras konusunda yeterince bilinçlenememiş ve eğitilmemiş toplumumuzda, özellikle kırsal alanlarda tarihi eser yağma ve tahribi yaşanmaktadır (Gürpınar, 2000: 190). İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar binlerce yıllık uygarlık tarihi içinde insanın doğa ile birlikte veya doğrudan yaratmış olduğu ve bugün “kültürel ve doğal miras” olarak adlandırdığımız değerlerin korunması, çağımız insanlığının ortak sorunu olan ve üzerinde durulması gereken önemli bir konudur (Gürpınar, 2000: 185).

Bir ülkenin kültürel mirası o ülkenin sahip olduğu geleneklere tanıklık etmemizi sağlar, modern toplumun gelişimini teşvik eder ve turizm gelirlerini artırmak gibi birtakım ekonomik faydalar sağlar. Bu yüzden tarihi kalıntılar çok kıymetli bir hazine olarak görülmekte ve bu hazineleri korumak da gerek ulusal gerekse uluslar arası kuruluşların öncelikli hedefi haline almaktadır (Qu, Cao, Li, Niu ve Qi, 2014: 1220). Tüm bunların ötesinde sahip olunan mirasın yok olması, toplumlar arasındaki bağın, iletişimin ve dayanışmanın zayıflamasına neden olmakta, giderek kimlik bunalımı ya da bir yere ait olamama, bir başka ifadeyle “aidiyetsizlik” duygusu gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Kiper, 2004: 9). Bu açıdan bakıldığında, doğada bulunan eserler ve kalıntıların aynı zamanda sınırlı ve yenilenemez kaynaklar olduğu göz önünde bulundurulursa, bu kaynakların korunmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, bu eserler bir defa kaybedildiklerinde bir daha yerine yenisi getirilememektedir (Lowenthal, 2005:85). Nitekim yaşadığımız çağda her ülke, kendine ait doğal ve kültürel değerleri korumak ve bunları uluslar arası alanda tanıtabilmek için çaba göstermektedir (Akpınar, 2007: 82). Bu amaçla çeşitli koruma politikaları geliştirilmektedir. Koruma kavramı, somut ve somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelmektedir. Bu güvence kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, koruma, geliştirme, güçlendirme ve

eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılma ve bu kültürel mirasın değişik yönlerinin canlandırılması şeklinde gerçekleşmektedir (Oğuz, 2013a: 65).

Qu, vd., (2014)'ne göre, bir destinasyonun kültürel ve doğal mirası o destinasyonun sahip olduğu eşsiz çevre içinde oluşur ve bu mirasın yaşayabilmesi için de oluştuğu çevrenin koşulları ile benzer bir çevre yaratılması gerekmektedir. Bu sebeple miras alanlarını korumanın en iyi yolu bu alanların yüzlerce ya da binlerce yıl boyunca var oldukları fiziksel çevrenin sahip olduğu orijinal koşullarının devamlılığını sağlamaktan geçmektedir (Q, vd., 2014: 1216). Miras alanlarının çevrelerine dışarıdan müdahale edildiklerinde özgünlüklerini yitirdiklerini ve yok olmaya başladıklarını gözlemlemekteyiz. Örneğin, Drdacky ve Drdacky'e göre (2010) miras değerleri içinde özellikle tarihi yapılara verilen en önemli zararların başında ortamdaki nem ve sıcaklık değişimi gelmektedir. Birçok çalışmada da, bir yeri ziyaret eden turist sayısının fazla olmasının o yerin sıcaklık ve nem artışına sebebiyet verdiği ortaya çıkmıştır. Havada bulunan yüksek miktarda nem sonucu miras eserinin üzerinde gözle görülür çukurlaşmalar oluşmaktadır. Miras yapıları içinde bulundan freskler de bu çukurlaşmadan fazlaca etkilenmekte ve kısa sürede bozularak yok olma tehlikesine girmektedir (Drdacky, 2010: 13- 14). Drdacky'e göre (2010) turizm için en önemli risk tarihin, tarihi anıların ve oluşumların sürdürülebilirliğinin tehlikeye atılmasıdır (Drdacky, 2010: 15).

II.2.2. Doğal Mirasın Korunması ve Önemi

Doğal çevre belirli bir yöreye ya da ülkeye yönelik turizm talebinin oluşması ve sürdürülmesinde önemli bir etkindir. Bu açıdan bakıldığında turizm ve doğal çevre birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak düşünülebilir (Kozak, vd., 2014: 94).

İnsanoğlu varoluşundan bu yana içinde yaşadığı çevre ile etkileşimini sürdürmüş ve çevreyi sürekli değiştirme, onu şekillendirme çabası içine girmiştir. Bu çaba ile çevresindeki kaynakları tüketmiş, onlara zarar vermiş ve yok olmalarına sebebiyet vermiştir. İnsanoğlu doğal kaynakların aşırı tüketimi ve sömürülmesiyle beraber sadece gelecek kuşakları değil bugünkü kuşakların bile yaşamını tehdit etmektedir. Bugün gelinen noktada dünyamız öyle bir hal almıştır ki savaşlar, açlık ve yoksullukla beraber doğal afetlerin getirdiği felaketlerle insanlığın ortak mirası olan kültürel ve doğal varlıklar hızla yok olmaktadır. Özellikle sanayi devrimi sonrasında yaşanan gelişmeler sadece doğal çevre üzerinde değil, aynı zamanda tarihi, kültürel çevre üzerinde de baskılara sebep olmuş ve bu şekilde tüm değerler hızlı bir bozulma ve yok olma sürecine girmiştir (Kiper, 2004: 1-9). Günümüzde doğal miras, küresel ısınma ve sera gazı yayılımı gibi önüne geçilmesi güç faktörler tarafından tehdit altındadır. Bu faktörlerin dışında turizmin olumsuz etkisi de doğal mirası daha fazla korunmaya muhtaç duruma getirmektedir. Çünkü doğal miras alanları turizm aracılığıyla daha fazla ziyaretçiye ev sahipliği yaptığı için turizmin etkileri karşısında daha hassas bir konumda bulunmaktadır (Kozak, 2014: 35).

Nash'e göre (1982), insanoğlundan kalan her eski eser aynı zamanda doğanın da kalıntısıdır, doğanın her alanı da insan tarafından değiştirilmiştir (Lowenthal, 2005:85). İnsan kaynaklı bu değişiklikler miras alanlarına gelecek zararı engellemek amaçlı yapılmalı ve büyük bir titizlikle ve dikkatli bir şekilde takip edilmelidir (Qu, vd., 2014: 1220). Bunun yanında turistlerin ziyaretleri de, tarihi yapıların bozulmasına sebebiyet vermektedir. Tarihi ve doğal alanlara ziyaret sırasında kazara oluşan hasarların örneklerine çok fazla rastlamaktayız. Doğal alanlarda turistlerin yüzeyleri aşındırmaları, nesnelere kasıtlı bir şekilde dokunmaları, bu alanlara verilen zararı artırmaktadır (Drdacky, 2010: 13).

Du Cros'a göre (2001) ağır bir ziyaretçi akınına maruz kalan bir miras alanında, eğer ki özensiz bir koruma politikasına sahipse, ağır fiziksel hasarlar oluşacaktır (du Cros, 2001: 167). Yine Drdacky'a göre (2010), heykeller, kuleler, tarihi kalıntılar, mağaralar ve doğal miras eserleri sık sık ziyaretçiler tarafından fotoğraf çekmek ya da manzarayı daha iyi görebilmek için üzerlerine tırmanılarak bu eserlere zarar verilmektedir. Bunların sonucunda değerli ve doğa harikası eserler çabucak hasar görmektedir. Ayrıca her yıl halka açık olan tonlarca sit alanı yiyecek artıkları, çiğnenen sakızlar ve sigara izmaritleri gibi atıkların eserlerin kenarına, içine veya etrafına atılmış bir şekilde bulunmaktadır. Elbette bu kirliliğin içine gürültüyü de dâhil edebiliriz. Ayrıca bu yapılara verilen bir başka zarar da ışıklardan kaynaklanmaktadır. Işığın etkisi bu eserleri fazlaca etkilemekte, renk değişimine sebep olmaktadır (Drdacky, 2010: 13- 14). Bu sebeple müzelerin, ören yerlerin içerisinde çok sayıda eseri bu ışıklardan uzak tutmak, onların daha uzun ömürlü olmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında doğal mirasın korunması ve bozulmadan gelecek nesillere aktarılabilmesi için olumsuz çevresel etkilerin azaltılmasına ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sağlayabilecek bir takım yaklaşımlara gereksinim duyulmaktadır. Bu yaklaşımlar çevresel gereksinimlere göre şekil alabilmekle beraber bazı durumlarda devlet düzenlemesi, olumsuzlukların ortadan kalkabilmesi için yeterli olurken bazı durumlarda ise ziyaretçi girişinin sınırlandırılması, eğitim faaliyetlerinin artırılması, kullanım ücretinin düzenlenmesi gibi yöntemlerin birlikte kullanılması daha kesin çözümü beraberinde getirmektedir (Kozak, 2014: 36). Nuryanti'ye göre (1996) mirasın öneminin zengin bir biçimde bugünün kalıpları içinde turiste anlatılmasının sağlanmasıyla onu “koruma” olayından fazlası gerçekleştirilmiş olacaktır (Nuryanti, 1996: 253). Kuşkusuz bu olayı sağlayacak olanlardan biri de turist rehberleri olacaktır. Turist rehberleri sahip oldukları bilgi aktarıcı, kültür ve

miras taşıyıcı ve yorumcu rolleri ile bu kapsamda önemli bir görev üstlenmiş olacaktır.

II.2.3. Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslararası Alanda Korunması

Kültürel ve doğal mirasın korunması konusu 2000’li yıllarda devletlerin ve toplumların en çok ilgisini çeken konulardan birisi olmuştur. Başta Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği olmak üzere çeşitli organlar çalışmalarını bu konu üzerine odaklandırmıştır. Korumaya ilişkin birçok uluslar arası düzenlemenin yanında, doğal ve kültürel mirasın korunması artık insan hakları ile birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır (Dağıstan Özdemir, 2005: 1). Bu amaçla bütün ülkeleri bir çatı altında toplayan Birleşmiş Milletler (BM) ve 195 üye devlet ile bir alt kuruluşu olan Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ülkelerin sahip oldukları doğal ve kültürel değerlerin korunması, tanıtılması konusunda çeşitli adımlar atmışlardır. Bu adımlardan biri Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün Paris’te toplanan 17. Oturumu’nda atılmıştır. Üye ülkeler tarafından doğal ve kültürel mirasın doğal faktörler ve sosyo-ekonomik koşulların etkisiyle giderek artan bir şekilde tahrip ve yok olma tehlikesine maruz kaldığı konusunda görüş birliğine varılmış ve bu nedenle 1972 yılında “Doğal ve Kültürel Mirasın Koruması Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu sözleşme çerçevesinde belirli özelliklere sahip ülkelerin kültürel ve doğal varlıkları dünya mirası ilan edilmekte ve Dünya Miras Listesine adı yazılmaktadır (Kültür Turizm Bakanlığı, 2009). Ülkelerin kültür ve turizm alanındaki saygınlıkları da, bu listedeki varlıklarının sayısı ile paralellik göstermektedir. Bu sebeple ülkeler, Dünya Mirası Listesi’ne girebilmek için çaba harcamakta ve bunu turizmden elde edilen geliri artırmakla eş değer görmektedirler. Bu listeye girebilmek için taraf devletlerin yaptığı başvuruların Dünya Mirası Komitesi’nin belirlediği kriterlere sahip olup olmadığını Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları

Uluslararası Merkezi (ICCROM) ve Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) gibi uluslararası uzmanların yer aldığı kurumlarca değerlendirilmekte ve varlıklar kültürel (kültürel miras), doğal (doğal miras) ve karma (karma miras) varlıklar olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır (İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı).

Türkiye, Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Miras Sözleşmesi gereğince oluşturan Dünya Miras Listesi' ne 1983 yılında imza atmıştır. Söz konusu listede ülkemizin 2014 yılı dâhil toplam on üç adet varlığı bulunmaktaydı. 2015 yılında Diyarbakır Kalesi ve surları ve Efes Antik Kenti'nin de bu listeye dâhil olmasıyla beraber bu sayı toplam on beşe yükselmiştir. Bunlardan on üçü kültürel, ikisi hem kültürel hem doğal (karma) niteliktedir.

Kültürel Miras Alanları: İstanbul'un Tarihi Alanları (1985), Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (1985), Hattuşaş (Boğazköy)- Hitit Başkenti Çorum (1986), Nemrut Dağı (1987), Xanthos-Letoon (1988), Safranbolu Şehri (1994), Truva Antik Kenti (1998), Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (2011), Çatalhöyük Neolitik Kenti (2012), Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (2014), Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (2014), Diyarbakır Kalesi ve Surları (2015), Efes (2015).

Kültürel ve Doğal (Karma) Miras Alanları: Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (1985), Pamukkale-Hierapolis (1988) (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2015). Söz konusu listede sadece somut değerlerin yer alması, bu listede somut olmayan değerlerin bir miras olarak kabul edilmemesi sonraki dönemlerde bir eksikliğe sebep olmuştur (Özünel, 2011: 257). Bu sebeple Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 2003 yılında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" kabul edilmiş ve Türkiye bu sözleşmeye 2006 yılında imza atarak somut

olmayan kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına yönelik çalışmalara etkin katkısını sunmaya başlamıştır. Anılan sözleşme ile aynı zamanda tüm miras unsurlarının eşit derecede ve aynı oranda değerli görülmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda sözleşmede kültürel miras ve değerlerin sadece bulundukları ülkelerin değil tüm insanlığın ortak ürünleri olduğu fikri benimsenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013: 8). Diğer yandan somut olmayan değerlerin korunmasına yönelik Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 2005 yılında ulusal kültüre karşı oluşan duyarsızlığın dünyayı gün geçtikçe tek kültürlü hale getirdiğini savunarak, özellikle sinema, medya, müzik, internet gibi kitle iletişim kanallarında kültürel çeşitlilik ve zenginlik olarak beliren coğrafi, yerel ve ulusal renklerin daha güçlü bir şekilde vurgulanmasını sağlamak amacıyla bir başka sözleşme olan "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesini" imzalamıştır (Oğuz, 2013a: 67).

Kültürel mirasın korunması gerekliliği konusunda pek çok ulusal ve uluslararası toplantı düzenlenerek imzalanan diğer sözleşmeler olan Avrupa Kültür Konvansiyonu, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi, Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi gibi çok sayıda uluslararası sözleşmeler yapılmıştır. Bunların dışında kültürel mirasın korunması ile ilgili Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Avrupa Konseyi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Europa Nostra, Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM) vb. gibi çok sayıda uluslararası kurum bulunmaktadır. Bu kurumların kültürel miras konusunda almış oldukları kararlar kimi zaman bağlayıcı nitelikte olurken kimi zaman da tavsiye niteliği taşımaktadır (Okuyucu, 2011:24).

II.3. Sürdürülebilirlik Kavramı

Son yüzyılda hızla gelişen teknoloji ve endüstrinin ortaya çıkardığı çevre kaynaklı problemlerin yanı sıra kontrolsüz artan nüfus ve dünya kaynaklarının sınırlılığı; insanlığı, yeni bir kavram olan sürdürülebilirlik koşullarının araştırılmasına ve uygulanmasına yönlendirmiştir (Gündüz, 2004: 58). Sürdürülebilirlik, “günümüz ve gelecek nesillerin gereksinimlerini dikkate alarak doğal ve insan yapımı tüm kaynakları yok etmeden, niteliğini bozmadan ve onları geliştirecek şekilde onlardan yararlanmaktır” (Demir ve Çevirgen 2006: 95). Kozak, vd. (2014: 96) ise sürdürülebilirlik kavramını, “bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşamsal bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği” olarak tanımlamıştır. Sürdürülebilir gelişme, ekonomik amaçlar uğruna doğanın güzelliklerinden, canlıların yaşamını sürdürebilmeleri için temiz hava, su ve çevreden vazgeçilmemesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte dünyanın insanlığa sunduğu kaynakların korunması, onları kullanırken neslinin tüketilmemesi, doğanın geri dönüşüm yoluyla kendisini yenileyebilmesine engel olunmaması anlaşılmalıdır (Kozak, 2014: 21). Yapılan çok sayıda sürdürülebilirlik tanımı kullanılan kaynaklar ile insanlar arasındaki ilişkiden doğmuştur. Aşırı ve bilinçsiz tüketim, hızlı nüfus artışı, bozulan çevre düzeni sonucunda oluşan kirlilik ve doğal kaynakların geri dönülemez bir şekilde tahrip edilmesiyle çevre ve insan arasında bir dengenin kurulması zorunlu hale gelmiş ve bu noktada sürdürülebilirlik kavramı önem kazanmıştır (Sarkım, 2007: 53).

Sürdürülebilirlik kavramının dünya genelinde tartışılması, Birleşmiş Milletler liderliğinde gerçekleştirilen pek çok uluslararası konferans ve zirve aracılığıyla

gerçekleşmiştir. 1972 yılında “Stokholm konferansı” ile başlayan süreç, 1980 yılında “Dünyayı Koruma Stratejileri Konferansı”, 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz- Brundtland Raporu”, 1992 yılı “Rio Yeryüzü Zirvesi” ve 2002 yılı “Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi” ile devam ederek dünya genelinde tartışıla gelmiştir (Güler, 2012: 26). 1970’li yıllarda sürdürülebilirlik kavramının küresel boyutlarda düşünülmesi gereken bir kavram olduğunun üzerinde durulmuştur (Demir ve Çevirgen, 2006: 93). 1972 Stockholm Konferansında çevrenin taşıma kapasitesine dikkat çekilerek, kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyeti gözeten, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkelerin sürdürülebilir kalkınmanın temel dayanakları olduğu vurgulanmıştır (Sarıkaya ve Kara 2007: 224). Bununla beraber sürdürülebilirlik kavramı 1980 yılında Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Uluslararası Birliği tarafından yayımlanan “Dünyayı Koruma Stratejileri Konferansı” ile adını yaygın olarak duyurmuştur. Daha sonra 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Örgütü tarafından “Ortak Geleceğimiz” veya diğer adıyla “Brundtland Raporu” olarak bilinen rapor yayımlanmıştır (Swarbrooke, 1999: 4-5). Brundtland Raporu’nda, endüstri devrimi sonrası insanlığın yüz yüze kaldığı doğa ve çevre tahribatına dikkat çekilmiş, çevrenin ve doğal kaynakların etkin bir şekilde korunması gerektiği; büyüme, gelişme ve çevre korumanın bir arada olabileceği belirtilmiştir. 1992 yılında ise uluslararası düzeyde ilk defa 179 ülkenin katılımıyla “Rio Dünya Zirvesi” yapılmış ve bu zirvenin temelini yoksulluk ve yoksulluğun azaltılması, çevrenin korunması, sürdürülebilir kalkınma, yaşam kalitesinin artırılması, kirlilik, doğal kaynaklar, dünya üzerindeki eşitsizlik gibi konular oluşturmuştur (Sarkım, 2007: 67). Daha sonra 2002 yılında Johannesburg’ da (Güney Afrika) düzenlenen “Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi”nde sürdürülebilir turizm gelişimini desteklemek amaçlı daha detaylı önlemler alınmıştır. Bu

zirvede çevresel ve kültürel bütünlük, miras alanlarının ve ekolojik olarak hassas alanların korunması gerekliliği vurgulanarak turizm kaynaklarından faydalanılması gerektiği üzerinde durulmuştur (Neto, 2003:7).

II.3.1. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Sürdürülebilir bir ekonominin, sürdürülebilir sosyo-kültürel ve çevresel uygulamaların benimsenmesi ve geliştirilmesi, toplumların sahip olduğu kaynakların bugün ve gelecekte daha sağlıklı bir şekilde korunmasına ve kullanılmasına olanak tanımaktadır. Sürdürülebilirlik politikaları; ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik kapsamında ele alınmaktadır.

II.3.1.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Bir toplum üyelerinin gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da dikkate alacak şekilde kendi ihtiyaçlarının ya da en azından zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan bir ekonomik yapının meydana getirilmesidir. Ekonominin sürdürülebilir hale gelmesiyle bireylerin mevcut hayat standartlarının daha da yükselmesi ya da en azından aynı seviyede kalması söz konusu olabilir (Sarkım, 2007: 56). Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, "tarım ve sanayi üretimine zarar verecek sektörel dengesizliklerden kaçınmayı, iç borç ve kamu borcunu yönetilebilir seviyede korumayı ve devamlı mal ve hizmetler üretmeyi bilen bir sistemdir" (Sarıkaya ve Kara, 2007: 224).

II.3.1.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

İnsanların, canlıların, ekosistem içindeki tüm varlıkların yaşamlarını; barınma, koruma, beslenme gibi fizyolojik ve bunun yanında biyolojik ihtiyaçlarını bulundukları

evre ve çevresel kaynaklardan karşılayarak devam ettirmelerini gerektiren bir yapıdır. Doğada bulunan tüm kaynaklar gibi çevresel kaynaklar da bir sınıra ve kullanım kapasitesine sahiptir. Bu sebeple insan ihtiyaçlarının sınırsız olması bu kaynakların bilinçsiz bir şekilde kullanılmasına, kullanım kapasitelerinin aşılmasına sebep olacaktır. Bu nedenle başta yenilenemez kaynaklar olmak üzere tüm kaynakların yok olması tehlikesiyle karşı karşıya kalınacak ve gelecek kuşakların da çevresel olanaklardan yararlanması engellenmiş olacaktır (Sarkım, 2007: 57-58).

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ulusal ölçekte ekolojik politikalar doğrultusunda ekosistemin taşıma kapasitesini zorlamayacak, doğal kaynak kullanım dengesini bozmayacak bir yapı oluşturulmalıdır (Gündüz, 2004: 64). Çevresel olarak sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynakların aşırı kullanımından sakınabilen ve yerine ikamelerinin yapılması şartıyla yenilenemeyen kaynakları tüketebilen ve istikrarlı kaynak yapısını sürdürebilen bir sistemi ifade etmektedir (Sarıkaya ve Kara, 2007: 224).

II.3.1.3. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik bir toplumun geleceği için vazgeçilemez bir süreçtir. Toplumun varlığının devamı, toplum bireyleri arasındaki eşitlik, kaynaklardan yararlanmada adalet, eğitim, sağlık, güvenlik gibi sosyal haklardan herkesin ortak yararlanmasına bağlıdır (Sarkım, 2007: 59). Sürdürülebilirliğin bu boyutu, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve korunmasını temel alır. Bu bağlamda ortak bilgi ve sosyo-kültürel mirasın uzun vadede korunması ve geliştirilmesi, bilgi aktarımının önündeki engellerin kaldırılması, düşüncelerin özgürce oluşturulması ve açıklanmasının önündeki engellerin kaldırılması büyük önem arz etmektedir (Yüksek, 2010: 35).

Bir toplumun sürdürülebilir sosyal bir toplum olabilmesi için öncelikle toplum üyelerinin temel ihtiyaçlarının karşılanarak, koruma ve kendi kaynaklarını oluşturma yeteneğine ve gelecekte ortaya çıkabilecek problemleri önleme esnekliğine sahip olmalıdır (Hancock, aktaran Sarkım,2007: 59).

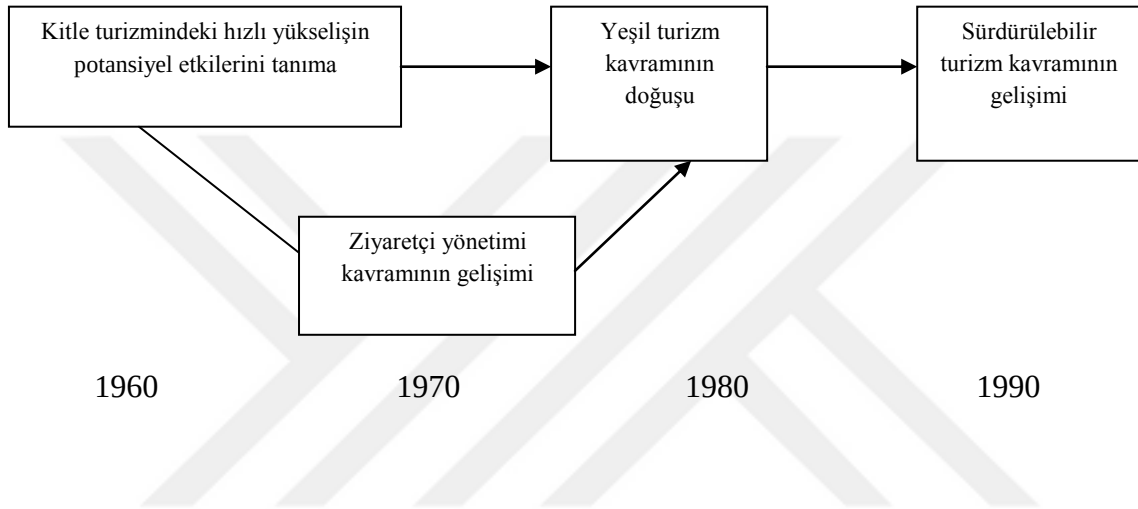
Sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik, toplumun üyeleri arasında kültürel barışı ve uyumu koruyabilme ve destekleyebilme, bireysel refahın artmasını sağlayıcı teşvikler yapma kabiliyetidir. Sürdürülebilir bir toplum olabilmek, iki temel ön koşulun değişkenlerine bağlıdır. Birincisi kültürel çeşitlilik, politik ve ekonomik farklılıklar, grup içi ve gruplar arası iletişim, eğitim durumu vb. faktörlerin sağlıklı işleyişini gerektirmek, ikincisi ise kaynakların erişilebilirliği, doğal ve çevresel yıkımlar ve uluslar arası ekonomik değişimler vb. faktörlere göre şekillenmektedir (Some ve Sedgo, 2000 aktaran Duran, 2011: 307).

II.3.2.Turizmde Sürdürülebilirlik

Kitle turizminin 1960'lı yıllarda hızlı yükselişiyle beraber dünya çapında turizmin ekonomik, fiziksel ve sosyal etkilerini konu alan haberler yayılmaya ve eserler yazılmaya başlanmıştır. Özellikle kitle turizminin olumsuz sonuçları ülkelerin basınında yer almaya ve ilk defa turizm ve ev sahibi ülke arasındaki ilişkiler tartışılmaya başlanmıştır. Yaşanan bu süreç ile beraber 1980'li yılların sonuna doğru turizm akademisyenleri ve uygulayıcıları Brundtland raporunda belirtilen sürdürülebilirlik kavramını turizm sektörü için de düşünmeye başlamıştır, aynı yıllarda “yeşil turizm” kavramı sıkça kullanılmaya başlanmış ve bu kavram çevresel konulara olan ilginin artmasına sebep olmuştur. Sürdürülebilir turizm kavramı ise, 1990'lı yıllardan itibaren daha da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Swarbrooke, 1999: 8-9). Bununla

beraber 1992 Gündem 21 (Rio Dünya Zirvesi) Eylem Raporu ile beraber seyahat ve turizm endüstrilerine sürdürülebilirlik kavramının yerleşmeye başladığı görülmektedir. Akabinde 1995 yılında "sürdürülebilir turizm" kavramı Avrupa Birliği tarafından yayımlanan yeşil rapor ile resmi olarak tanınmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 99-101).

Şekil 2.3 Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi

Kaynak: Swarbrooke, 1999:101

Pekin’e göre (2011: 55) sürdürülebilir turizm ve seyahat anlayışı doğal, biyolojik, ekolojik, kültürel ve toplumsal kaynaklar gibi tüm yenilenebilen kaynaklara süreklilik sağlayan, turistik ürünlerin arzına konu olabilecek koşullar oluşturan, öncelikle çevre olmak üzere kaynakları geliştirerek koruyan bir planlama ve uygulama anlayışı olarak tanımlanmaktadır.

Sürdürülebilir turizm kavramı Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından, “turistlerin, sektörün, çevrenin ve ev sahibi halkın gereksinimine yönelerek; şimdiki ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini dikkate alan turizmdir” şeklinde tanımlanmaktadır (Kozak, 2014: 15). Swarbrooke’a göre (1999) ise sürdürülebilir turizm,

"ekonomik olarak uygulanabilen fakat turist ağırlayan toplumların turizmin geleceğinin bağlı olduğu sosyal dokular ve doğal çevre gibi kaynaklara zarar vermeyen turizm" anlamına gelmektedir (Swarbrooke, 1999: 13). Bir başka tanıma göre sürdürülebilir turizm, bir turizm türü olmaktan çok turizm için bir zorunluluk ve turizmin olmazsa olmaz koşuludur. Bu sebeple turizm faaliyetinden zarar gören doğal, tarihsel ve kültürel değerler tek bir ulusun, tek bir ülkenin değil aynı zamanda tüm insanlığın malıdır. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilir turizmin sadece bölgesel ve ülkesel değil evrensel bir amaç olduğunu söylemek mümkündür (Pekin, 2011: 57).

Dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden biri olan turizm, doğal ve kültürel kaynaklara bağımlıdır. Bu sebeple bu kaynakların zarar gördüğü bir ortamda turizmden söz edilmesi güçtür. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik kavramı turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Turizmde sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için ev sahibi bölgenin doğal, kültürel ve tarihi kaynaklarının, temel ekolojik süreçlerinin ve biyolojik çeşitliliğinin zarar görmemesi ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 99).

İnsanları turizm faaliyetine yönelten en önemli güdünün, farklı kültürleri tanıma ve bu deneyimi yaşama isteğinden ileri geldiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda en önemli ürün bileşenlerinden birisi olan kültürel miras, gelecek kuşaklara aktarılabilirdi kadar turizm için kullanılabilir bir nitelik kazanmaktadır. Bu sebeple kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması aynı zamanda turizmin de sürdürülebilirliğinin sağlanması anlamına gelmektedir (Kozak, 2014: 60). Turizmin geleceğinden bahsedebilmek için sahip olunan geleneksel ve özgün değerlerin korunması gerekmektedir. Turizm yerel kimliğin öne çıkarılmasını mümkün kılmakla beraber kültürel

çeşitliliğin ve özgünlüğün korunması için aynı zamanda bir araçtır. Ayrıca yerel halkın kendi kültürel kaynaklarından dolayı gurur duyması, bu kaynakların geliştirilmesi ve korunmasına katkıda bulunmasını sağlar (Uslu ve Kiper, 2006: 307).

Sürdürülebilir turizm ihtiyacını ortaya çıkaran temel düşünce, turizme kaynak teşkil eden doğal ve kültürel değerlerin uzun dönemde bozulmadan ya da ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde kullanılmasını sağlamak olmuştur. Sürdürülebilir turizm anlayışı, turizmin özellikle doğa üzerindeki olumlu etkilerini artırmayı ve oluşabilecek olumsuz etkilerini ise ortaya çıkmadan önlemeyi amaçlamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 116).

II.3.3. Sürdürülebilir Turizmde Turist Rehberlerinin Rolü

Çağdaş turist rehberi çeşitli rol ve alt rollerden oluşan karmaşık ve çok yönlü bir role sahiptir. Akademik literatürde turist rehberinin rolleri ile ilgili Zhang ve Chow tarafından (2004) on altı rol, Black ve Weiler tarafından (2005) ise on farklı rol tanımlaması yapılmıştır (Rabotic, 2010: 1157). Bunların yanı sıra turist rehberlerinin rollerine yönelik ilk çalışmalar Gronoos (1978), Schmidt (1979), Holloway (1981) ve Cohen (1985) tarafından yapılmıştır. Gronoos 1978’de turist rehberini **“satış elemanı”** olarak tanımlamıştır (Köroğlu, 2013: 97). Daha sonra Holloway (1981) rehberleri **“bilgi-verici, bilgi çeşmesi, öğretmen ya da eğitmen, motive edici ve turist deneyimini başlatıcı, ülkelerinin misyoner veya elçileri, eğlendiren kişi, katalizör, sırdaş, önder, kolayıcı melek, grup lideri ve disiplin sağlayıcı”** olarak tanımlamıştır (Dahles, 2002: 785).

Cohen (1985) ise, turist rehberinin iki ana rolü olduğunu belirtmiştir. Bunlar: **“yol gösterici”** ve **“akıl hocası”** rolleridir (Cohen, 1985: 5). Bununla beraber Cohen

(1985) ve Rabotic (2010) rehberin rollerinin enstrümantal (araçsal), etkileşimsel, sosyal ve iletişimsel gibi birçok bileşen içerdiğini vurgulamıştır (Cohen, 1985:5, Rabotic 2010: 1157) Her bir rol için Cohen (1985) rehberin sorumluluğunu içeriden yönetilen ve dışarıdan yönetilen olarak ikiye ayırmıştır. Dışarıdan yönetilen rol, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan kaynak kullanmayı ifade ederken içeriden yönetilen rol ise, turistlerin beklentilerini karşılamak için grup içindeki kaynakları değerlendirmeyi ifade eder (Hu ve Wall, 2012: 80).

Tablo 2.1 Turist Rehberlerinin Rollerine Yönelik Yapılan Tanımlamalar

Rol Tanımı	Araştırmacı	Yıl	Rol Tanımı	Araştırmacı	Yıl
Aktör/ Actor	Holloway	1981	Arabulucu /Uzlaştırıcı Mediator	Schmidt	1979
Elçi /Ambassador	Holloway	1981		Holloway	1981
Denge Unsuru /Tampon/Buffer	Schmidt	1979		Cohen	1985
	Pearce	1982		Katz	1985
Katalizör/Catalyst	Holloway	1981		Ryan and Dewar	1995
Kültür Simsarı/Culture Broker	Holloway	1981	Organizatör /Organizer	Hughes	1991
	Katz	1985		Pearce	1982
				Schuchat	1983
Bilgi-aktarıcı/ Information-giver	Holloway	1981	Satış Elemanı /Salesperson	Fine and Speer	1985
	Hughes	1991		Gronroos	1978
Yorumcu/Tercüman Interpreter/Translator	Almagor	1985	Öğretmen/Teacher	Holloway	1981
	Holloway	1981		Pearce	1982
	Katz	1985		Fine and Speer	1985
	Ryan and Dewar	1995		Mancini	2001
Lider /Leader	Cohen	1985	Bakıcı /Care Taker	Fine and Speer	1985
	Geva and Goldman	1991			

Kaynak: Zhang ve Chow, 2004: 83

Cohen’ in (1985) “yol gösterici” ve “akıl hocası” (Cohen, Ifergan ve Cohen 2002: 919) rol tanımlamalarına göre yol göstericiler; rotaya ve çekiciliklere odaklanan daha detaylı bilgiler vermekten kaçınan kişilerdir. Bu rehberler genelde ulaşımı zor bölgelere erişimi sağlamalarının yanı sıra grubu arasında arabuluculuk yaparlar. Akıl

hocası rolü ise, öğretmen veya danışman rollerine benzemektedir, bu rehberler turistlerin ilgisini çeken şeyleri açıklamakla kalmaz onlara nerede olduklarını ve nasıl davranmaları gerektiği konusunda detaylı bilgiler verir (Cohen, 1985: 7-8). Bu bağlamda rehberlerin “akıl hocası” rolünü gerçekleştirebilmede yorumlama becerileri büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu rol ile rehberler, turistlerin gittikleri ülkenin doğal ve kültürel değerlerinin kendi değerlerinden farklı olduğunu görebilmelerini sağlamaktadır (Pereia ve Mykletun, 2012: 76). Daha sonraki yıllarda Cohen, “yol gösterici” ve “akıl hocası” rollerini, modern turist rehberliği ile örtüşecek şekilde yeniden isimlendirmiş ve “yol gösterici” yerine “lider”, akıl hocası yerine “arabulucu” terimlerini kullanmıştır (Köroğlu, 2013: 98).

Weiler ve Davis (1993) rehberin üçüncü önemli rolünün doğal çevre odaklı “kaynak yönetimi” rolü olduğunu ileri sürmüştür. Bu rol aynı zamanda rehberlerin ev sahibi ülkenin doğal çevresinin korunması konusunda bazı sorumlulukları olduğunu göz önünde bulundurarak, çevreye karşı duyarlı davranılmasına katkı sağlayan “motive edici” ve uzun dönemde çevre bilinci ve çevreyi koruma tutumu geliştirmeye katkı sağlayan “çevre yorumcusu” rollerini içermektedir (Weiler ve Davis, 1993: 97). Bu rollere rehberin sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik olmak üzere üç ana boyuta katkı sunabilmesi için, bir rolün daha eklenmesi gerekmektedir. O da “ekonomi rolü”dür (Pereira ve Mykletun, 2012: 78). Turist rehberinin sürdürülebilir turizmde sahip olduğu rollerin tümü Tablo 2.2 de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Sürdürülebilir Turizmde Turist Rehberinin Rolü

Rol	Dışsal (Grup dışı kaynaklı)	İçsel (Grup içi kaynaklı)
Liderlik Rolü (Grup odaklı)	<u>Enstrümantal Liderlik</u> Yol gösterme, ulaşım ve güvenlik sağlar	<u>Sosyal Liderlik</u> Grup içi uyumu gözetir ve grubun moralini animasyon ve mizah ile yüksek tutar
Arabuluculuk Rolü (Birey odaklı)	<u>Etkileşimsel Arabuluculuk</u> Turist ile ev sahibi halk ve turistler arası etkileşime arabuluculuk eder	<u>İletişimsel Arabuluculuk</u> Bilinmeyi çevirirken turistleri eğiten ve gördüklerini anlamlandırmalarını sağlayan yorumlar yapar. Bilgi aktarıcı/yorumcu
Kaynak Yönetimi Rolü (Çevre odaklı)	<u>Motive Edici Kaynak Yönetimi</u> Çevreye duyarlı tutum geliştirilmesine katkı sağlar	<u>Çevre Yorumcusu Kaynak Yönetimi</u> Çevreye karşı uzun vadeli davranış değişikliği ve çevre bilinci kazandırır
Ekonomi Rolü	<u>Destekçi Ekonomi</u> Küçük işletmeleri teşvik eder, yerel halkın ürün geliştirmesine ve satışına destek verir	<u>Hayırsever Ekonomi</u> Ziyaretçiler için iyilik (hayır) yapma fırsatları yaratır

Kaynak: Cohen (1985: 10), Weiler ve Davis (1993: 97), Hu ve Wall (2012:81), Randall ve Rollins (2009: 360), Pereira ve Mykletun (2012:78).

II.3.3.1 Liderlik Rolü

Liderlik, bir kavram olarak “bir grup insanı belirli amaçlar için bir araya getirme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları harekete geçirme, yetenek ve bilgilerin toplamı” olarak tanımlanmaktadır (Eren, 2008: 431). Liderlik, zor ve karmaşık bir rol olmakla birlikte bir rehberin sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Rehberin grubu benimseyerek kendisini grubun bir parçası ve lideri olarak görüp, grupla bütünleştiğini hissettirmesi ve turu elinden geldiğince iyi ve sorunsuz bir şekilde bitirmesi gerekmektedir. Bu açıdan liderlik rolü, rehberin görev ve sorumluluklar listesinin en başında bulunmaktadır (Güzel, 2007: 17). Çünkü rehber, belirli bir amaç için bir araya

gelen turistleri yönlendirerek onları bilgi yolculuğuna çıkaran ve turistlere gezdikleri yerlerle ilgili farklı deneyimler yaşatan kişidir.

Rehberin liderlik rolünün araçsal ve sosyal olarak iki bileşeni vardır. Araçsal bileşen; yöneltme, erişim ve kontrol öğelerinden oluşmaktadır. Rehber, turistleri ilgilerini çekebilecek yerlere yönlendirirken aynı zamanda, onları halka açık olmayan ve erişilmesi güç yerlere eriştiren ve turistlerin güvende olmalarını ve konforlarını sağlayan kişidir. Sosyal bileşen ise; stres yönetimi, bütünleştirme, moral ve animasyon bileşenlerinden oluşur. Rehberden grup üyeleri arasında oluşabilecek herhangi bir gerginliği (stresi) yönetebilmesi, herhangi bir çatışma durumunda araya girmesi beklenmektedir. Holloway (1981) ve Schmidt (1979) gibi birçok araştırmacı, rehberin grup üyeleri arasındaki bütünlüğü sağlaması gerektiğini ileri sürmüştür. Holloway (1981) rehberin bir katalizör olduğunu ve grup içindeki sosyal uyumu teşvik etmesi gerektiğini, Schmidt (1979) ise rehberin grup içi bütünlüğü ve sosyalleşmeyi teşvik eden kişi olması gerektiğini belirtmiştir (Cohen, 1985: 11-12). Rehber ayrıca tur boyunca memnun edici tavırlar sergilemeli ve zaman zaman şakalar yaparak grubunu neşelendirmeli ve grubun moralini yüksek tutmalıdır. Son olarak ise, rehber tur programını dikkate alarak yeri geldiğinde grup üyelerine çeşitli aktiviteler yaptırarak animasyonlarla turu neşeli kılabilmelidir (Cohen, 1985: 13).

Rehber liderlik rolü ile grubu kültürel ve doğal varlıklara sahip bölgeye yönlendirerek ve erişimi zor olan alanlara erişimi sağlamakla beraber gruba bu değerleri yerinde görme fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda girilmesi tehlikeli alanlara girişi engelleyerek grubu kontrol altında tutmaktadır. Bununla beraber yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan tarihi açıdan çok büyük öneme sahip ve koruma altına alınmış kültürel

veya doğal miras alanlarına verilecek bir tahribat ile oluşumu milyonlarca yıl sürmüş olan bu mirasın çok kısa bir süre içerisinde yok olması söz konusu olabilir. Bu açıdan bakıldığında rehber grup içi kontrol ve koordinasyonu sağladığı için bu varlıklara verilecek herhangi bir fiziksel tahribat söz konusu olduğunda grubu uyarmakta ve grupta kültürel mirasın korunmasına yönelik farkındalık yaratarak bu mirasın sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Ziyaret edilen yerin yerel kültürel dokusunu yansıtan bir takım kültürel öğeler de rehberler tarafından kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde kullanılmaktadır. Rehber bu öğeleri kullanarak animatör rolü ile yöreye özgü bir fıkra veya hikâyeyi gruba aktararak yörenin sahip olduğu somut olmayan kültürel mirasın korunmasına, tanınmasına ve sürdürülmesine katkı sunmaktadır.

II.3.3.2. Arabuluculuk Rolü

Turist rehberinin arabuluculuk rolü etkileşimsel ve iletişimsel olarak iki bileşene sahiptir. Bu bileşenler rehberin “kültür elçisi” ve “iletişimci” rolü olarak da adlandırılabilir. Etkileşimsel bileşende rehber, turistler ile ev sahibi halk, sit alanları, kurumlar ve turistik faaliyetler arasında bir arabulucudur. Turist rehberi etkileşimsel bileşen rolü ile turistlerin bir turistik bölgeyi ziyaretlerinde karşılaştıkları şeylerle etkileşim içinde olmasını sağlamaktadır (Cohen, 1985: 13). Bu rolüyle rehber aynı zamanda yerel halk ile turistler arasında kültürel etkileşimi sağlamasıyla bir “kültür elçisi” dir. Bir kültür elçisi olarak rehber ziyaret edilen bölgenin anlaşılmasına ve bölge kültürüyle ilgili bilgi edinilmesine yardımcı olarak turistlerin güzel bir tatil deneyimi yaşamalarına olanak sağlamaktadır (Ap ve Wong, 2001: 552).

Turist rehberleri ev sahibi toplumla turist arasındaki etkileşimi sağlamada çok önemli bir role sahiptir (Leclerc ve Martin, 2004: 184). Bu etkileşimi sağlamada turist

rehberinin iletişim becerisi önemli rol oynamakta ve turistlerin edinmiş oldukları seyahat deneyiminin başarıya ulaşması veya başarısızlığa uğraması da rehberlerin bu rollerine bağlı olmaktadır (Cohen,1985: 23).

Cohen'e göre (1985) arabuluculuk rolünün bir bileşeni olarak “kültür elçiliği” profesyonel turist rehberlerinin öncelikli rolüdür. Kültür elçiliği, temelde merak uyandıran düşünceleri aktarmayı ve ev sahibi toplumla turistlerin aralarında bağ kurmalarına yardımcı olmayı ifade etmektedir. Ayrıca nitelikli bir turist rehberinin, insanlar arasında ve aynı zamanda iki kültür arasında bir köprü görevi de görmesi gerektiğini belirtmiştir (Yu, Weiler ve Ham, 2004: 3-7). Turist rehberlerinin, turistler ve kültürler arasında kurduğu bu köprü turistlerin ziyaret ettikleri toplumun değerlerini, yaşayış tarzlarını, dillerini, dinlerini, geçmişlerini ve bugünlerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu rolleri ile rehberler bir bakıma farklı kültürleri buluşturarak insanların birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak ve ülke insanlarının tarihini ve mirasını daha iyi tanımasına katkıda bulunmaktadır. Bunların dışında kültürel öğeler ile insanları bir araya getirerek bir ulusu var eden bu değerlerin nesilden nesile taşınmasına, koruma bilinci oluşturulmasına ve evrenselleşmesine katkıda bulunarak kültürel mirasın sürdürülebilirliğine destek olmaktadır.

Cohen (2002) çağdaş turist rehberinin artık sadece yol gösteren biri değil aynı zamanda insanları verdiği bilgilerle eğiten ve turistlerin gördükleri şeyi anlamlandırmalarına yardımcı olan kişi olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple iyi bir iletişim kurabilmek ve turistin iyi bir tatil deneyimi edinmesini sağlamak için turist rehberi, sadece rehberlik yaptığı bölgenin coğrafyası, tarihi, kültürü değil aynı zamanda grup dinamiği, motivasyon, bölgenin kültürel ve etik geçmişi gibi sosyolojik ve psikolojik alanlarda

kendini geliştirmeli ve daha profesyonelleşmelidir (Cohen, vd., 2002: 920). Ayrıca iyi bir iletişim iyi bir dil bilgisi de gerektirmektedir. İyi bir dil bilgisine sahip rehber turistlerin bakış açısını geliştiren bilgiler sunar ve yerel halk ile turistler arasındaki iletişimi de kolaylaştırır (Yu, vd., 2012: 8).

Oschell' a göre (2009) iletişimsel bileşen, turist rehberlerinin ziyaretçilere bir öğretici ya da eğitmen olma gerekliliğini ifade etmektedir. Ziyaretçiler gittikleri bölgede kendilerini hemen rahat hissetmeyebilir. Bu durumda turist rehberleri bölge ile ziyaretçiler arasında tampon görevini üstlenmektedir (Toker, 2011: 41). Rabotic'e göre (2010) rehberlerin "yorumlama" daki niteliği esas olarak rehberin kültürlerarası iletişim becerisine bağlıdır (Rabotic, 2010: 1164). Doğa rehberinin de özellikle iyi bir iletişim becerisine sahip olması, çevreye karşı duyarlılık konusunda, grubun gezilen yerdeki tutum ve davranışını etkileme konusunda çok önemli rol oynar (Weiler ve Davis, 1993: 94). Ayrıca turist rehberlerinin bilgi kaynağı/aktarıcı rolü de bu rol kapsamında değerlendirilebilir. Turist rehberleri acentelerin tanıtım, satış ve bilgi kaynağı durumundadır. Acente dışında birçok turizm işletmesinin de tanıtım ve bilgi kaynağı/aktarıcı olarak faaliyet göstermektedirler (Korkmaz, Temizkan ve Temizkan 2010: 145).

Hu' ya göre (2007) rehberlerin turistlere aktardığı bilgiler destinasyona yönelik bilgiler, davranışa yönelik bilgiler ve eğitime yönelik bilgiler olmak üzere e ayrılmaktadır. Destinasyona yönelik bilgiler; tur ve destinasyon hakkındaki güzergah, uzaklık, seyahatte geçecek tahmini srenin dışında turistlerin gidebilecekleri çekici yerler, yerel olanaklar, hizmetler ve özellikler, güvenlik mesajları vb. gibi tüm temel bilgileri kapsamaktadır. Rehberin destinasyona yönelik aktardığı bilgiler ile turistler gezilen yörenin kültürü ve yaşam tarzı hakkında detaylı bilgi edinebilecek ve seyahatleri güzel bir

tecrübeye dönüşecektir (Toker, 2011: 42). Ayrıca, rehber destinasyonda alternatif çekicilikler ve bölgeler hakkında da bilgi aktaracak bu bölgeler üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak konusunda, ziyaretçilerin bölgeleri aşırı ve dikkatsizce kullanımına engel olarak bölgenin sahip olduğu kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamada etkin olacaklardır. Hu (2007) davranışsal bilgilendirmenin, ziyaretçilerin bölgeler üzerindeki davranışlarını değiştirmek, yönlendirmek için uygulanmakta olduğunu belirtmiştir. Ayrıca davranışsal rehberliğin temel olarak istenen ziyaretçi davranışlarının sağlanmasında ve yerel toplumların, turistlerin uymalarını istediği kurallar ile ilgili olarak çevresel ve sosyokültürel rehberlikte etkili olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Eğitimsel bilgilendirme ise ziyaret edilen bölgelerin ziyaretçilerce derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olacak tarihi, coğrafik, kültürel ve beşeri özelliklerin detaylarını kapsamaktadır (Toker, 2011: 42). Rehberler bu bilgilendirme ile bir bakıma eğitici veya eğitmen rollerini yerine getirerek turistlere yöreyi var eden doğal ve kültürel mirası ve özgün değerleri ile ilgili bilgi kaynağı olmaktadır.

II.3.3.3. Kaynak Yönetimi Rolü

Genellikle doğaya yönelik rehberlik alanlarında yapılan çalışmalara göre turist rehberi, doğaya karşı sorumluluğu teşvik eden ve bunun için turistlerin var olan çevresel kaynaklara karşı sorumluluk almalarını sağlayan bu rolünü icra ederken iki bileşenden faydalanmaktadır. “Motive edici” ve “çevre yorumlayıcı”. Motive edici bileşen ile rehber ziyaretçilerin çevreye karşı duyarlı ve sorumlu bir anlayış içinde olmasını teşvik eder. Çevre yorumlayıcı bileşen ile ise, grubunun ziyaret ettiği çevreyi anlamasına ve değerinin farkına varmasına yardımcı olur (Weiler ve Davis, 1993: 95). Randall ve Rollins’e göre (2009) rehberin kaynak yönetimi rolü yalnızca turistin ihtiyaçlarını karşılamaya değil aynı

zamanda turizmin bağımlı olduğu doğal ve kültürel alanları korumaya da yardımcı olur. Rehber turistlere ve yerli halka çevreyi koruma amaçlarını açıklayarak, turistlerin gezi için belirlenmiş alanları kullanmalarını sağlar (Randall ve Rollins, 2009: 370). Bununla birlikte ziyaretçilerin arkalarında çöp bırakmalarını veya bölgedeki bitkilere zarar vermelerini önleyerek ve koruma kapsamına alınmış alanlarda yasa dışı davranışlar hakkında turistleri bilgilendirerek kaynak yönetimine destek sağlayabilir (Pereira ve Mykletun, 2012: 80). Ayrıca rehber tur programı dâhilinde gidilebilecek en ücra alanlara gidebildiği için yasal olarak koruma altında olmayan fakat kültürel anlamda çok büyük öneme sahip ender ve özgün eserlerin aldığı herhangi bir hasarı veya onarım gerektiren bir durumu yetkililere ileterek acil müdahalede bulunmalarına yardımcı olabilir. Böylelikle var olan hasar daha ciddi boyutlara ulaşmadan engellenerek veya durdurularak o mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunulabilir. Böylece Howard, vd.'e göre (2001) doğa rehberleri çevre yorumlayıcı rolü ile aynı zamanda gezilen bölgelerde oluşacak olumsuz etkilerin azaltılması konusunda turistleri cesaretlendirerek doğal ve kültürel varlıkların uzun vadede korunmasını sağlamış olurlar. Başka bir açıdan bakıldığında rehber kaynakları gözetken kişi olarak girişi yasaklanmış koruma alanına giren bölgelere veya kutsal alanlara erişimi sınırlandırarak kaynaklara bir anlamda bekçilik yapmış olur. Doğal ve kültürel miras yorumcusu olarak ise rehber, varlıkların turistler tarafından uzun vadede hem tarihsel hem de bölgenin çağdaş kültür ve doğası bakımından gelişimini teşvik ederler (Howard, vd., 2001: 33-36).

Küçükaslan'a göre (2006) rehberlerin kaynak yönetimi rolü, sürdürülebilirlik anlayışı içinde şekil almaktadır. Sürdürülebilirlik bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan temel kaynaklara aşırı yüklenmeden

sürdürülebilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir turizm ise; turistik etkinliklerin doğal ve kültürel çevre ile uyum içinde gerçekleştirilmesini ve yerel değerlerin turistik gelişimin kurbanı değil, ondan faydalanan taraf olmasını amaçlar (Köroğlu, Köroğlu ve Alper, 2012: 137).

Tilden'e göre (1967) yalın bilgi aktarımı turistlere çoğu zaman yetmeyebilir veya çok nadiren bir şeyler ifade edebilir fakat ilgi, inanç, biraz mizah ve birtakım insani duygularla yoğrulmuş yorumlama ile turistlerin ilgileri kolayca istenilen yere çekilebilir. Diğer yandan turistler her şeyden önce seyahat ettikleri yerde memnuniyet aramaktadırlar iyi bir yorumlama ile bu memnuniyet kolayca sağlanabilir. Bunun dışında rehber tarafından yapılan yorumlama turistlere anlaşılır gelmelidir, sergilenen veya tanımlanan şeyler ile yorumlama arasında anlam bütünlüğü olmalıdır aksi takdirde yorumlama verimsiz kalır (Hu ve Wall, 2012: 83).

Yorumlayıcı rehberlik kavramını ilk kullanan Weiler ve Ham (2002) yorumlayıcı rehberliğin ekoturizmin (çevresel ve kültürel sürdürülebilir kalkınmayı) ideallerini başarmak için kilit yaklaşım olduğunu belirtmişlerdir. Bu yaklaşım bize yalnızca ekoturizmle değil aynı zamanda kitle turizmi ve diğer turizm türleri için de sürdürülebilir gelişimin sağlanabilmesinde yorumlamanın gücünü göstermektedir (Hu ve Wall, 2012: 82). Moscardo'ya göre (2003) çevre yorumcusu olarak rehber turistin tatilinden memnuniyet duymasına ve destinasyonun doğal ve kültürel kaynaklarının daha iyi anlaşılmasına olanak tanıyarak sürdürülebilir turizmin amaçlarına katkıda bulunur (Poudel ve Nyaupane, 2013: 660). Rehberler, turistleri "yorumlama" rolleriyle kültürel ve doğal değerlere duyarlılık konusunda eğiterek ve çevreye duyarlı bir kişi modeli olarak,

doğal ve kültürel alanların korunmasına ve uzun dönemde bilgi ve davranış değişikliği oluşmasına katkıda bulunurlar (Randall & Rollins, 2009: 357).

Weiler ve Ham'a göre (2001) yorumlama yoluyla turist rehberleri sürdürülebilir gelişime katkıda bulunurlar. Rehberlerin bir yerin kültürel ve doğal değerleri hakkında turistlere ilettiği mesajlar kısa ve uzun dönemde turistlerin bölge ile ilgili hislerini ve düşüncelerini belirlemektedir (Hu ve Wall, 2012: 83). Tilden (1967) yorumlamanın kültürel ve doğal değerleri korumaya olan katkısıyla ilgili bir sloganı şöyle dile getirmiştir: “yorumlama yoluyla anlama, anlama yoluyla memnun kalma, memnun kalma yoluyla koruma” (Hu ve Wall, 2012: 83).

II.3.3.4. Ekonomi Rolü

Ekonomi rolü destekçi ekonomi ve hayırsever ekonomi olarak iki bileşene sahiptir. Rehberler yerli halkın ürünleri geliştirmesi için onlara yardım etme potansiyeline sahip olmakla birlikte turistlerle yerli halk arasındaki bağlantıyı kurarak turistlerin yerli halkın ürettiği bu ürünleri satın almasına da yardımcı olur (Ormsby ve Mannle, 2006: 280). Rehber bir anlamda somut ve soyut olan kültürel değerlerin turistlerce satın alınmasını sağlayarak, ülkenin sahip olduğu kültürel mirasın korunmasına, geliştirilmesine ve sürdürülebilirliğine katkı sunar. Bununla beraber Pereira'ya göre (2000), rehberin ürün geliştirmesi yerli ekonomiye de katkı sağlar. Bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerde üretim ve satış geliştirme konusunda sosyal ve ekonomik yönden yeterince bilgi sahibi olunmamasından dolayı rehberin bu rolü çok büyük önem taşımaktadır (Pereira ve Mykletun, 2012: 81).

Sonuç olarak ekonomi destekçisi olarak yerli halkın sahip olduğu kültürün ve becerilerin değerini anlamaları açısından rehberlerin olumlu bir etkisi söz konusudur. Bu ufak çaplı görünen katkı, bölge kültürün korunmasına ve ekonomisine olan olumlu etkisini uzun vadede gösterecektir. Dahası mükemmel yorumlama becerisine sahip bir rehber turistlerin ilgisini çekmeyi başaracak ve böylece turistin tekrar ziyaretini ve hatta yöreyi başkalarına tavsiye etmesini sağlayacaktır. Rehber bu şekilde yerel ekonomiye ve gelen turist sayısının artmasına katkı sağlamış olacaktır (Pereira ve Mykletun, 2012: 81).

Powell ve Ham'a göre (2008) rehberin yorumlama rolünün bir diğer katkısı ise bir bölgeye hayır yapılmasına yardımcı olmaktır. İyi bir yorumlama, kaynak yönetimine yardımcı olur ve sivil toplum kuruluşlarının bölgeye hayır (ekonomik) desteği vermelerine katkı sağlayabilir. Örneğin son yıllarda Galapagos Adaları'nı gezen bir turist grubunun %78'inin Galapagos Ulusal Parkı'na bağış yapmasıyla sonuçlanan bir tur, turist rehberinin yorumlama rolünün önemini göstermiştir (Pereira ve Mykletun, 2012: 81).

Rehberler turizmdeki çeşitli paydaşlarının beklentilerine karşılık olarak çok çeşitli roller benimserler. Aslında pratikte rehberlerin sergiledikleri tüm performansları turun gidilecek ve görülecek yerlere, nasıl görüleceğine, ne yapılacağına ve ne kadar kalınacağına karar vermeye odaklanmaktadır. Bu yüzden bir turist rehberinin yaptığı ve söylediği her şey, turistin destinasyonu nasıl deneyimlediği, yerel kültürü ve insanı nasıl gördüğü ve turda nasıl bir davranış sergilediği konular üzerinde çok büyük etkiye sahiptir. Tüm bunlar da bölge halkını, kültürünü ve turistlerin doğal evre üzerindeki faaliyetlerini hatta bölge ekonomisini de etkilemektedir. Bunun bir sonucu olarak turist rehberinin özellikle turistlerin kaliteli bir tatil deneyimi edinmesi, bölgeden yapılan alışverişler ile yerel halkın refah seviyesinin artması, bölgede bulunan doğal, kültürel ve fiziksel

değerlerin devamlılığının sağlanması ve onların korunması konusunda sürdürülebilirliğe olan katkısı hayati önem taşımaktadır (Hu ve Wall, 2012: 80).

II.4.Mirasın Sürdürülebilirliği

II.4.1. Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Önemi

Turist rehberi en geniş haliyle “turistlere, ziyaretçi ve konuklara eşlik ederek; anıtlar, türbeler, mabetler, sanat eserleri, tarihi eserler, tarihi yerler, kalıntılar, folklor, doğal güzellikler, ulaştırma, konaklama, eğlence yerleri, avcılık, kayakçılık, hatıra eşyaları vb hakkında bilgiler veren, gezdiren ve temaslar sağlayan kimse” olarak tanımlanmıştır (Çimrin, 1995: 9).

Turist Rehberliği Meslek Kanunu’na göre ise turist rehberliği hizmeti; “Seyahat acenteciliği faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup halindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesi; seyahat acenteleri tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acente adına yönetilmesi” dir. Turist rehberi ise; “aynı kanun hükümleri uyarınca mesleğe kabul edilerek turist rehberliği hizmetini sunma hak ve yetkisine sahip olan gerçek kişiyi” ifade etmektedir (TUREB, 2012).

Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (WFTGA- World Federation of Tourist Guide Associations)’nın uluslararası kabul görmüş tanımına göre ise turist rehberi; "yurtiçi ya da yurtdışından gelen ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki

bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan doğal ve kültürel mirası anlatan ve yetkili otoriteler tarafından tanınan kişidir" (WFTGA, 2012).

Ahipaşaoğlu' na göre (2001: 90) turist rehberi "belirli bir program dâhilinde yerli veya yabancı gezginlere yol gösteren, program kapsamındaki ziyaret yerleri hakkında uygun dilde doğru bilgiler aktaran, ülke ya da bölge hakkında tanıtım yapan, gezginlerin doğru sosyal ekonomik ve kültürel izlenimler almasına yardımcı olan kişidir".

Rehberler "insanlara amaçları doğrultusunda en kısa yolu gösteren, kişilik sahibi, donanımlı, bilgi birikimine sahip, insanlarla her zaman sağlıklı ilişkiler kurabilen, iş ahlakı kurallarını esas alan, yaratıcı özelliği olan, değişim odaklı" kişilerdir. Bu kişiler aynı zamanda meslek gereği farklı insan tipleri ve farklı kültürel birikimlere sahip kişilerle ilişki içinde olduklarından insan ilişkilerinin yoğun yaşandığı bir mesleği icra etmektedir (Kaynak, 2013: 35-36).

Günümüzde turist rehberleri sektörün vazgeçilmez dinamiklerinden biri haline gelmiştir. Bu yüzden turist rehberi gerek ülke turizminin gerekse turizm işletmelerinin aynası durumundadır. Şüphesiz turistler de bu aynada iyi şeyler görebildiği ölçüde ülkenin daimi ziyaretçisi olacaktır (Batman, Yıldırğan ve Demirtaş, 2000: 3). Turist rehberi bir turun başarı ve başarısızlığını belirlemede belki de en önemi rolü oynayan kişidir (Çimrin, 1995: 7). Aynı zamanda turist rehberi bir ülkenin dokusunu oluşturan kültürel ve doğal mirasın uluslar arası düzeyde tanınırlığını sağlayan, ülkenin sahip olduğu bu değerlerin korunup geliştirilmesine katkıda bulunan bireylerdir.

Turizm sektörünün başarısı çok büyük ölçüde turist rehberinin performansına bağlıdır. Turist rehberleri turistlere seyahatlerinden zevk almalarını sağlayan ve onlara

gerçeği sunabilmek için ön saflarda yer alan sektörün en önemli elemanıdır. Rehberlerin turistlere kaliteli bir hizmet sunmaları, turizm sektörünün başarısı ve destinasyon imajı açısından önemlidir (Zhang & Chow, 2004: 81). Turist rehberi bir turun başarılı geçip geçmediğini anlamada kilit role sahiptir. Rehberlerin sunmuş olduğu bilgi turistlerin gezilen yerlerden duydukları memnuniyeti anlamada ve onları yorumlamada önemli bir rol oynamaktadır. Rehber sayesinde turist gezdiği yere karşı pozitif bir tutum, empati ve memnuniyet geliştirir. Gezdikten sonra da bu alanlara karşı bir bağlılık ve koruma duygusu geliştirir (Ling, vd., 2011: 311).

Turistlerin çoğu, merak duygusu ve yeni yerler görme isteğiyle seyahate çıkmaktadır. Bu turistler alıştıklarının dışında bir çevreyle ilgili doğal, kültürel, tarihsel ve toplumsal farklılıkları görmeyi beklemektedirler (Batman, vd., 2000: 74). Onlara bu farklılıkları sunan turist rehberleri ülkenin kültürel bütünlüğü, uyumun bozulmaması, doğal kaynaklar, kültürel, tarihsel altyapının tahrip edilmemesi, biyolojik çeşitliliğin korunması gibi ilkeleri kendine görev edinmiş, sürdürülebilir turizm kavramı içinde yer alan doğanın ve kültürel mirasın korunması ve bu çabayla ekonomik gelişmenin eş güdümlü yürütülmesini benimsemiş kimselerdir (Ekmekçi, 2005: 62).

Kültürlerarası etkileşimlerde turist rehberleri çok özel bir role sahiptir. Rehberler gezilen yerlerle, fotoğraf noktalarıyla ve karşılaşılan her şeyle ilgili anekdotlar ve bilgiler sunarlar, onlar otobüsün camından öylece sessiz görünen bir manzarayı metin haline dönüştürerek, turistlerin gördüklerini anlamlandırmalarını sağlar. Rehberler ev sahibi ülke ile turistler arasında arabuluculuk yaparak kültür yorumcuları ya da kültür simsarları rolleri üstlenir, aynı zamanda rehberlerin kültürel ve iletişim becerileri “kültüre

aç olan binlerce turist” için çok büyük önem arz etmektedir (Smith,1992, aktaran Leclerc ve Martin, 2004: 183).

Seyahat sayesinde insanlar geçici olarak da olsa bir destinasyondan diğerine ve dolayısıyla bir kültürden diğerine seyahat etmektedirler böylece turizm onların bu seyahatlerine evrensel değer katma fırsatı vermektedir (Leclerc & Martin, 2004: 182). Teke‘ye göre (2013: 33) kültürel ve doğal mirasın sekteye uğrayışının iki aktörü vardır: Bunların birincisi aktarıcılar, ikincisi aktarılanlardır. O halde turist rehberi bu iki aktörü de canlandırmaktadır. Miras ona hayat verecek kültür taşıyıcılarının varlığını gerektirir bu durumda aktarıcı olarak rehberler üzerlerine düşen rollerin farkında olmalı, bu rolleri yerine getirmede turistlere bir model teşkil etmelidirler. Aktarılan olarak da rehberlik yaptıkları bölgenin sahip olduğu değerlere sahip çıkarak, turistlerde bu değerleri koruma bilinci oluşturmali ve aktardıklarıyla değerlerin gelecek nesillere ulaşabilmesini sağlamalıdır.

McKercher ve du Cros’a göre (2002) turistler kültürel varlıkların canlandırılması ve hikâyesinin anlatılması bağlamında turist rehberine bağımlıdır. Rehberin bu varlıklarla ilgili bilgisi ve onları yorumlama yeteneği ya da bu yetenekten yoksun oluşu o mirasın anlaşılması ve yaşamasını direk olarak etkiler (McKercher ve du Cros, 2002: 164). Bu bağlamda kültürel miras korumanın dışında daha fazla şey gerektirmektedir, sahip olunan miras, öneminin zengin bir şekilde anlaşılmasını sağlayarak turiste iletilmelidir. Burada turist rehberlerinin başarılı bir yorumlama yapabilmeleri gerekir (Nuryanti, 1996: 253).

Oğuz’a göre (2013b) turizme kaynak teşkil eden miras unsurları her ne kadar yetkili görevliler tarafından denetleniyor olsa da, yıkıcılığın tamamen ortadan kalkması

mümkün olamamaktadır. Bu unsurlar için korunma bir derecede sağlanabilmekte fakat tahrip edilmesi engellenememektedir. Yıkıcılık ile mücadele edebilmek için ise, toplumda bu mirasa sahip olma düşüncesinin yaratılmasının sağlanması gerekmektedir (Oğuz, 2013b: 52). Turist rehberleri de aslında toplumlararası iletişim kurabilen en etkili aktörler arasında olduğu için bir ülkenin kültürel ve doğal unsurlarını koruma konusunda farkındalık yaratmada ve onların sürdürülebilirliğini sağlamada çok büyük rol oynamaktadırlar. Ülkelerin ulusal değerden çıkıp evrensel değer kazanmış varlıklarının önemi ve bunları koruma konusunda uluslararası bilinç oluşmasına ve bu bilincin nesiller boyu aktarılmasına katkı sağlayan turist rehberleri bu rolleriyle sahip olunan değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadırlar.

II.4.2. Kültürel ve Doğal Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne İlişkin Alan Yazın

Yapılan alan yazın taraması sonucunda turist rehberleri ile ilgili yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmasına rağmen hem kültürel hem doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberinin rolüne ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın amacına en yakın ilgili çalışmalar ise, aşağıda sıralanmıştır.

Cohen (1985) turist rehberlerinin rolleriyle ilgili yapılan ilk çalışmalardan olan çalışmasında turist rehberlerinin rollerinin kavramsal çerçevesini sunmaktadır. Araştırmada modern turist rehberlerinin kökeninin yol göstericilik ve danışmanlık olduğu ortaya konulmaktadır. Bu iki unsur daha sonra turist rehberinin liderlik ve arabuluculuk rolünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu roller araçsal (enstrümantal), sosyal, etkileşimsel ve iletişimsel olarak 4 temel bileşen halinde açığa çıkmaktadır. Rehberin araçsal rolü grubuna karşı sorumluluğunu, sosyal rolü rehberin tura uyumu ve moralini, etkileşimsel rolü

turistler ile yerel halk, şehirler, kurumlar arasındaki rolünü, iletişimsel rolü ise turistlere destinasyon hakkındaki bilgileri veriş şeklini ifade etmektedir.

Weiler ve Davis (1993), çalışmalarında doğaya dayalı turizmde faaliyet gösteren tur liderlerinin rollerinin neler olduğunu ve bu rolleri yerine getirmedeki yeterliliklerini, tur liderlerine sağlanması gereken eğitim ve desteğin ne derecede olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Tur rehberlerine, turistlere ve tur operatörlerine uygulanan 5 açık uçlu sorudan oluşan soru formuyla veriler toplanmış ve 402 adet geri dönüş olmuştur. İçerik analizine tabi tutulan veriler sonucunda turistlerin daha kaliteli tur tecrübeleri yaşamalarını olanaklı hale getirmek için tur rehberlerinden birkaç önemli rol üstlenmeleri beklenmektedir. Bu roller: organizatör, grup lideri ve (animatör) eğlendiren kimsedir. Doğaya dayalı turizmde tur lideri tur sırasında turistleri çevreye duyarlı davranma konusunda özendirerek ve uzun dönemli tutum ve davranış değişikliğini teşvik edecek şekilde çevreyi yorumlayarak aynı zamanda çevresel kalitenin sürdürülmesinden de sorumlu olmak zorundadır. Doğaya yönelik tur rehberlerinin çevresel nitelik ve uzmanlığa sahip olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu nitelik ve uzmanlık çevreyle ilgili bilgi, iletişim/yorumlama becerisidir.

Howard, Thwaites ve Smith (2001), tarafından yapılan çalışmada bir yöreye ait (yerli) tur rehberlerinin rolleri ile eko-tur rehberlerinin rolleri karşılaştırılmış, tur rehberlerinin niş pazardaki rollerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Literatür taraması yapılan araştırma sonucunda yerli tur rehberlerinin rehberlik yaptıkları bölgenin bir parçası olduğunu ve bu yüzden bölgeyi sahip olduğu kültürel yapı içinde düşünerek eko-tur ya da diğer tur rehberlerinden farklı yorumlayacakları belirtilmiştir. Yerel kültürel değerleri

korumada yerli tur rehberlerinin birçok strateji kullanarak kültürlerinin metalaştırılmasına engel olan bir bekçi konumunda oldukları ortaya çıkmıştır.

McDonnell (2001), tarafından yapılan çalışmada literatürde sınırlı sayıda çalışmaya sahip olan turist rehberlerinin kültürel anlayışı aktarmadaki rolleri incelenmiş ve arkasından bu rollerin etkili bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli görülen eğitim ve çalışma tartışmaları yapılmıştır. Sidney’ de günlük tur yapan seyahat acentelerinde çalışan rehberlerin Avustralya kültürünü aktarmadaki rollerinin etkinliği incelenmiştir. Araştırmada 38 turist rehberine ve 323 yerli turiste anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda birçok turist için kültürel anlayışın aktarılmasında en önemli aracın turist rehberi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bulgular çoğunlukla yabancı turistlere yönelik yapılan Sydney turlarından yüksek derecede memnuniyet duyulduğunu ortaya çıkarmıştır. Rehberler böylelikle Avustralya’nın uluslar arası alanda turist çekmesindeki en büyük etkenlerden biri olmuştur. Kültürün aktarımında eğitim ve çalışmanın da büyük payı olduğu görülmüştür.

Ormsby ve Mannle (2006), çalışmalarında Madagaskar’ın kuzeydoğu kıyısında yer alan Masoala Ulusal Parkında eko-turizmin faydalarını ortaya çıkarmada ve koruma bilinci yaratmada yerli turist rehberlerinin rolünü incelemişlerdir. Araştırmada literatür taramasının yanında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve toplam 349 Ulusal Park çalışanları ve rehberler ile bireysel ve grup görüşmeleri yapılmıştır. Masoala Ulusal Parkı’nı ekoturistler tarafından temel destinasyon yapan birçok unsurdan biri endemik türlerle karşılaşma olanağının olmasıdır. Parkın korunması ve geliştirilmesi için Masaola rehberler örgütünün hem park rehberleri hem de kültür rehberleri ile iletişim halinde çalıştıklarında etkili sonuçlar alınabileceği ortaya çıkmıştır. Eko-turizm gelirleri dâhil

olmakla beraber sağlanan temel ve potansiyel faydaların, parkın sınır bölgelerinde yaşayan halkın algılarını negatif ve pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Huang ve Wang (2007), tarafından yapılan çalışmada Büyük Britanya’da tur rehberlerinin kültürlerarası becerilerinin önem ve performansını Çinli turistlerin nasıl algıladığının ortaya konulması amaçlanmıştır. 462 turiste anket uygulanmış ve araştırma sonucunda Büyük Britanya’daki tur rehberlerinin Çinceyi anlama ve konuşma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda tur rehberlerinin kültürel farklılıklara karşı duyarlı oldukları da ortaya çıkmıştır. Fakat rehberler problemlerin çözümünde yüksek performans gösterebilirler de acil durumlara karşı çözüm üretebilme konusunda düşük performans sergilemişlerdir.

Littlefair & Buckley (2008), çalışmalarında alt tropikal yağmur ormanlarına tırmanış turları esnasında yapılan gürültünün ve çöp atma yönündeki etkilerin azaltılmasında iyi bir eğitim almış rehberin sözel ifadelerinin (yorumlamalarının) mi etkili olduğu yoksa rol model teşkil etmesinin mi etkili olduğu konusunda bir deney gerçekleştirmişlerdir. Deney alanı olarak Avustralya’da hakim bitki örtüsü yağmur ormanları olan Queensland’in güneydoğusundaki Lamington Ulusal Parkı kullanılmıştır. Dünya miras alanı içinde olan bu parkta 5 kilometrelik yürüyüş parkuru 1 – 1 buçuk saat yürünerek rehberin yorumlama programı bir grup yabancı turist üzerinde test edilmiştir. Ekolojik etkilerin ölçülmesi için gürültü yapma, çöp atma ve tırmanış parkurunda kestirme yolları kullanma olarak üç parametre belirlenmiştir. Kestirme yollar toprak erozyonuna sebebiyet vermekte ve bitki örtüsüne zarar vermekte; çöpler, endemik bitki örtüsünün ölmesine sebebiyet vermekte; gürültü ise, birtakım hayvanları rahatsız etmektedir. Kestirme yolları kullanan olup olmadığı varsa kaç kişi olduğu turda görevli kişi tarafından

takip edilmiş, gürültü de yine bir başka görevli kişi tarafından gizlenen bir kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış; çöp ise, belirli aralıklarla arkadan gelen bir kişi tarafından kontrol edilmiştir. Tur süresince rehber çöp atmamaları ve gürültü yapmamaları konusunda anlatımlar, yorumlamalar yapmış ve turistlere rol modeli olmuştur. Bu şekilde yapılan deneyin sonucunda 41 bireysel yürüyüş test edilmiş ve rehberin rol model olması turistlerin kestirme yolları kullanmasını azalttığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında turistlerin rehberin açıklama yapmasından önceki ve sonraki çöp atma durumları arasında çok büyük bir fark görülmemiştir. Rehberin rol modeli olması ve açıklamalar yapması birlikte değerlendirildiğinde yapılan gürültünün şiddetinin azaldığı ortaya çıkmıştır.

Rabotic (2008), yapmış olduğu çalışmada 1998'de Sırbistan'da uygulanan ve Belgrad'ın sahip olduğu kültürel mirası tanıtmak amaçlı yapılan ücretsiz rehberli turları incelemeyi amaçlamıştır. Bu turlar ilk olarak gelen turistleri bir rehber eşliğinde gezdirmek fikriyle ortaya çıkmışsa da daha sonra Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından yapılan önerilerle rehberli yorum turları haline dönüşmüştür. Turlar, Belgrad halkı ve şehri ziyarete gelen turistler tarafından da yoğun ilgi görmüştür. Turlar Belgrad halkının da kendi kültürel mirasını tanımasını sağlamıştır. Sonuç olarak deneyimli ve iyi eğitilmiş bir turist rehberi halka kendi şehirlerini daha iyi tanıma ve tarihi yapılarla ilgili derin bilgi sahibi olma olanağı sunduğu ortaya çıkmıştır.

Randall ve Rollins (2009), tarafından yapılan çalışmada tur rehberlerinin çevreye duyarlı bir birey olarak davrandığı ve yorumlama gücünü kullandığı zaman doğal alanların korunmasında ne kadar etkili olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Değerlendirmeye alınan 173 anket sonuçlarına göre turistler tarafından her role verilen önem ve performans testleri karşılaştırıldığında beş rolle (araçsal, sosyal, etkileşimsel,

iletişimsel, çevresel yorumcu) uyumlu çıktılar gözlenmiştir fakat “sorumlu davranışı motive edici” rolün olması beklenen performansı, ona verilen önem derecesinden daha düşük çıkmıştır.

Rabotic (2010) turist rehberlerinin, turistlerin edindiği seyahat deneyimlerinde üstlendikleri yorumlama rollerinin önemini inceleyen kavramsal bir çalışma yapmıştır. Araştırmasında uluslar arası turizmde bu araçların rolü olmazsa destinasyon kaynaklarının turistler tarafından ulaşılamaz veya düzgün bir şekilde anlaşılamaz ve değer verilemez halde kalacaklarını belirtmiştir. Yerel mirasın, yaşayan kültürün yorumlanmasında ve yaşamasında rehberlerin kilit rolünün olduğunu vurgulamıştır.

Io ve Hallo (2011) çalışmalarında, turist rehberinin Macao Tarihi Kenti'ni yorumlamasını, bu yorumlamanın turistlerin memnuniyetini nasıl etkilediğini, ziyaret etmiş oldukları bu miras alanı ile ilgili algılarını ve turistlerin gerektiği gibi kullanılmamış diğer miras alanlarına olan ilgilerini araştırmayı amaçlamışlardır. Veriler turist rehberleriyle derinlemesine görüşmeler yapılarak, paket tur kullanan turist gruplarına anket uygulanarak ve gözlem yapılarak toplanmıştır. Bulgular turist rehberlerinin Macao tarihi miras alanını bağımsız bir Dünya Kültürel Miras alanı olarak yorumladıklarını göstermiştir. Dolayısıyla bu durumun da turistlerin Macao'yu Dünya Kültürel Miras alanı olarak yanlış algılamalarına sebep olmuş ve bu miras alanına yapmış oldukları ziyaretleri ile ilgili otantik deneyim yaşamalarını da azaltmıştır.

Ling, Noor, Lim ve Mohamed (2011) çalışmalarında, Malezya'nın miras turizminde farkındalık yaratmada ve turistlerin farkındalığını artırmada turist rehberlerinin oynadığı rolü ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışmalarında özellikle rehberlerin iletişim becerilerini, destinasyonların mirası ile ilgili bilgilerini ve sürdürülebilir turizmi

geliştirmedeki rolleri ile ilgili algılarını değerlendirmektedirler. Bu amaçla yapmış oldukları yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, odak grup görüşmesi ve literatür taraması yapılmıştır. Henüz tamamlanmamış olan bu araştırma sonucunda, elde edilen ilk bulgulara göre miras turizmi kapsamında turistlerin bilinçlenmelerini sağlamak ve farkındalıklarını artırmak için özellikle turist rehberlerinin rolleri ve yerine getirdikleri hizmet bakımından daha fazla çaba sarf etmeleri ve daha fazla çalışmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Toker (2011), yapmış olduğu çalışmasında turist rehberlerinin bir turist grubunu sadece gezdiren ve onlara çevreyi tanıtan bir görevli değil, farklı toplumlar ülkeler ve kùltürler arasında çok önemli bir bağ olduklarına, başka bir deyişle bir kùltür elçisi olduklarına dikkat çekmeyi amaçlamıştır. 111 adet A grubu seyahat acentesine, 425 yerli turiste, 387 turist rehberine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tüm örneklem grupları tarafından rehberlerin “bir kùltür elçisi olarak algılandığı” saptanmıştır. Burada dikkat çeken noktalar, seyahat acentesi yöneticilerinin de turistlerin de; kùltür turlarının seçiminde, kùltür turizminin gelişmesi için toplum hizmetleri yapılmasının teşvik edilmesinde ve kùltürel tutumların şekillendirilmesinde turist rehberlerinin belirleyici rol oynamadıklarını düşünmeleridir.

Yamada (2011), çalışmasında turist rehberlerinin ekoturizm hedeflerini ve politikasını gerçekleştirmek için neden önemli olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılmış ve Japonya’nın ekoturizm politikası gözden geçirilmiş bunun yanında turist rehberlerinin bu politikayı gerçekleştirmedeki katkısı ve bu politikayla birlikte mevcut uygulamaları güçlendirme yaklaşımları da tartışılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda rehberden duyulan memnuniyeti ve rehberin etkinliğini

artırmak için Japon ekoturizm politikasında aslında olan ve olması gerekenler arasında bir boşluk olduğu ortaya çıkmıştır. Japonların suanki durumuna uygun düşecek ve bu boşluğu dolduracak cazip bir yaklaşım aranmıştır. Sonuçta öneri olarak kar amacı gütmeyen kuruluşlar turist rehberinin rolü ve yorumlamaları ile ilgili ulusal düzeyde bir eğitim programı oluşturmaları ve ekoturizm teşvik konseylerinin ekotur ürünleri ve bölgeyi ziyaret eden turistler hakkında bilgiler vermeleri gerektiği ortaya konmuştur.

Hu ve Wall (2012) çalışmalarında, turist rehberlerinin öneminin sadece turistlerin güzel tatil deneyimi yaşamalarına yardımcı olan ve turizm sektörünün canlanmasına ve gelişmesine katkıda bulunan kişi olmadığı aynı zamanda destinasyonlarda sürdürülebilir gelişimi de sağlayan kişi olduğunu vurgulamışlardır. Bu amaçla literatür taramasına başvurmuşlardır. Turist rehberlerinin turdaki rol ve sorumluluklarını, sürdürülebilirlik ile ilgili düşüncelerini ve mesleklerini yerine getirirken sahip oldukları potansiyeli artırmanın yollarını ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda turist rehberlerinin bir turu yönetirken çok çeşitli rollere sahip olmakla birlikte ziyaret eden ve edilen yer arasında önemli bir temsilci olarak kilit bir pozisyonda olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla beraber destinasyonlarda sürdürülebilir gelişime katkı sağlamada çok büyük avantajlara sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca yorumlayıcı rehberlik, turistlerin güzel bir deneyim yaşamalarına, yerel kaynakların korunmasına ve yerel ekonominin canlanmasına katkıda bulunurken aynı zamanda rehberlerin sahip oldukları bu potansiyeli turizmin sürdürülebilir bir boyut kazanması için kullanmalarını sağladıkları ortaya çıkmıştır.

Köroğlu, Köroğlu ve Alper (2012), tarafından gerçekleştirilen çalışmada doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin

üstlendiği/üstlenmesi gerekli olduğu rollerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada yerli ve yabancı alan yazın taranarak kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Rehberlerin liderlik, arabuluculuk ve kaynak yönetimi rolleri ile doğaya dayalı gerçekleştirilebilecek faaliyetlerde ne derece önemli bir unsur oldukları ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucuna göre, rehberler bu rollerinin ve rollerinin getirdiği sorumluluklarının farkında olmak durumunda ve bunu uygulamaya koymak zorundadırlar. Bunun için öncelikle yapılması gerekenlerin başında doğaya yönelik olarak ülke çapında ve her bölgeye uygun stratejilerin saptanarak, rehberlerin rollerinin belirlenmesi ve rol tanımlarının yapılması gelmektedir. Böylelikle rehberlerin doğaya yönelik turizm faaliyetleri içerisindeki rolleri ve sorumlulukları daha net ortaya konulacak ve rehberlerin bunlardan haberdar olmaları sağlanabilecektir.

Miguel (2012), kültür turistlerinin turist rehberlerinden beklentilerini ve turist rehberinin turist memnuniyetindeki rolünü ortaya çıkarmak amacıyla yapmış olduğu çalışmada 682 turiste anket uygulamıştır. Anket uygulanan turistlerden 69'u İngilizce konuşan, 158 Fransız, 176 Alman, 178 İtalyan, 35'i Portekizce konuşan, 62'si İspanyol turistlerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda turist rehberleri turistlerin özellikle kendi kültürlerine karşı olan bilinçleri hakkındaki beklentilerini karşıladıkları veya aştıkları ortaya çıkmıştır. Bununla beraber turistler rehberlerin miras yorumlayıcı ve kültür arabulucuları olduklarını belirtmişlerdir. Turistlerin milliyete göre değişiklik gösterse de daha çok lider ve kültürel animatör rolüne sahip rehberleri tercih ettikleri görülmüştür. Rehberin eğitimci veya güler yüzlü mizaca sahip olması turistlerin daha az ilgilerini çekmektedir. Araştırmaya katılan tüm turistlere göre rehberin sahip olması gereken en önemli rolünün yorumlama rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Fransız turistlere göre kültürel

animatör, Almanlara göre liderlik, İtalyanlara göre ise kültürel arabulucu rolleri takip eden en önemli roller arasındadır.

Pereira ve Mykletun (2012), tarafından yapılan çalışmada rehberlerin liderlik, arabuluculuk, kaynak yönetimi ve ekonomi alanlarındaki rollerini sergilerken bir bölgenin sürdürülebilirliğini ne ölçüde artırabileceklerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmada 36 tur rehberine anket uygulanmış, 8 rehber ve 18 kamu ve özel sektörden yetkililerce görüşme yapılmış ve bölgedeki günlük turlara katılarak katılımlı gözlem tekniğini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme katkılarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü rehberler, turistlere Amazon yağmur ormanlarıyla ilgili bilgi vermedikleri için onları sadece bölgeye götüren ve bir araya getiren bir yol gösterici olarak görülmüştür.

Köroğlu ve Güzel (2013) çalışmalarında, turist rehberlerinin yorumlama rolleriyle ve çevreye karşı duyarlı davranışlar sergilemede rol model olmasıyla turistleri eğiterek doğal kaynakları korumaya sundukları katkıya ilişkin turist algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Bunun yanında turist rehberlerinin doğal kaynakların yönetiminde ve sürdürülebilir turizmde oynayabileceği potansiyel rolünü incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye’de turistik Sarıgerme Köyü’nde ön-test ve son-test olmak üzere iki adımda anket uygulanmıştır. Toplamda 284 anket elde edilmiştir. Ön-test turistlere rehberin rolüne ilişkin çeşitli özelliklere vermiş oldukları önemi ölçmeye yönelik sorular içerirken son-test ise aynı özelliklerin performansını ölçmeye yönelik sorular içermektedir. Araştırma sonucunda turist rehberlerinin çevre yorumcu rollerinin rehberin performansına ilişkin turist algılarını artırmada önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda rehberlerin performansının, tur deneyimlerine ilişkin algılarını etkilediği de

görülmüştür. Yine kaynak yönetimi kapsamında turist rehberlerinin doğaya karşı sorumlu davranışlarının turistlerin çevreyi yorumlamalarına ilişkin algılarını etkilediği ortaya çıkmıştır. Doğal kaynak yönetimi ve sürdürülebilir turizmde turist rehberinin sahip olduğu potansiyel rolü, sadece o destinasyonun korunmasına değil aynı zamanda tatillerinden sonra da turistlerin kendi yaşadıkları alanların da korunmasında etkilidir.

Köroğlu (2013), yapmış olduğu benzer çalışmada turist rehberlerinin iş yaşamlarında üstlendiği/üstlenmesi gerekli olduğu rolleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacına yanıt vermeyi sağlayacak bilgilere ulaşmak için konuyla ilgili yerli ve yabancı alan yazın taraması yapılmış ve kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Yapılan inceleme sonucunda en fazla doğaya yönelik turizm faaliyetleri içerisinde rehberlerin kaynak yöneticiliği rolüne, liderlik rolüne, bununla birlikte rehberlerin kültürel arabuluculuk rolüne ve yorumcu rolüne vurgu yapıldığı belirlenmiştir.

Zengin ve Eker (2014), tarafından yapılan çalışmada kültür turizminin sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rollerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda kültür turizmine katılan yerli gruplara ve turist rehberlerine 86 adet anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçları amacı doğrulamış ve bir bölgenin kültürel çekiciliklerin korunması, ziyaretçilere tanıtılması, bilgilerin aktarılması ve kültürler arası etkileşimin sağlanmasında turist rehberlerinin büyük öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

III. BÖLÜM: KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE TURİST REHBERLERİNİN ROLÜ: KAPADOKYA'YI ZİYARET EDEN YABANCI TURİSTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin yapılan alan yazın taramasında Türkiye’de yapılmış benzer çalışmalara rastlanmakla beraber tam olarak konuyu bütünüyle kapsayan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tez çalışmasının üçüncü bölümünde, Kapadokya’yı ziyaret eden yabancı turistler üzerine yapılan araştırmanın bulguları sunulmaktadır. Bu bölümde öncelikle, tez çalışması kapsamında yapılan araştırmanın modeli ve yöntemi açıklanmaktadır. Bunun ardından, yapılan araştırmanın bulguları mevcut alan yazın çerçevesinde ortaya konulmaktadır.

III.1. Araştırmanın Yöntemi

"Araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin elde edilebilmesi ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların sağlanması" şeklinde tanımlanan araştırma modeli, tarama ve deneme modeli olarak iki grupta incelenmektedir. Tarama modeli, "geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı" olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2014: 76-77). Deneme modelinde olan araştırmalar ise, "araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yönelik" çalışmalardır. Bu modellerde temel amaç, değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 194). Tarama modeli ile var olan durum gözlenirken, deneme modelinde gözlenmek

istenenlerin araştırmacı tarafından üretilmesi söz konusudur (Karasar, 2014: 87). Bu bilgilerden hareketle araştırmanın tarama modeli özelliği taşıdığı söylenebilir.

III.1.2. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket, "cevaplandırıcının daha önce belirlenmiş bir sıralamada ve yapıda oluşturulan sorulara karşılık vermesiyle veri elde etme türü" olarak ifade edilmektedir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım 2012: 80). Veri toplama teknikleri arasında yaygın bir kullanıma sahip olan anket, konuyla ilgili uzman görüşleri alınarak desteklendiği, araştırmanın amacına uygun bir şekilde tasarlandığı ve seçilen örneklem grubuna tarafsız olarak uygulandığı sürece güvenilir sonuçlar verebilecektir (Ural ve Kılıç 2013: 53). Bu tekniğin tercih edilme sebepleri (Balcı, 2013: 164).

- 1) Anket ile geniş kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük gruplara dayandırmak mümkün olabilmekte, bu özelliği ile araştırmacılara para, zaman ve enerji tasarrufu sağlayabilmekte,
- 2) Geniş coğrafi bölgelere ve çok sayıda insana uygulanabilmesi sayesinde, daha geniş bir örneklem üzerinde çalışabilme, dolayısıyla örneklemin temsil düzeyini artırarak araştırmanın dış geçerlilik derecesini artırabilmekte,
- 3) Anketlerin anonimliği sağlama özelliği ile, nesnelliğinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Anket sorularının yazılı olması, kaynak kişinin onları tekrar tekrar incelemesine imkân verir, sonuçta da anket ile ulaşılan bilgilerin daha doğru olacağı söylenebilir.

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberinin rolüne ilişkin turist algısını ölçmeye yönelik ifadeler yer almaktadır. İkinci bölümde Kapadokya'yı

rehberli turlarla gezmiş olan yabancı turistlerin demografik ve seyahatlerine yönelik bir takım değişkenler yer almaktadır. Demografik değişkenler içerisinde cinsiyet, yaş, medeni durum, milliyet, meslek, eğitim seviyesi gibi değişkenler yer almaktadır. Seyahatlerine yönelik değişkenler içerisinde ise, 'seyahat için Kapadokya'yı tercih etme nedeniniz', 'Kapadokya'daki doğal ve kültürel değerler içerisinde en çok ilginizi çeken şey' ve 'seyahat deneyiminiz üzerinde rehber ne gibi bir etki bıraktı' gibi değişkenler yer almaktadır.

Araştırma konusuyla ilgili literatür taranarak ilgili çalışmalar incelenmiş ve araştırmanın kuramsal çerçevesi belirlenmiştir. Bunun yanında yapılan alan yazın taraması sürecinde konuyla ilgili bütünsel bir ölçeğe rastlanmadığından dolayı ilgili çalışmalardan faydalanılarak bir soru formu oluşturulmuştur. Ölçekte faydalanılan çalışmalar; Weiler ve Davis (1993), Armstrong ve Weiler (2002), Huang ve Wang (2007), Randall ve Rollins (2009), Toker (2011), Tetik (2012), Poudel ve Nyaupane (2013), Alshatwi (2014), Yu, Weiler ve Ham (2014)'ın çalışmalarıdır. Ölçekte yer alan ifadeler 5'li Likert ölçeğine göre 'Kesinlikle Katılmıyorum' (1), 'Kesinlikle Katılıyorum' (5) şeklinde düzenlenmiştir.

Alan yazında konu ile ilgili geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden yararlanılarak oluşturulan anket, uzman görüşlerine sunulmuştur. Gelen görüş ve değerlendirmeler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve anket ön teste hazır hale getirilmiştir. Araştırmanın ön testi Kapadokya'yı bir rehberle gezen yabancı turistler üzerinde yapılmıştır. Ön test 24 Nisan- 4 Mayıs 2015 tarihleri arasında yabancı turistlere yüz-yüze anket tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Bu sayede turistlerin ankette yer alan ifadelerle yönelik görüşleri daha net bir şekilde alınmıştır. Yüz yüze anket uygulama tekniği, anketlerin cevaplayıcılarla karşılıklı etkileşim içinde uygulanması olarak tanımlanır. Bu teknikte, araştırmacının uygulamaya ilişkin kontrolünü artıracak, zaman ve maliyet açısından önemli tasarruflar sağlayacağı söylenebilir (Büyüköztürk, vd., 2012:

135). Öntest sürecinde yüzyüze yapılan görüşmelerde katılımcıların “ülkenizin gelir seviyesini dikkate alarak hangi gelir grubunda yer aldığınızı belirtiniz” ifadesini yanıtlamaktan kaçındıkları veya bu ifadeyi boş bıraktıkları gözlenmiştir. Bu sebeple ifade ana test için uygulanan ankete dâhil edilmemiştir. Bu şekilde ön test sonucunda 74 adet anket elde edilmiştir.

Ankette yer alan maddelerin iç tutarlılığını tespit etmek için ölçek, güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Güvenilirlik; bir test ya da ankette bulunan soruların birbirleri ile olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını ifade eder (Kalaycı, 2014: 403). Çoktan seçmeli ve toplam puanlar üzerine kurulu olan ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesinde de sıklıkla kullanılan türlerden biri olan alfa katsayısı (Cronbach's Alpha), ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının bir ölçüsüdür. Ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksekse “bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu ya da tüm maddelerin o ölçüde birlikte çalıştığı” yorumu yapılır (Alpar, 2013: 848-849). Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin genel güvenilirliğini değerlendirir ve “0” ile “1” arasında değişim gösterir (Özdamar, 2013: 554). Alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanır: 0.00-0.40 aralığında ise ölçek güvenilir değil, 0.40- 0.60 aralığında ise ölçek düşük güvene sahip, 0.60-0.80 aralığında ise ölçek oldukça güvenilir, 0.80-1 aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı, 2014:405). Buna göre, 25 ifadelik bu ölçeğe yapılan güvenilirlik analizi sonucu ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,950 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre alfa katsayısı 0.80-1 aralığında olduğundan dolayı ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

III.1.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistler oluşturmaktadır. Araştırma evreninin Kapadokya bölgesi olarak seçilmesinin sebebi Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'nın (Nevşehir) Dünya Miras Listesinde hem kültürel hem de doğal (karma) miras alanı olarak yer almasıdır. Kapadokya bölgesi, doğa ve tarihin bütünleştiği bir bölgedir, gerek coğrafyası gerek sakladığı tarihi itibarıyla ağırlıklı olarak kültür turisti tarafından ziyaret edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırma örnekleme, evreni daha iyi yansıtacak ve elde edilecek olan sonuçların daha güvenilir olmasını sağlayacaktır. Nevşehir İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nden alınan Nevşehir İli geneli jandarma ve polis bölgesi Kimlik Bildirim Sistemi (KBS) verilerine göre 2014 yılı Ocak-Kasım döneminde bu bölgeyi ziyaret eden yerli-yabancı turist sayısı 2.236.441 iken yabancı turist sayısı 901.103'tür. Bölgeyi araştırmanın yapıldığı Temmuz ayında ise ziyaret eden yabancı turist sayısı yine aynı kaynağa göre 54.299 dur (Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğü, 2014).

Örnek büyüklüğünün belirlenmesinde, oran için kullanılan sınırsız evren örnekleme formülünden ($n = p \cdot q \cdot z^2 / e^2$) yararlanılmıştır. Örnek büyüklüğü, varyansı maksimum kılan oran ($p: 0,50$) dikkate alınarak %5 anlam düzeyinde ve %5 örneklem hatası ile 384 kişi olarak ($n = p \cdot q \cdot z^2 / e^2 = 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5 / 0,05^2 = 3,8416 \times 0,25 / 0,0025 = 384$) tespit edilmiştir (Ural ve Kılıç, 2013: 47).

Araştırmada örneklem grubu seçilirken dikkat edilen en önemli hususlardan bir tanesi, Kapadokya'yı gezen yabancı turistlerin bu bölgeyi bir rehber eşliğinde gezmiş olmaları şartıdır. Bu amaçla örneklem seçimi olarak rehberli turlara katılan yabancı turistlere olasılığa dayalı olmayan örnekleme teknikleri içerisinde, kolayda örnekleme

yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Oldukça yaygın olarak kullanılan bu yöntem, isteyen herkesin örneklem içerisine dâhil edilmesine dayanan bir yöntemdir (Altunışık, vd., 2012: 142). Bu örnekleme yöntemi gerek zaman gerekse ekonomik açıdan çok büyük tasarruf sağlar (Ural ve Kılıç, 2013: 42).

III.1.4. Anketin Uygulanması

Anket, 01 Temmuz- 31 Temmuz 2015 tarihleri arasında araştırmacı tarafından bırak-topla tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Anketler, Kapadokya’da yabancı turistlere hizmet sunan turist rehberlerine elden teslim edilmiş ve katılımcıların gönüllülüğü esas alınarak, turistlere uygulanması sağlanmış, belli bir süre sonrasında ise tekrar toplanmıştır.

III.1.5. Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Araştırma kapsamında toplanan veriler analiz edilmeden önce hatalı doldurulan anket formları araştırılmış ve analize uygun olduğu belirlenen 393 adet anket bilgisayar ortamına aktarılarak gerekli analizler uygulanmıştır. Ankette yer alan ölçeğe öncelikle kayıp veri analizi uygulanmış ve ölçeğin tamamı için %0,5 kayıp veri olduğu ortaya çıkmıştır. Kayıp verilerin önemli ölçüde rastgele dağılmış olduğu tespit edildiğinden bu veriler serinin ortalaması kullanılarak tamamlanmıştır (Kalaycı, 2010: 21-27).

Veri analizinde çok değişkenli istatistik tekniklerin kullanılacak olması nedeniyle ölçek çoklu sapan analizine tabi tutulmuştur. Çok değişkenli normallik varsayımının karşılanmasını zorlaştıran uç değerlerin Mahalanobis uzaklık değeri kullanılarak incelenebileceği belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2012: 15). Bu bağlamda ölçek için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmıştır. Çoklu sapan gözlemlerin belirlenmesinde t-testi yaklaşımı tercih edilmiştir. Herhangi bir Mahalanobis

değerinin sapan değer olarak kabul edilmesi için, parametre sayısını esas alan %01'deki t-değerinden büyük olması gerekmektedir (Kalaycı, 2010: 212). Mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin algı ölçeği 25 maddeden oluşmakla birlikte bu ölçeğe uygulanan çoklu sapan analizi sonucunda 2 gözlemin (38 ve 84 numaralı gözlemler) sapan değere sahip olduğu belirlenmiş ($t_{25;0,001}=3,450$) ve bu gözlemler veri setinden çıkarılmıştır. Bunun sonucunda 391 adet anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak kayıp veri analizi yapıp kayıp veriler tamamlandıktan, çoklu sapan analizi ve çoklu normal dağılım analizi gerçekleştirildikten sonra, verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimleyici istatistiklerden faydalanılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, güvenilirlik analizi ve açıklayıcı faktör analizi, T-testi ve ANOVA (tek yönlü varyans) testlerinden de yararlanılmıştır.

III.1.6. Araştırmanın Sınırlamaları

Araştırmacının ideal gördüğü ve yapmak isteyip de, çeşitli nedenlerle, vazgeçmek zorunda kaldığı şeyler araştırmanın sınırlılıklarını oluşturur (Karasar, 2014:73). Bu araştırma diğer birçok araştırmada olduğu gibi bir dizi sınırlılığa sahiptir. İlk olarak araştırma 01 Temmuz - 31 Temmuz 2015 tarihleri arasında sadece Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistlerin anket sorularına verdikleri yanıtlarla ve anket formunda yer alan sorularla sınırlıdır. Zaman sınırı nedeniyle alan araştırmasının tüm yıla yayılamayarak sadece 1 aylık bir süre içerisinde yapılması bir diğer kısıttır. Ayrıca bu araştırma, amaçlar açısından araştırmada belirtilen araştırma soruları ile sınırlı olmaktadır. Bir diğer sınırlılık ise araştırma verilerinin toplanmasında kolayda örnekleme yolunun tercih edilmesidir. Ayrıca diğer tüm araştırmalarda olduğu gibi bu araştırma da maddi kaynak açısından sınırlı

kalmaktadır. Ayrıca araştırma, 2015 yılı içerisinde Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgede yaşanan siyasi gelişmeler; Rusya'ya ambargo, Yunanistan'daki kriz, Irak Suriye, Mısır, Libya gibi Türk turizmi açısından önemli ülkelerdeki iç savaş ve çatışmalar ve ülke içinde yaşanan sorunlar nedeniyle Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısının azalması sonucu ulaşılan örneklem sayısı ile sınırlı kalmıştır (Yağcı, 2015).

III.2. Bulgular ve Değerlendirme

III.2.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tez çalışmasında veri toplama süreci sonunda 391 katılımcıdan 10'unun yaşını 2'sinin medeni durumunu, 4'ünün milliyetini, 31'inin ise mesleğini belirtmediği tespit edilmiştir. Ankette yer alan milliyet, yaş ve meslek açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu sebeple bu sorulara verilen yanıtların gruplandırılması yoluna başvurulmuştur. Gruplama yapılırken milliyet için katılımcıların hangi bölgelerden geldiklerine dair Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)' nün ülke ve bölge eşleşmesi tablosundan faydalanılmıştır (UNWTO). Meslek gruplaması yapılırken ise Merkez Bankası (TCMB, Sektörler), verilerinden faydalanılmış, yaş gruplamasında ise daha önce yapılmış olan çalışmalar baz alınmıştır. Anket formunu yanıtlayan katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı tablo 3.1'de sunulmuştur. Tablo 3.1 incelendiğinde, katılımcıların %51'inin kadın, %49'unun erkek olduğu, 25 ve altı yaş grubundan olan katılımcıların %17,6, 26-35 yaş grubundan olan katılımcıların %29,9, 36-45 yaş grubundan olan katılımcıların %17,1'lik bir orana, 45 ve üstü yaş grubundan olan katılımcıların %32,7' lik bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların medeni durumu ve eğitim seviyeleri incelendiğinde, %46'sının evli, %53,5'inin bekâr olduğu, %2 'sinin ilkokul, %6,1'inin ortaokul, %20,7'sinin lise, %4,9'unun ön lisans, %34,8'inin lisans, %31,5'inin ise lisansüstü düzeyinde eğitime sahip

olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların meslek grupları incelendiğinde, %67'sinin hizmet sektöründe, %4,6'sının sanayi sektöründe, %1 'inin tarım sektöründe çalıştığı, %19,4'ünün ise diğ er grupta yer aldığı gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılanların milliyetleri (dünya genelinde hangi bölgelerden geldikleri) incelendiğinde %40,2'sinin Doğu Asya ve Pasifik, %25,1'inin Amerika, %25,8'inin Avrupa, %7,9'unun ise Güney Asya bölgelerinden geldikleri anlaşılmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 'nün ülke bölge karşılaştırmasına göre Avustralya, Tayland, Malezya, Japonya, Çin, Yeni Zelanda, Kore, Endonezya gibi ülkeler Doğu Asya ve Pasifik bölgesi olarak; Kostarika, Küba, Meksika, Brezilya, Peru, Şili, Arjantin, Uruguay, Kanada, Amerika, Venezuela, Kolombiya gibi ülkeler Amerika bölgesi olarak; Almanya, Rusya, İtalya, İngiltere, Yunanistan, Ukrayna, İspanya, Hollanda, Fransa, Çek Cumhuriyeti, Belçika, Portekiz, Romanya gibi ülkeler Avrupa bölgesi olarak; Hindistan, Singapur, İran, Pakistan gibi ülkeler Güney Asya ülkesi olarak adlandırılmaktadır (Dünya Turizm Örgütü).

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	%	Değişken	Frekans	%
Cinsiyet (n: 391)			Meslek Grupları (n:360)		
Kadın	200	51	Hizmet	262	67,0
Erkek	191	49	Sanayi	18	4,6
Yaş Grubu (n: 381)			Tarım	4	1,0
25 yaş ve altı	69	17,6	Diğer	76	19,4
26-35 yaş	117	29,9	Eksik Veri	31	7,9
36-45 yaş	67	17,1	Milliyet (Bölge) (n:387)		
46 ve üstü	128	32,7	Doğu Asya ve Pasifik	157	40,2
Eksik Veri	10	2,6	Amerika	98	25,1
Medeni Durum (n:389)			Avrupa	101	25,8
Evli	180	46,0	Güney Asya	31	7,9
Bekâr	209	53,5	Eksik Veri	4	1,0
Eksik Veri	2	0,5			
Eğitim Durumu (n:391)					
İlkokul	8	2,0			
Orta Okul	24	6,1			
Lise	81	20,7			
Ön Lisans	19	4,9			
Lisans	136	34,8			
Lisansüstü	123	31,5			

Tablo 3.2 araştırmaya katılanların tatil için Kapadokya'yı tercih etme nedenleri incelendiğinde 1 kişinin bu alanı boş bıraktığı görülmektedir. Kişilerin tercih nedenlerine bakıldığında %25,1'inin doğal çekicilikler, %5,9'unun kültürel çekicilikler, % 66'sının ise hem doğal hem de kültürel çekicilikler, %2,8'inin ise diğer nedenler olarak ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği, Kapadokya'daki çekicilikler arasında katılımcıların en fazla ilgisini çekenler incelendiğinde doğal kaya oluşumları ve bölgenin doğal manzarasının %62,9'luk aynı oranla ilk sırada yer aldığı, kaya kiliselerin %57,3'lük oranla ikinci sırada yer aldığı, peri bacalarının %52,7'lik oranla üçüncü sırada yer aldığı, Kapadokya'nın tarihinin %52,2'lik oranla dördüncü sırada yer aldığı gözlemlenmiştir. Bunları Kapadokya'nın kültürü %41,9'luk oranla, müze ve arkeolojik alanlar %31,7'lik oranla, yerel halk ve yerel yaşam %24,3'lük oranla, çanak, taş ve hali

%15,1'lik oranla, şarap ve yemekler %14,8'lik oranla, eğlence hayatı ise %11'lik bir oranla takip etmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Kapadokya'yı Tercih Nedeni ve Bölgede İlgilerini en çok Çeken Faktörlere Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	%
Kapadokya'yı tercih nedeni (n:390)		
Doğal Çekicilikler	98	25,1
Kültürel Çekicilikler	23	5,9
Hem Doğal hem Kültürel Çekicilikler	258	66,0
Diğer	11	2,8
Eksik Veri	1	0,3
Çekicilikler arasında en fazla ilgi çekenler (n:391) (Birden fazla seçilmiştir)		
Doğal Kaya Oluşumları	246	62,9
Doğal Manzara	246	62,9
Kaya Kiliseler	224	57,3
Peri Bacaları	206	52,7
Kapadokya'nın Tarihi	204	52,2
Kapadokya'nın Kültürü	164	41,9
Müze ve Arkeolojik Alanlar	124	31,7
Yerel Halk ve Yerel Yaşam	95	24,3
Çanak, Taş ve Halı	59	15,1
Şarap ve yemekler (Mutfak)	58	14,8
Eğlence Hayatı	43	11,0

Turistlerin tatil deneyimi üzerinde turist rehberinin etkisinin katılımcılara göre dağılımı Tablo 3.3' te belirtilmiştir. Araştırmaya katılanların %1,5'ine göre rehberin etkisi oldukça olumsuz, %1,8'ine göre olumsuz, %10,7'sine göre ne olumlu ne olumsuz, %43,5'ine göre olumlu, %42,5'ine göre ise oldukça olumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.3. Turist Rehberinin Turistlerin Tatil Deneyimi Üzerindeki Etkisinin Katılımcılara Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	%
Turist rehberinin tatil deneyiminiz üzerindeki etkisi (n: 391)		
Oldukça Olumsuz	6	1,5
Olumsuz	7	1,8
Ne Olumlu ne Olumsuz	42	10,7
Olumlu	170	43,5
Oldukça Olumlu	166	42,5

Katılımcılardan, kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberinin rolüne ilişkin algılarını belirlemek üzere 25 ifadelik mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin algı ölçeğini “1” (Kesinlikle Katılmıyorum), “2” (Katılmıyorum), “3” (Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum), “4” (Katılıyorum), “5” (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlandırmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan yabancı turistlerin, 25 ifadeden oluşan ölçekte yer alan maddelere verdikleri puanların betimleyici istatistikleri aşağıda Tablo 3.4’ te sunulmuştur.

Tablo 3.4. Katılımcıların Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne İlişkin Algı Ölçeğinde Yer Alan Maddelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri

No	İfadeler	N	Ortalama	Std Sapma
1	Doğanın değerini daha net algılamama ve doğaya karşı farkındalık oluşturmama yardımcı oldu	391	4,20	,759
2	Ziyaretçilerin çevreye vereceği olumsuz etkileri en aza indirdi	391	3,85	,924
3	Doğal çevreye yönelik bireysel koruma duygusu oluşturdu	391	3,86	,934
4	Doğaya karşı duyarlı ve sorumlu davranışlar sergilemem için beni teşvik etti	391	3,91	,918
5	Doğal çevreyi korumamı sağladı (çöplerin atılmaması, su ve çevre kirliliği, gürültü kirliliği, toprak erozyonu, yangın, vb. tehlikelerin oluşmasını engelledi)	391	3,85	,927
6	Kaynakların tasarruflu kullanılmasını sağladı (elektrik, su, vb.)	391	3,68	,898
7	Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi	391	4,47	,638
8	Bölgeye özgü bitki ve hayvan türleriyle ilgili bilgi verdi	391	4,07	,895
9	Çevreye duyarlı turist davranışı edindirmede önemi bir rol oynadı	391	3,98	,930
10	Bölgenin gelenek ve görenekleri hakkında bilgi verdi	391	4,35	,779
11	Ziyaret edilen yerlerdeki kural ve düzenlemelere karşı saygılı olmamı sağladı	391	4,26	,748
12	Turistler ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar konusunda farkındalık oluşturdu	391	3,96	,953
13	Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı	391	3,84	1,042
14	Gezdiğimiz yerlere olan erişimi sağlamakla kalmadı aynı zamanda bölgenin yerel kültürü hakkında iç gözü kazandırdı	391	4,16	,825
15	Turistlerin ziyaret edilen yerle bağ kurmalarını sağladı	391	4,17	,814
16	Turistlerin yerel halkın sosyal, kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını anlamasını sağladı	391	4,16	,838
17	Turistlerle yerel halk arasında kültürel değişimi sağlamada arabulucu oldu	391	3,85	,996
18	Kültürel varlıkları koruma bilinci oluşturmama yardımcı oldu	391	4,05	,906
19	Geleneksel Türk imajını yansıtmada önemli bir rol oynadı	391	4,26	,843

20	Ziyaret ettiğimiz yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmam için beni motive etti	391	4,06	,954
21	Kültürel değerleri gerçeğe en yakın şekilde yorumladı	391	4,08	,856
22	Kültürel değerleri tanımamı ve yorumlamamı sağladı	391	4,07	,851
23	Kültürel tutumların şekillenmesinde etkili oldu	391	4,02	,882
24	Turistler ile yerel halk arasında iletişimi sağladı	391	3,96	,996
25	Kültürlerarası empati oluşturdu	391	4,10	,880

Ölçek: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5:

Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 3.4 incelendiğinde anketi yanıtlayan turistlerin ölçekte yer alan ifadelerden göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin “Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi” (4,47), “Bölgenin gelenek ve görenekleri hakkında bilgi verdi” (4,35), “Ziyaret edilen yerlerdeki kural ve düzenlemelere karşı saygılı olmamı sağladı” (4,26), “Geleneksel Türk imajını yansıtmada önemli bir rol oynadı” (4,26) şeklindeki ifadeler olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ölçekte yer alan ifadelerden göreceli olarak en düşük ortalamaya sahip olanların ise, “Kaynakların tasarruflu kullanılmasını sağladı” (3,68), “Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı” (3,84), “Ziyaretçilerin çevreye vereceği olumsuz etkileri en aza indirdi” (3,85), “Doğal çevreyi korumamı sağladı” (3,85), “Turistlerle yerel halk arasında kültürel değişimi sağlamada arabulucu oldu” (3,85) olduğu anlaşılmaktadır.

III.2.2. İfadelerin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Güvenirlik, "bir test ya da ankette yer alan değişkenleri ölçmek için kullanılan maddelerin birbirleri ile tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını" ifade etmektedir (Kalaycı, 2014: 403).

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini test etmek için ölçeğin tamamına güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Buna göre yapılan analizin sonuçları Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne ilişkin Algı Ölçeğinin Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

Madde No	İfadeler	Madde Bütün Korelasyon Değeri	Madde Silindiğinde Oluşan Cronbach Alfa Değeri
1	Doğanın değerini daha net algılamama ve doğaya karşı farkındalık oluşturmama yardımcı oldu	,582	,965
2	Ziyaretçilerin çevreye vereceği olumsuz etkileri en aza indirdi	,668	,965
3	Doğal çevreye yönelik bireysel koruma duygusu oluşturdu	,729	,964
4	Doğaya karşı duyarlı ve sorumlu davranışlar sergilemem için beni teşvik etti	,729	,964
5	Doğal çevreyi korumamı sağladı (çöplerin atılmaması, su ve çevre kirliliği, gürültü kirliliği, toprak erozyonu, yangın, vb. tehlikelerin oluşmasını engelledi)	,645	,965
6	Kaynakların tasarruflu kullanılmasını sağladı (elektrik, su, vb.)	,622	,965
7	Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi	,545	,966
8	Bölgeye özgü bitki ve hayvan türleriyle ilgili bilgi verdi	,629	,965
9	Çevreye duyarlı turist davranışı edindirmede önemi bir rol oynadı	,760	,964
10	Bölgenin gelenek ve görenekleri hakkında bilgi verdi	,674	,965
11	Ziyaret edilen yerlerdeki kural ve düzenlemelere karşı saygılı olmamı sağladı	,710	,964
12	Turistler ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar konusunda farkındalık oluşturdu	,727	,964
13	Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı	,780	,964
14	Gezdiğimiz yerlere olan erişimi sağlamakla kalmadı aynı zamanda bölgenin yerel kültürü hakkında iç gözü kazandırdı	,724	,964
15	Turistlerin ziyaret edilen yerle bağ kurmalarını sağladı	,685	,965
16	Turistlerin yerel halkın sosyal, kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını anlamasını sağladı	,701	,964
17	Turistlerle yerel halk arasında kültürel değişimi sağlamada arabulucu oldu	,789	,964
18	Kültürel varlıkları koruma bilinci oluşturmama yardımcı oldu	,786	,964
19	Geleneksel Türk imajını yansıtmada önemli bir rol oynadı	,747	,964
20	Ziyaret ettiğimiz yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmam için beni motive etti	,769	,964
21	Kültürel değerleri gerçeğe en yakın şekilde yorumladı	,803	,964
22	Kültürel değerleri tanımamı ve yorumlamamı sağladı	,798	,964

23	Kültürel tutumların şekillenmesinde etkili oldu	,810	,963
24	Turistler ile yerel halk arasında iletişimi sağladı	,752	,964
25	Kültürlerarası empati oluşturdu	,708	,964
Ölçeğin ilk yarısı için Cronbach Alfa		,927	
Ölçeğin ikinci yarısı için Cronbach Alfa		,950	
Tek numaralı ölçek maddeleri için Cronbach Alfa		,925	
Çift numaralı ölçek maddeleri için Cronbach Alfa		,938	
Rastgele seçilen 203 anket için Cronbach Alfa		,964	
Rastgele seçilen 188 anket için Cronbach Alfa		,967	
Ölçeğin Toplam Cronbach Alpha değeri		,966	
En küçük ve büyük çoklu R2 değeri		,392-,738	
Negatif madde bütün korelasyon değeri		Yok	

Bir ölçeğin güvenilirliğini test etmek için farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır (Altunışık, vd., 2012: 125). Bu yöntemler arasında en yaygın kullanılanı Cronbach Alfa katsayısıdır (Ural ve Kılıç, 2013: 280). Cronbach Alfa katsayısı, ölçeğin genel güvenilirliğini vermektedir. Cronbach Alfa katsayısının aldığı değerlerle ölçeğin güvenilirliği ve iç tutarlığı değerlendirilmektedir. Cronbach Alfa katsayısı; $0,00 \leq \alpha < 0,40$ aralığında ise ölçek güvenilir değildir, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ aralığında ise ölçeğin güvenilirliği düşük, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında ise ölçek oldukça güvenilir, $0,80 \leq \alpha < 1,00$ aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek olarak değerlendirilmektedir (Kalaycı, 2014: 405). Buna göre ankette yer alan 25 soruluk ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizi sonucu ölçeğin güvenilirlik katsayısı ,966 olarak hesaplanmıştır. Bu oran ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2014: 405; Alpar, 2013: 849). Ölçeğe uygulanan ikiye bölme yöntemi (split half) sonucunda ölçeğinin ilk yarısı için alfa katsayısı ,927 ikinci yarısı için ise ,950 olarak bulgulanmıştır. Ayrıca, madde silindiğinde oluşan Cronbach Alfa katsayıları incelendiğinde, herhangi bir madde silindiğinde Cronbach Alfa değerini kayda değer şekilde yükseltecek bir değere rastlanmamıştır.

III.2.3. Faktör Analizi Sonuçları

Anket formuna faktör analizi uygulanarak, nasıl bir faktör yapısına sahip olduğu araştırılmıştır. Faktör analizi yorumlanması güç, birbiri ile ilişkili çok sayıda değişkenden, en az bilgi kaybı ile bağımsız, kavramsal açıdan anlamlı az sayıda yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı amaçlayan çok değişkenli yöntemler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Alpar, 2013: 267). Veri setinin faktör analizine uygun hale gelmesi için, veri setinin normal dağılıma uygun olması gerekmektedir. Daha önce sapan değerlerin analizi ve çok değişkenli normal dağılım analizi sırasında 2 adet anketin cevaplarının sapan veri olmasından dolayı veri setinden çıkarılmış ve veri seti normal dağılıma uygun hale getirildikten sonra tüm analizler bu normal dağılım gösteren veri seti kullanılarak yapılmıştır. Faktör analizi de toplam 391 katılımcıdan elde edilen bu veri seti kullanılarak yapılmıştır. Temel bileşenler yöntemi ve Varimax dönüştürme yöntemi kullanılarak öz değeri 1'in üzerinde, binişiklik sorunu (maddeler arası yük değer farkları 0,100'den fazla) göstermeyen (Çokluk, vd., 2012: 233) ve örneklem büyüklüğünün 200'ün üzerinde olduğu durumlarda 0,400 faktör yükünün kabul edilebileceği dayanağıyla (Kalaycı, 2010: 330), faktör yük kabul düzeyi 0,400'ün altında olmayan maddelerden meydana gelen faktör yapıları tercih edilmiştir. Bununla birlikte Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü oranının 0,500'ün üzerinde olması gerekir. Oran ne kadar yüksek olursa veri setinin faktör analizi yapmak için o kadar iyi olduğu söylenilebilir (Sharma, 1996: 116, aktaran Kalaycı, 2014: 322). Ek olarak veri yapısının örneklem ile uygunluğunun bir ölçütü olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve verilerin çok değişkenli (birbirleriyle ilişkili) bir yapıya sahip olup olmadığının bir göstergesi olarak Bartlett's Küresellik testleri yapılmıştır (Çokluk, vd., 2012: 213). Ayrıca faktör analizinde eşkökenliliği düşük olan değişkenler (0,50'nin altında) analizden çıkarılarak, faktör analizi

yeniden yapılabilir. Bu durumda hem Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) hem de açıklanan varyans değeri istatistiği daha yüksek bir değere ulaşacaktır (Kalaycı, 2014: 329). Bu ifadelerle dayanarak ölçeğe yapılan faktör analizinde eşkökenlilik değeri 0,500'ün altında olan 11. ifade (Ziyaret edilen yerlerdeki kural ve düzenlemelere karşı saygılı olmamı sağladı) ve binişiklik sorunu (maddeler arası yük değer farklarının 0,100'den fazla olmaması) gösteren 9. ifade (Çevreye duyarlı turist davranışı edindirmede önemi bir rol oynadı) analizden çıkarılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 3 faktör altında toplanmış ve toplam varyansın % 66,085'ini açıkladığı bulgulanmıştır. Aynı zamanda analiz sonucunda (23 madde için) Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği % 96,4 olarak bulgulanmıştır. Bartlett's Küresellik Test değeri: 6790,568 olup; bu değer 0,0001 düzeyinde anlamlıdır. Elde edilen bu sonuçlara bakılarak verilerin çok değişkenli normal dağılıma uyduğu kabul edilebilir (Çokluk, vd., 2012: 219).

Elde edilen birinci faktör, 10 ifadeden oluşmakta ve toplam varyansın %26,601'ini açıklamaktadır. Faktörü oluşturan ifadeler incelendiğinde, “Turistler ile yerel halk arasında iletişimi sağladı” (faktör yükü ,813), “Kültürlerarası empati oluşturdu” (faktör yükü ,779), “Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı” (faktör yükü 0,722), “Kültürel değerleri tanımamı ve yorumlamamı sağladı” (faktör yükü ,717) ve “Kültürel tutumların şekillenmesinde etkili oldu” (faktör yükü ,716) şeklindeki ifadelerin bu faktöre yüksek düzeyde yüklenen ifadeler olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, bu faktör “Kültürel Etkileşim Rolü” olarak adlandırılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucu elde edilen ikinci faktör 8 ifadeden oluşmakta ve toplam varyansın %20,366'sını açıklamaktadır. Faktöre yüksek düzeyde yüklenen ifadelerin, “Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi” (faktör yükü ,785) ve “Turistlerin yerel halkın sosyal, kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını anlamasını sağladı” (faktör yükü ,711) olduğu görülmektedir. Bu faktörde yer alan ifadeler daha çok kültürel ve bilgi verme boyutuna ilişkin ifadeler yer aldığından dolayı ikinci faktör “Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü” olarak adlandırılmıştır.

Faktör analizi sonucunda elde edilen üçüncü faktör ise 5 ifadeden oluşmaktadır. Bu faktör, toplam varyansın %19,118'ini açıklamaktadır. Üçüncü faktörün tüm ifadelerinin yüklerinin ,700'ün üzerinde olup bu faktöre yüksek düzeyde yüklendiği görülmektedir, bu ifadeler arasında en yüksek yüke sahip olan ifadenin ise “Doğal çevreye yönelik bireysel koruma duygusu oluşturdu” (faktör yükü ,782) olduğu görülmektedir. Bu faktörde yer alan ifadelerin doğanın korunmasına yönelik farkındalığın artırılmasına ilişkin olduğu için bu faktör “Doğayı Koruma Rolü” olarak adlandırılmıştır.

Tablo 3.6. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

	Yükü	Eşkökenlilik	Özdeğerler	Açıklanan Varyans	Ortalama	Güvenirlilik Katsayısı
Kültürel Etkileşim Rolü (10 madde)			6,118	26,601	4,0039	,949
s.24.Turistler ile yerel halk arasında iletişimi sağladı	,813	,770				
s.25.Kültürlerarası empati oluşturdu	,779	,697				
s.13.Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı	,722	,717				
s.22.Kültürel değerleri tanımamı ve yorumlamamı sağladı	,717	,734				
s.23.Kültürel tutumların şekillenmesinde etkili	,716	,744				

oldu						
s.17.Turistlerle yerel halk arasında kültürel değişimi sağlamada arabulucu oldu	,671	,701				
s.20.Ziyaret ettiğimiz yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmam için beni motive etti	,639	,661				
s.21.Kültürel değerleri gerçeğe en yakın şekilde yorumladı	,615	,694				
s.12.Turistler ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar konusunda farkındalık oluşturdu	,606	,585				
s.18.Kültürel varlıkları koruma bilinci oluşturmama yardımcı oldu	,526	,653				
Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü (8 madde)			4,684	20,366	4,2355	,893
s.7.Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi	,785	,649				
s.16.Turistlerin yerel halkın sosyal, kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını anlamasını sağladı	,711	,679				
s.10.Bölgenin gelenek ve görenekleri hakkında bilgi verdi	,669	,605				
s.14.Gezdiğimiz yerlere olan erişimi sağlamakla kalmadı aynı zamanda bölgenin yerel kültürü hakkında içgörü kazandı	,646	,668				
s.15.Turistlerin ziyaret edilen yerle bağ kurmalarını sağladı	,584	,572				
s.19.Geleneksel Türk imajını yansıtmada önemli bir rol oynadı	,545	,630				
s.8.Bölgeye özgü bitki ve hayvan türleriyle ilgili bilgi verdi	,535	,480				
s.1.Doğanın değerini daha net algılamama ve doğaya karşı farkındalık oluşturmama yardımcı oldu	,529	,455				
Doğayı Koruma Rolü (5 madde)			4,397	19,118	3,8333	,895
s.3.Doğal çevreye yönelik bireysel koruma duygusu oluşturdu	,782	,774				
s.5.Doğal çevreyi korumamı sağladı (çöplerin atılmaması, su ve çevre kirliliği, gürültü kirliliği, toprak erozyonu, yangın, vb. tehlikelerin oluşmasını engelledi)	,765	,687				
s.4.Doğaya karşı duyarlı ve sorumlu davranışlar sergilemem için beni teşvik etti	,761	,751				
s.6.Kaynakların tasarruflu kullanılmasını sağladı (elektrik, su, vb.)	,737	,639				
s.2.Ziyaretçilerin çevreye vereceği olumsuz etkileri en aza indirdi	,719	,655				

Faktör çıkarma metodu: Temel bileşenler analizi; Döndürme metodu: Varimax
 Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği: % 96,4; Bartlett's Küresellik Testi için Ki-Kare: 6790,568;
 s.d.:253, $p < 0.0001$;
 Açıklanan toplam varyans: %66,085; Ölçeğin tamamı için güvenirlik katsayısı: ,962; Genel ortalama:4,0473
 Yanıt kategorileri: 1: Kesinlikle katılmıyorum 2: Katılmıyorum, 3:Ne katılıyorum ne katılmıyorum,
 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle katılıyorum

III.2.4. T Testi Sonuçları

Turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için yapılan t testi sonuçları Tablo 3.7'de sunulmuştur.

Yapılan faktör analizi sonucunda mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin algı ölçeğini turistlerin 3 boyutta algıladıkları ortaya çıkmıştır. Bu üç faktör; kültürel etkileşim rolü (boyut 1), kültürel arabulucu ve bilgi aktarıcı rolü (boyut 2) ve doğayı koruma rolü (boyut 3) faktörleridir. Yapılan t testi sonuçlarına göre turistlerin tüm faktörlere ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 3.7. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Medeni Durum Bakımından t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	Anlam Düzeyi
Boyut 1 (Kültürel Etkileşim Rolü)	Kadın	200	4,0101	,79588	,165	,869
	Erkek	191	3,9973	,74507		
Boyut 2 (Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü)	Kadın	200	4,2479	,63840	,414	,679
	Erkek	191	4,2225	,57083		
Boyut 3 (Doğayı Koruma Rolü)	Kadın	200	3,8112	,82156	-,580	,563
	Erkek	191	3,8564	,71920		

III.2.5. Anova (Tek Yönlü Varyans) Testi Sonuçları

Turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının meslek gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Anova (Tek Yönlü Varyans) testi yapılmıştır. Anova testinin sonuçları Tablo 3.8'de özetlenmiştir. Tabloya bakıldığında turistlerin tüm boyutlara ilişkin algılarının dahil oldukları meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.8. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı ölçeğinin Meslek Gruplarına Göre Anova Testi Sonuçları

		N	Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlam Düzeyi
Boyut 1 (Kültürel Etkileşim Rolü)	Hizmet	262	3,9841	,76925	,505	,679
	Sanayi	18	3,9333	,77611		
	Tarım	4	4,4250	,95000		
	Diğer	76	4,0248	,78103		
	Toplam	360	3,9950	,77217		
Boyut 2 (Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü)	Hizmet	262	4,2313	,60523	,454	,715
	Sanayi	18	4,1181	,48973		
	Tarım	4	4,4063	,70986		
	Diğer	76	4,2773	,63096		
	Toplam	360	4,2373	,60535		
Boyut 3 (Doğayı Koruma Rolü)	Hizmet	262	3,8216	,77706	,060	,981
	Sanayi	18	3,8207	,74895		
	Tarım	4	3,9500	,57446		
	Diğer	76	3,8506	,79495		
	Toplam	360	3,8291	,77501		

Turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının geldikleri bölgelere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Anova (Tek Yönlü Varyans) testi yapılmıştır. Tablo 3.9'daki sonuçlara bakıldığında Boyut 1'in (Kültürel Etkileşim Rolü) anlam düzeyi ,007 olarak bulgulanmıştır. Turistlerin geldikleri bölgeler açısından Boyut 1 (Kültürel Etkileşim Rolü)

ile arasında anlamlı bir farklılık bulgulanmıştır. Boyut 2'nin (Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü) ise turistlerin geldikleri bölgelere göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır ($p>0,05$). Boyut 3'ün (Doğayı Koruma Rolü) anlam düzeyi ,000 olarak bulgulanmıştır. Buna göre turistlerin rehberlerin Doğayı Koruma Rolü'ne ilişkin algıları geldikleri bölgelere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 3.9. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı Ölçeğinin Turistlerin Geldikleri Bölgelere Göre Anova Testi Sonuçları

		N	Ortalama	Std. Sapma	F Değeri	Anlam Düzeyi
Boyut 1 (Kültürel Etkileşim Rolü)	Doğu Asya ve Pasifik	157	4,0707	,67054	4,130	,007
	Amerika	98	3,8469	,91180		
	Avrupa	101	4,1487	,72789		
	Güney Asya	31	3,7543	,76192		
	Toplam	387	4,0091	,76912		
Boyut 2 (Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü)	Doğu Asya ve Pasifik	157	4,2995	,53302	2,108	,099
	Amerika	98	4,1248	,79558		
	Avrupa	101	4,2826	,50122		
	Güney Asya	31	4,1466	,54748		
	Toplam	387	4,2386	,60683		
Boyut 3 (Doğayı Koruma Rolü)	Doğu Asya ve Pasifik	157	3,8857	,72475	10,357	,000
	Amerika	98	3,5837	,88221		
	Avrupa	101	4,1124	,65630		
	Güney Asya	31	3,5310	,62683		
	Toplam	387	3,8400	,77111		

Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için çoklu karşılaştırma tablosuna (Tukey) bakılmıştır. Tablo 3.10'a bakıldığında yıldız (*) simgesi bulunan gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir.

Tablo 3.10 Turistlerin Geldikleri Bölgelere Göre Çoklu Karşılaştırma (Tukey) Tablosu

			Ortalama Farkı	Anlam Düzeyi
Kültürel Etkileşim Rolü	Doğu Asya ve Pasifik	Amerika	,22378	,103
		Avrupa	-,07801	,852
		Güney Asya	,31641	,149
	Amerika	Doğu Asya ve Pasifik	-,22378	,103
		Avrupa	-,30180*	,027
		Güney Asya	,09263	,935
	Avrupa	Doğu Asya ve Pasifik	,07801	,852
		Amerika	,30180*	,027
		Güney Asya	,39443	,057
	Güney Asya	Doğu Asya ve Pasifik	-,31641	,149
		Amerika	-,09263	,935
		Avrupa	-,39443	,057
Doğayı Koruma Rolü	Doğu Asya ve Pasifik	Amerika	,30203*	,009
		Avrupa	-,22673	,081
		Güney Asya	,35472	,074
	Amerika	Doğu Asya ve Pasifik	-,30203*	,009
		Avrupa	-,52876*	,000
		Güney Asya	,05269	,986
	Avrupa	Doğu Asya ve Pasifik	,22673	,081
		Amerika	,52876*	,000
		Güney Asya	,58144*	,001
	Güney Asya	Doğu Asya ve Pasifik	-,35472	,074
		Amerika	-,05269	,986
		Avrupa	-,58144*	,001

Tabloya bakıldığında rehberlerin Kültürel Etkileşim Rolü'ne (Boyut 1) ilişkin Avrupa'dan gelen turistlerin algıları ile Amerika'dan gelen turistlerin algıları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Ortalamalara bakılarak rehberlerin Kültürel Etkileşim Rolü'ne ilişkin Avrupa'dan gelen turistlerin algılarının Amerika'dan gelen turistlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Rehberlerin Doğayı Koruma (Boyut 3) Rolü'ne ilişkin Doğu Asya ve Pasifik'ten gelen turistlerin algı ortalamaları Amerika'dan gelen turistlerin algı ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde rehberlerin Doğayı Koruma (Boyut 3) Rolü'ne ilişkin Avrupa'dan gelen turistlerin algılarının Amerika ve Güney Asya'dan gelen turistlere göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Tablo 3.11. Mirasın Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolüne ilişkin Algı Ölçeğinin Turistlerin Eğitim Durumlarına Göre Anova Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sapma	F Değeri	Anlam Düzeyi
Boyut 1 Kültürel Etkileşim Rolü	ilkokul mezunu	8	4,2750	,45904	2,945	,013
	orta okul mezunu	24	4,4417	,60571		
	lise mezunu	81	3,9961	,79545		
	önlisans mezunu	19	4,0262	,83791		
	lisans mezunu	136	4,0533	,72222		
	yükseklisans mezunu	123	3,8478	,80687		
	Total	391	4,0039	,77052		
Boyut 2 Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü	ilkokul mezunu	8	4,2353	,39884	1,234	,292
	orta okul mezunu	24	4,4167	,43562		
	lise mezunu	81	4,1382	,62225		
	önlisans mezunu	19	4,3040	,64121		
	lisans mezunu	136	4,2897	,60189		
	yükseklisans mezunu	123	4,1937	,62763		
	Total	391	4,2355	,60569		
Boyut 3 Doğayı Koruma	ilkokul mezunu	8	3,9750	,47132	12,444	,000
	orta okul mezunu	24	4,4417	,39112		
	lise mezunu	81	3,9017	,77756		
	önlisans mezunu	19	4,0598	,54242		
	lisans mezunu	136	3,8379	,75718		
	yükseklisans mezunu	123	3,6202	,81319		
	Total	391	3,8333	,77260		

Turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test tespit etmek için Anova (Tek Yönlü Varyans) testi yapılmıştır. Tablo 3.11'e bakıldığında Boyut 2'nin (Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü) anlam düzeyi ,292 olarak bulgulanmıştır. Turistlerin rehberin Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü'ne ilişkin algılarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Boyut 1'in (Kültürel Etkileşim Rolü) ve Boyut 3'ün (Doğayı Koruma Rolü) $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre grup ortalamaları arasında en az birinin farklılık gösterdiği söylenebilir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu görebilmek için çoklu karşılaştırma (Tukey) tablosu tablo 3.12' de verilmiştir.

Tablo 3.12. Turistlerin Eğitim Durumlarına Göre Çoklu Karşılaştırma (Tukey) Tablosu

			Ortalama Farkı	Anlam Düzeyi
Kültürel Etkileşim Rolü	Ortaokul mezunu	ilkokul mezunu	,16667	,995
		lise mezunu	,44558	,121
		önlisans mezunu	,41543	,482
		lisans mezunu	,38841	,194
		lisansüstü mezunu	,59382*	,007
Doğayı Koruma Rolü	Ortaokul mezunu	ilkokul mezunu	,46667	,649
		lise mezunu	,54001*	,025
		önlisans mezunu	,38184	,561
		lisans mezunu	,60381*	,004
		lisansüstü mezunu	,82143*	,000

Tablo 3.12' ye göre rehberlerin Kültürel Etkileşim Rolü'ne (Boyut 1) ilişkin ortaokul mezunlarının algılarının lisansüstü mezunlarının algılarına göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Grup ortalamaları karşılaştırıldığında aralarındaki ortalama fark ,59382 ile anlamlılık göstermektedir. Bu sonuca bakılarak ortaokul mezunlarının rehberlerin Kültürel Etkileşim Rolü'ne (Boyut 1) ilişkin algı ortalamalarının, lisansüstü mezunlarına göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Aynı şekilde rehberlerin Doğayı Koruma Rolü'ne (Boyut 3) ilişkin ortaokul mezunlarının algılarının lise mezunu, lisans mezunu ve lisansüstü mezunlarının algılarına göre daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Buna göre ortaokul mezunları ile lise mezunlarının algıları arasındaki ortalama fark ,54001, ortaokul mezunları ile lisans mezunlarının algıları arasındaki ortalama fark ,60381, ortaokul mezunları ile lisansüstü mezunlarının algıları arasındaki ortalama fark ,82143 ile anlamlılık göstermektedir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısını ortaya çıkarmak üzere gerçekleştirilen bu tez çalışmasının, Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistler ile yapılan alan araştırması sonuçlarına ait bulgular, gerçekleştirilen çeşitli analizler sonucunda ortaya konmuştur. Bu bölümde elde edilen bulguların, alan yazında daha önce gerçekleştirilen çalışmalar ile benzeştiği ve varsa ayrıldığı noktalar ortaya konulmakta ve konuyla ilgili çözüm önerileri yer almaktadır.

Ülkelerin sahip oldukları doğal, tarihi ve kültürel miras, turizm için büyük potansiyel oluşturmakla birlikte sahip olunan bu mirasın da diğer tüm kaynaklar gibi sınırlılığı söz konusudur. Bu nedenle miras kaynakların korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için yerel halkın ve kamu otoritelerinin olduğu kadar turist rehberlerinin de sorumlulukları bulunmaktadır. Özellikle turist ile yerel halk arasında bir köprü konumunda olan turist rehberlerinin bu mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında sahip olduğu sorumluluklar her alanda dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan bu çalışma kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolünün turistlerce nasıl algılandığını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, amacı doğrultusunda Dünya Miras Listesinde hem doğal hem kültürel miras alanı olarak önemli bir yere sahip olan Kapadokya bölgesi ölçeğinde yapılmış ve elde edilen bulgular ışığında sonuçlar şu şekilde sunulmuştur.

Kapadokya bölgesini ziyaret eden yabancı katılımcıların %51'ini kadın, %49'unu ise erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %32,7'si ilk sırayla 45 yaş ve üzeri iken ikinci sırayı %29,9'luk oranla 26-35 yaş grubu almaktadır. Buradan hareketle kültür turizminin yoğun olarak gerçekleştiği bölgeyi daha çok yaşlı gruba girecek kişilerin tercih

ettiği söylenebilir. Araştırmaya katılanların medeni durumu ve eğitim durumları incelendiğinde incelendiğinde, %46'sının evli, %53,5'inin bekâr olduğu, %34,8'inin lisans, %31,5'inin ise lisansüstü düzeyinde eğitime sahip olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların meslek grupları incelendiğinde, en yüksek oranların %67 ile hizmet sektörü, %19,4 ile ise diğer grupta yer aldığı gözlemlenmiştir (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.). Buradan hareketle Kapadokya bölgesini eğitim durumları iyi olan ve çoğunlukla hizmet sektöründe çalışan yabancı turistlerin ziyaret ettikleri söylenebilir. Araştırmaya katılanların milliyetleri (dünya genelinde hangi bölgelerden geldikleri) incelendiğinde bölgeyi en çok ziyaret edenlerin %40,2'lik oranla Doğu Asya ve Pasifik bölgesinden geldiği, %25,8'inin Avrupa'dan geldiği ve %25,1'inin Amerika'dan geldiği %7,9'unun ise Güney Asya'dan geldiği gözlemlenmiştir. Kapadokya bölgesinin, ağırlıklı olarak Doğu Asya ve Pasifik bölgesinden gelen turistler tarafından ziyaret edildiği görülmektedir. Bunun sebebi Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinden gelen turistlerin yoğun olarak kültürel ağırlıklı turları tercih etmelerinden dolayı olabilir.

Katılımcıların Kapadokya'yı tercih etme nedenleri incelendiğinde % 66'sının kültürel ve doğal çekicilikler, %25,1'inin doğal çekicilikler, %5,9'unun ise kültürel çekicilikler nedeniyle olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle Kapadokya'yı ziyaret eden turistlerin büyük çoğunluğu için hem kültürel hem de doğal çekiciliklerin ikisi birden tercih sebebi olduğu görülmüştür.

Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği, Kapadokya'daki çekicilikler arasında katılımcıların en fazla ilgisini çeken çekicilikler incelendiğinde; doğal kaya oluşumları ve bölgenin doğal manzarasının %62,9'luk aynı oranla ilk sırada, kaya kiliselerin %57,3'lük oranla ikinci sırada, peri bacalarının %52,7'lik oranla üçüncü sırada, Kapadokya'nın

tarihinin %52,2'lik oranla dördüncü sırada yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak bölgeyi ziyaret eden turistlerin öncelikli olarak bölgenin doğal mirasını tercih ettikleri, kültürel mirası ise ikinci planda tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu noktada turist rehberlerinin bölgenin sahip olduğu kültürel öğeleri vurgulayarak bu mirasın önemini turistlere daha iyi tanıtmak adına daha aktif roller üstlenmeleri gerektiği söylenebilir. Bu şekilde bölgenin kültürel mirasının da en az doğal mirası kadar turistlerin en fazla ilgisini çeken önemli çekicilikler arasında yer alabilir.

Turistlerin tatil deneyimi üzerinde turist rehberinin etkisinin katılımcılara göre dağılımı incelendiğinde, araştırmaya katılanların %43,5'ine göre olumlu, %42,5'ine göre ise oldukça olumlu, %10,7'sine göre ne olumlu ne olumsuz, %1,8'ine göre olumsuz, %1,5'ine göre ise rehberin etkisinin oldukça olumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulardan hareketle araştırmaya katılanların çoğunluğu için turist rehberinin turistlerin tatil deneyimleri üzerinde olumlu bir etki bıraktığı söylenebilir. Aynı şekilde McDonnell (2001) çalışmasında benzer sonuçlara ulaşarak turistlerin tatil deneyimi üzerinde turist rehberinin etkisinin %41'lik bir oranla oldukça olumlu yönde olduğunu bulgulamıştır.

Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin algı ölçeğinde yer alan ifadelerin ortalamaları incelendiğinde, en yüksek ortalama sahip maddelere göre rehberin, turistlerin bilgi ve algılarının artırılmasına yönelik rollerini içeren ifadelerin olduğu görülmektedir. Aynı şekilde en düşük ortalama sahip maddelerin ise, doğal çevreyi korumaya yönelik ifadeler olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, rehberlerin, bölgenin doğal çevreyi koruma konusunda yetersiz davrandıkları görülmektedir. Bu noktada turist algılarının artırılması için rehberlerin

bölgenin doğal çevresini korumak ve tanıtmak adına daha aktif davranmaları gerektiği ve üzerlerine düşen rolleri yerine getirme konusunda titiz davranmaları gerektiği söylenebilir.

Ölçeğin geneline yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 3 faktör altında toplanmış ve toplam varyansın % 66,085'ini açıkladığı bulgulanmıştır. Kültürel Etkileşim Rolü olarak adlandırılan birinci faktör toplam varyansın %26,601'ini, Kültürel Arabulucu ve Bilgi Aktarıcı Rolü olarak adlandırılan ikinci faktör toplam varyansın %20,366'sını, Doğayı Koruma Rolü olarak adlandırılan üçüncü faktör ise toplam varyansın %19,118'ini açıklamaktadır.

Elde edilen birinci faktör, 10 ifadeden oluşmaktadır. Faktörü oluşturan ifadeler incelendiğinde, faktöre yüksek düzeyde yüklenen ifadeler “Turistler ile yerel halk arasında iletişimi sağladı”, “Kültürlerarası empati oluşturdu”, “Turistler ve yerel halk arasındaki etkileşimi başlattı”, “Kültürel değerleri tanımamı ve yorumlamamı sağladı” ve “Kültürel tutumların şekillenmesinde etkili oldu” şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Elde edilen ikinci faktör 8 ifadeden oluşmaktadır. Faktörde yer alan ifadelerin faktör yükleri incelendiğinde, bu faktördeki major değişkenlerin “Bölgenin coğrafyası hakkında bilgi verdi” ve “Turistlerin yerel halkın sosyal, kültürel değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını anlamasını sağladı” olduğu görülmektedir.

Elde edilen üçüncü faktör ise 5 ifadeden oluşmaktadır. Üçüncü faktörün tüm ifadelerinin yükleri ,700'ün üzerinde olup major değişkenler oldukları görülmektedir, bu ifadelerin “Doğal çevreye yönelik bireysel koruma duygusu oluşturdu”, “Doğal çevreyi korumamı sağladı (çöplerin atılmaması, su ve çevre kirliliği, gürültü kirliliği, toprak erozyonu, yangın, vb. tehlikelerin oluşmasını engelledi)” olduğu görülmektedir. “Doğaya

karşı duyarlı ve sorumlu davranışlar sergilemem için beni teşvik etti”, “Kaynakların tasarruflu kullanılmasını sağladı (elektrik, su, vb.)”, “Ziyaretçilerin çevreye vereceği olumsuz etkileri en aza indirdi” olduğu görülmektedir.

Yapılan t-testine göre, turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Elde edilen bu sonuç turist rehberlerine ilişkin turist algıları ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Tetik (2012) Karadeniz Bölgesi’ni ziyaret eden turistlerin cinsiyetleri ile ekotur rehberinin niteliklerinin önem düzeyi ve performans düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde Şahin (2012) çalışmasında turistlerin cinsiyetleri ile rehberin iletişim yeterliliklerine verdikleri öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Chen, Hwang ve Lee (2006) tarafından yapılan çalışmada araştırmacılar, turist rehberlerinden memnuniyet düzeyleri açısından katılımcıların cinsiyetine göre bir farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının meslek gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan Anova testinin sonuçlarına göre, turistlerin algılarının çalıştıkları meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Bu durumun her bir meslek grubunun içerisinde çok sayıda meslek adı bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sebeple bu sonuç, daha önceki yapılan birtakım çalışmaların sonuçlarından farklılaşmaktadır. Örneğin, Toker (2011) turistlerin meslekleri ile turist rehberlerini bir kültür elçisi olarak algılamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan Anova testinin sonuçlarına göre, turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının geldikleri bölgelere göre farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Turistlerin, rehberlerin Doğayı Koruma ve Kültürel Etkileşim Rolü'ne ilişkin algıları geldikleri bölgelere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuçlara göre, çoklu karşılaştırma tablosundaki ortalamalara bakılarak rehberlerin Kültürel Etkileşim Rolü'ne ilişkin Avrupa'dan gelen turistlerin algılarının Amerika'dan gelen turistlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Rehberlerin Doğayı Koruma Rolü'ne ilişkin Doğu Asya ve Pasifik'ten gelen turistlerin algı ortalamaları Amerika'dan gelen turistlerin algı ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde rehberlerin Doğayı Koruma Rolü'ne ilişkin Avrupa'dan gelen turistlerin algılarının Amerika ve Güney Asya'dan gelen turistlere göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu farklılıklar neticesinde rehberlerin, Amerikalı turistlere sundukları rehberlik hizmetinde daha fazla kültürel etkileşim ve doğayı korumaya yönelik davranışlar sergilemeleri gerektiği söylenebilir. Ayrıca bu noktada Amerikalı turistlerin rehberlerden beklentilerinin belirlenerek memnuniyet düzeylerinin artırılması sağlanabilir. Literatürde de bu sonuç, daha önce yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Miguel (2012) kültür turistlerinin turist rehberlerinden beklentilerini ve turist rehberinin turist memnuniyetindeki rolünü ortaya çıkarmak amacıyla yürütmüş olduğu çalışmasında rehberlerin rollerinin milliyetlere göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Şahin (2012) turistlerin rehberin iletişim performansına yönelik görüşlerine etki eden en önemli değişkenin ülke olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bir başka deyişle 'turistlerin rehberlerin iletişim performansına yönelik görüşleri ülkelerine/milliyetlerine göre değişmektedir' sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan diğ er Anova testinin sonuçlarına göre, turistlerin turist rehberlerinin kültürel ve doğ al mirasın sürdürülebilirliğindeki rolüne ilişkin algısının eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, turistlerin rehberin Kültürel Etkileş im Rolü'ne ve Doğ ayı Koruma Rolü'ne ilişkin algılarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çı kmıştır. Buna göre, rehberlerin Kültürel Etkileş im Rolü'ne ilişkin ortaokul mezunlarının algılarının, lisansüstü mezunlarının algılarına göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Aynı şekilde rehberlerin Doğ ayı Koruma Rolü'ne ilişkin ortaokul mezunlarının algılarının lise mezunu, lisans mezunu ve lisansüstü mezunlarının algılarına göre daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Bir anlamda eğitim seviyesi düşük olan turistlerin diğ er eğitim gruplarına göre, turist rehberinin bu rolleri sergilemedeki yetkinliğini yeterli seviyede gördükleri söylenebilir. Ortaokul mezunlarının rehberin bu rolünü yeterli seviyede görmelerinin sebebinin, rehberden beklentilerinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünölmektedir. Bunun neticesinde bu farklılığın rehberlerin tur esnasında bu rolleri sergilerken daha etkin davranmasıyla giderilebileceğı düşünölmektedir. Daha önceki çalışmaların da elde edilen bu sonuçlarla benzerlik gösterdiği görölmektedir. Toker (2011)'in araştırma sonuçlarından birine göre farklı öğrenim seviyesine sahip turistlerin turist rehberlerini kültür elçisi olarak algılamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Turist rehberlerine yönelik bu algıların eğitim durumu değişkenine göre etkilendiğı söylenebilir. Şahin (2012) turistlerin rehberin iletişim yeterliliklerine verdikleri öneme yönelik görüşleri ile eğitim durumları değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Yu, Weiler ve Ham (2002) yaptıkları çalışmada turistlerin rehberin iletişim performansına yönelik görüşleri üzerinde eğitim durumlarının önemli bir etkisi bulunduğunu belirtmişlerdir. Chen, Hwang ve Lee (2006) 'nin rehberli turlara katılan turistlerin özelliklerini belirlemeye yönelik yaptığı

araştırma sonucunda eğitim durumu ile turistlerin rehberden memnun kalma düzeyleri, bir diğer anlamda rehberin performansına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan çarpıcı sonuçlara göre, turist rehberlerinin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğine ilişkin rollerinin turistlerin milliyetine ve eğitim durumuna göre farklı algılandığı görülmüştür. Bunun sonucunda, turist rehberlerinin rehberlik hizmeti sunarken kültürel etkileşim ve doğayı korumaya yönelik daha etkin davranışlar sergilemesi gerektiği açıkça görülmektedir. Bununla birlikte Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistlerin kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rollerine ilişkin maddelere verdikleri puanlara bakıldığında turistlerin algılarının oldukça olumlu olduğu sonucuna ulaşılmış ve turist rehberlerinin miras alanlarının korunması, tanıtılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında büyük öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Literatürde de elde edilen bu sonuçlara benzer şekilde Zengin ve Eker (2014) kültür turizminin sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rollerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında benzer bulgular elde etmiş ve bölgenin kültürel çekiciliklerinin korunması ziyaretçilere tanıtılması, aktarılması ve kültürler arası etkileşimin sağlanmasında turist rehberlerinin büyük öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Pereira ve Mykletun (2012) çalışmalarında turist rehberlerinin liderlik, arabuluculuk, kaynak yönetimi ve ekonomi rollerini sergilerken bir bölgenin sürdürülebilirliğini ne ölçüde artıracabileceklerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışmalarının sonucunda ise, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme katkılarının düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ling, Noor, Lim ve Mohamed (2011) 'in çalışmalarında ise miras turizmi kapsamında turistlerin bilinçlenmelerini sağlamak ve farkındalıklarını artırmak için özellikle turist rehberlerinin rolleri ve yerine getirdikleri hizmet bakımından

daha fazla çaba sarf etmeleri ve daha fazla çalışmaları gerektiği ortaya çıkmıştır. Köroğlu ve Güzel (2013) turist rehberlerinin yorumlama rolleriyle ve çevreye karşı duyarlı davranışlar sergilemede rol model olmasıyla, turistleri eğiterek doğal kaynakları korumaya sundukları katkıya ilişkin turist algılarını ortaya çıkarmayı amaçladıkları çalışmalarının sonucunda turist rehberlerinin çevre yorumcu rollerinin rehberin performansına ilişkin turist algılarını artırmada önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Hu ve Wall (2012) çalışmalarında yorumlayıcı rehberliğin, turistlerin güzel bir deneyim yaşamalarına, yerel kaynakların korunmasına ve yerel ekonominin canlanmasına katkıda bulunurken aynı zamanda rehberlerin sahip oldukları bu potansiyeli turizmin sürdürülebilir bir boyut kazanması için kullanmalarını sağladıkları ortaya çıkmıştır. Littlefair & Buckley (2008) çalışmalarında rehberin rol modeli olması ve yorumlama yapması birlikte değerlendirildiğinde çevreye verilen hasarın şiddetinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan ulusal veya evrensel niteliğe sahip olan doğal ve kültürel miras varlıkları, ülkelerin özgün yönlerini vurgulayarak diğer ülkelerden farklılaşmasını sağlamaktadır. Bu alanların bir defa tahrip olması durumunda bir daha yerine konulamayacak olmasından dolayı daimi bir koruma ve sürdürülebilirliğini sağlama politikasına ihtiyaç olacaktır. Bu açıdan bakıldığında turist rehberleri dâhil olmak üzere ilgili kamu otoriteleri tarafından da bu amaca hizmet edecek çeşitli önlemler alınması gerekmektedir. Özellikle turist rehberleri bu mirası nesiller ötesine taşıyacak kişiler olarak önem taşımaktadırlar. Bu sebeple kamu otoriteleri tarafından bu mirasın öneminin turist tarafından daha etkin anlaşılabilmesini ve uluslararası düzeyde bu bilincin oluşturulmasını sağlamak için rehberlere çeşitli seminerler veya kurslar verilebilir. Bununla birlikte Dünya Miras Listesinde çok fazla miras alanına sahip olan ülkemizde rehberlik eğitimi müfredatına bu alanlara yönelik uzmanlık dersleri konularak miras alanlarımızın korunmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanabilir.

Yerel kamu yetkililerince miras alanlarında kaynak tasarrufu sağlamak için çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Bunun dışında bu alanlardaki işaretlemeler ve uyulması gereken kurallar, ilgili yerlere titizlikle konularak bunların takibinin yapılması sağlanabilir. Özellikle doğa yürüyüşü yapılan alanlarda takip edilmesi gereken patikalarla ilgili levhalar, işaretlemeler ve çöp kutuları konulması sağlanarak mevcut flora ve faunanın zarar görmesi engellenebilir. Kültürel ve doğal mirasın korunması, ilgili yasalarla güvence altına alınabilir. Miras alanlarında faaliyet gösteren turist rehberleri, ilgili meslek odaları tarafından düzenli olarak denetlenmelidir. Tüm bunların gerçekleşebilmesi için turist rehberlerine miras turizmi ve mirasın önemi ile ilgili eğitimler verilerek onların yorumlama becerilerini geliştirecek ve turistlere rol model teşkil edecek bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

Gelecekte Yapılacak Araştırmalar için Öneriler

Gelecek yıllarda turist rehberlerinin miras alanlarındaki rollerine ilişkin yapılacak olan araştırmalar için bir takım öneriler getirilmesi muhtemeldir. Öncelikle yapılan bu tez çalışmasında değerlendirilen veriler Temmuz ayı içerisinde toplanmıştır. İleride yapılacak araştırmalarda verilerin yılın diğer aylarında, özellikle Kapadokya bölgesinde turizm sezonunun daha yoğun yaşandığı sonbahar (Eylül-Ekim-Kasım) döneminde toplanması, hem araştırma örnekleminde yer alan katılımcıların geldiği şehir çeşitliliğini artırabilecek, hem de farklı aylara göre Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistlerin algıları arasındaki farklılıklar incelenebilecektir.

İleriki yıllarda yapılacak araştırmalar için bir diğer öneri ise, sadece yabancı turistler üzerine yapılan bu çalışma örneklemine aynı zamanda yerli turistler de dahil edilerek, yerli ve yabancı turistlerin turist rehberinin kültürel ve doğal mirasın

sürdürülebilirliğindeki rollerine ilişkin algıları arasında bir karşılaştırma yapılabilecek olmasıdır. Bununla birlikte çalışma alanı olan Kapadokya bölgesi haricinde Dünya Miras Listesinde yer alan bir diğer karma (hem kültürel hem doğal) miras alanı olan Pamukkale miras alanında veya ülke genelinde de benzer bir çalışma gerçekleştirilebilir. Aynı çalışma Türkiye'deki eylemli turist rehberleri üzerinde yapılarak, bölgesel ve ülkesel rehberlik yapan turist rehberlerinin algıları arasında bir karşılaştırmaya gidilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoğlu, H. (2001). *Turizmde rehberlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin dünya miras listesindeki yeri ve yeni bir aday önerisi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 81-106.
- Aliağaoğlu, A. (2004). Sosyo-kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Ankara*
- Alpar, R. (2013). *Çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Ap, J. ve Wong K.K.F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems, *Tourism Management*, 22, 551-563.
- Avcıkurt, C. (2007). *Turizm sosyolojisi*. Ankara: Detay yayıncılık.
- Bahçe, A.S. (2009). Kırsal gelişimde kültür (mirası) turizmi modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1-12.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Batman, O., Yıldırğan, R. ve Demirtaş, N. (2000). *Turizm rehberliği*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (2003). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi*: 11 Aralık 2014 tarihinde http://unesco.org.tr/dokumanlar/somut_olmayan_km/sokum_bb.pdf adresinden alınmıştır.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (2011). 19 Aralık 2014 tarihinde <http://www.unesco.org.tr/?page=11:0:5:turkce> adresinden alınmıştır.

- Boswell, R. ve O’Kane, D. (2011). Introduction: Heritage management and tourism in africa, *Journal of Contemporary African Studies*, 29(4), 361-369.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, H-J., Hwang, S-N., ve Lee, C. (2006). Visitors' characteristic of guided interpretation tours, *Journal of Business Research* 59, 1167–1181.
- Cohen, E. (1985). The tourist guide, the origins, structure and dynamics of a role, *Annals of Tourism Research*, 12(5), 5-29.
- Cohen, E.H., Ifergan, M. ve Cohen, E. (2002). A new paradigm in guiding, *Annals of Tourism Research*, 29(4), 919-932.
- Çimrin, H. (1995). *Turizm ve turist rehberliği'nin ABC'si*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dağıstan Özdemir, M. Z. (2005). Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını* , 20-25.
- Dahles, H. (2002). The politics of tour guiding, *Annals Of Tourism Research*, 29(3), 783-800.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve çevre yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Drdacky, M. D. (2010). Risks generated by tourism in an environment with cultural heritage assets. *International Preservation News*, 52, 12-17.
- Du Cros, H. (2001). A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism. *International Journal of Tourism Research*, 3, 165-170.

- Duran, E. (2011). Turizm, kültür ve turizm ilişkisi; turizmde toplumsal ve kültürel kimliğin sürdürülebilirliği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 291-313.
- Dünya Turizm Örgütü.* (t.y). Bölgelere göre ülkeler, 11 Kasım 2015 tarihinde <http://www2.unwto.org/members/states> adresinden alınmıştır.
- Ekici, M. (2004). Bir sempozyumun ardından: Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi, *Milli Folklor*, 16 (61).
- Ekmekçi, İ.N. (2005). *Paket turların sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolü*, Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Eren, E. (2008). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Basımevi
- George, E.W. (2010). Intangible cultural heritage, ownership, copyrights and tourism, *International Journal Of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 4(4), 376-388.
- Güler, O. (2012). *Yeni bir finansal araç olarak yeşil kredilere otelcilik ve bankacılık sektörlerinin bakış açısı: Antalya'daki dört ve beş yıldızlı oteller üzerine bir araştırma*, Yüksek lisans Tezi, Mersin Üniveristesi. Mersin.
- Gündüz, F. (2004). Çevre ve turizmin sürdürülebilirliği, *Planlama Dergisi*, 1, 58-66.
- Gürpınar, E. (2000). Kültür ve tabiat varlıklarını koruma üzerine. *I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 23, 185-193.
- Güzel, F.Ö. (2007). *Türkiye imajının geliştirilmesinde profesyonel turist rehberlerinin rolü (alman turistler üzerine bir araştırma)*, Yüksek lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

- Hazar, A. (2010). *Genel turizm*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hazen, H. (2009). Valuing natural heritage: Park visitors' values related to world heritage sites in USA. *Current Issues in Tourism*, 12(2), 165-181.
- Howard, J., Thwaites, R. ve Smith, B. (2001). Investigating the roles of the indigenous tour guide, *The Journal Of Tourism Studies*, 12(2), 32-39.
- Hu, W. (2007). *Tour guides and sustainable development: The case of hainan, China*, Doctor of Philosophy. Canada: University of Waterloo.
- Hu, W. ve Wall, G. (2012). Interpretative guiding and sustainable development: A framework, *Tourism Management Perspective*, 4, 80-85.
- Huang, R. ve Wang, W. (2007). An investigation of the intercultural competence of tour guides in great britain, *Acta Turistica*, 19(2), 101-228.
- Io, M. ve Hallo, L. (2011). Tour guides' interpretation of the historic center of macao as a world cultural heritage site, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 9(2), 140–152.
- İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı*. (t.y). 03 Aralık 2014 tarihinde http://www.alanbaskanligi.gov.tr/unesco_dunya_miras_kavram%C4%B1.html adresinden alınmıştır.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler ve teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kaynak, İ. (2013). *Turizm ve turizm rehberliği*. Konya: Aybil Yayınları.
- Kiper, H. P. (2004). *Küreselleşme sürecinde kentlerin tarihsel kültürel değerlerinin korunması türkiye-bodrum örneği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, S., Temizkan, S.P. ve Temizkan, R. (2010). Profesyonel turist rehberlerinin turizm pazarlamasındaki rolü ve hizmet içi eğitim seminerlerinin pazarlama açısından içerik analizi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 133-149.
- Kozak, M. (2014). *Sürdürülebilir turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. ve Kozak, M. (2014). *Genel turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köroğlu, O. ve Güzel, O. (2013). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural resource management and sustainable tourism, *Romanian Economic and Business Review – Special issue*, 69-80.
- Köroğlu, Ö. (2013). Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 91- 112.
- Köroğlu, Ö., Köroğlu, A. ve Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolü üzerine bir inceleme, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 131-139.
- Kurt, S. (2009). *Türk halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanımı: Fethiye örneği*, Yüksek lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*. (2015). 14 Eylül 2015 tarihinde <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html> adresinden alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009). Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu. 20 Kasım 2014 tarihinde

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> adresinden alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). 12 Aralık 2014 tarihinde

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html>

adresinden alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). Gelenekten geleceğe: Türkiye’de somut olmayan kültürel miras. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y). 3 Aralık 2014 tarihinde

[http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-](http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html)

[korunmasi-sozlesmesi.html](http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html) adresinden alınmıştır.

Leclerc, D. ve Martin, J.N. (2004). Tour guide communication competence: French, german and american tourists’ perceptions, *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 181-200.

Lin, Y. (2014). Tourist's perceptions of tour guides in visiting Taiwan. *The International Journal of Organizational Innovation*, 6(4), 192-202.

Ling, T.P, Noor, S.M, Lim, K.Y. ve Mohamed, R. (2011). Tour guides as interpreters of cultural heritage in promoting mindful tourists for sustainable tourism in Malaysia. Azizi Bahauddin. (Ed.) *Proceedings of 2nd Regional Conference on Tourism Research*. (s. 311-322). Universiti Sains Malaysia Penang.

Littlefair, C. ve Buckley, R. (2008). Interpretation reduces ecological impacts of visitors to world heritage site, *A Journal of the Human Environment*, 37(5), 338-341.

- Lixinski, L. (2011). Selecting heritage: The interplay of art, politics and identity, *The European Journal of International Law*, 22(1), 81-100.
- Lowenthal, D. (2005). Natural and cultural heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 11(1), 81-92.
- McDonnell, I. (2001). The role of the tour guide in transferring cultural understanding, *School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper Series*, 3. University of Technology Sydney.
- McKercher, B. (2001). A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism, *International Journal of Tourism Research*, 3, 165-170.
- McKercher, B. ve du Cos. H. (2002). *Cultural tourism*. New York: Routledge.
- McKercher, B., Ho, P. S. ve du Cros, H. (2005). Relationship between tourism and cultural heritage management: Evidence from Hong Kong. *Tourism Management*, 539-548.
- Miguel, B. (2012). Cultural tourists requests from their tourist guides, *International Journal Of Management Cases*, 14(1), 266-282
- Neto, F. (2003). *A new approach to sustainable tourism development*. United Nations.
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2014). *2012-2013-2014 yılları Nevşehir ili emniyet turizm istatistikleri*. Nevşehir.
- Niemczyk, A. (2013). Cultural tourists: “An attempt to classify them”, *Tourism Management Perspectives*, 5, 24-30.
- Nuryanti, W. (1996). Heritage and postmodern tourism, *Annals of Tourism Research*, 23(2), 249-260.
- Oğuz, M.Ö. (2013a). *Somut olmayan kültürel miras nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Oğuz, M.Ö. (2013b). Terim olarak somut olmayan kültürel miras, *Milli Folklor*, 25 (100), 5-13.
- Okuyucu, A. (2011). *Osmaneli ilçesinde kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanımına yönelik bir araştırma*, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ormsby, A. ve Mannle, K. (2006). Ecotourism benefits and the role of local guides at masoala national park, Madagascar, *Journal of Sustainable Tourism*, 14(3), 271-287.
- Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-1*. Ankara: Nisan Kitabevi.
- Özünel, E.Ö. (2011). Kültür turizminde “yöresel” ve otantik” olanı sorgulamak ve tüketilmiş mekanları yeniden üretmek üzerine, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 255-262.
- Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür turizmi*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Pereira, E.M ve Mykletun, R.J. (2012). Guides as contributors to sustainable tourism? A case study from the amazon, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12(1), 74-94.
- Poudel, S. ve Nyaupane, G.P. (2013). The role of interpretative tour guiding in sustainable destination management: A comparison between guided and nonguided tourists, *Journal of Travel Research*, 52(5), 659-672.
- Qu, J., Cao, S., Li, G., Niu, Q ve Feng, Q. (2014). Conservation of natural and cultural heritage in Dunhuang, China. *Gondwana Research*, 26, 1216-1221.
- Rabotic, B. (2008). Tourist guides as cultural heritage interpreters: Belgrade experience with municipality-sponsored guided walks for local residents, ‘cultural and

event tourism: issues & debates, *The Proceedings Book of the International Tourism Conference*, 213-233, Alanya

Rabotic, B. (2010). Professional tourist guiding: The importance of interpretation for tourist experiences, *Tourism & Hospitality Management*, Conference Proceedings, 1157-1167.

Randall, C. ve Rollins, R.B. (2009). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas, *Journal Of Sustainable Tourism*, 17(3), 357-374.

Rodzi, N.I.M., Zaki, S.A. ve Subli, S.M.H.S. (2013). Between tourism and intangible cultural heritage, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 85, 411-420.

Sarıkaya, M. ve Kara, Z. (2007). Sürdürülebilir kalkınmada işletmenin rolü: Kurumsal vatandaşlık, *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 221-233.

Sarkım, M. (2007). *Sürdürülebilir turizm kapsamında turistik ürün çeşitlendirme politikaları ve Antalya örneği*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Skounti, A. (2011). The lost ring: Unesco's world heritage and intangible cultural heritage, *Milli Folklor*, 23(89), 28-40.

Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. New York: CABI.

Şahin, S. (2012). *Turist rehberlerinin kültürlerarası iletişim yeterlilikleri: Alman, İngiliz ve Rus turistlerin algılamaları*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Teke, S.G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: Resmi, resmi olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras, *Milli Folklor*, 25, 31-39.

Tetik, N. (2012). *Turist rehberlerinin ekoturizm alanındaki yeterlilikleri: Doğu karadeniz örneği*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Timothy, D.J. ve Nyaupane, G.P. (2009). *Cultural heritage and tourism in the developing world*. USA and Canada: Routledge.

- Toker, A. (2011). *Kültür turizminin sürdürülebilirliğinde profesyonel turist rehberlerinin rolü: Ankara örneği*, Yüksek lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Turist Rehberliği Meslek Kanunu. (2012). 22 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazete, 25 Aralık 2014 tarihinde, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622.htm> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (t.y). 11 Kasım 2015 tarihinde www3.tcmb.gov.tr/sektor/2014/menu.php adresinden alınmıştır.
- UNESCO. (1972). *Convention Concerning The Protection Of The World Cultural and Natural Heritage*. 12 Aralık 2014 tarihinde <http://whc.unesco.org/> adresinden alınmıştır.
- UNESCO. (2013). *Managing Cultural World Heritage*. Paris, Fransa
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. (t.y). 17 Aralık 2014 tarihinde <http://en.unesco.org/countries/member-states> adresinden alınmıştır.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314.
- Uygur, S.M. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi* , 2 (2), 50-64.

- Weiler, D. ve Davis, D. (1993). An exploratory investigation into the roles of the nature-based tour leader, *Tourism Management*, 91-98.
- World Federation of Tourist Guide Association. (2012). 19 Aralık 2014 tarihinde <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide> adresinden alınmıştır.
- Yağcı, S. (2015, 14 Temmuz). Turizm örgütlerine göre 2015 'kayıp'. www.dunya.com.
- Yamada, N. (2011). Why tour guiding is important for ecotourism: Enhancing guiding quality with the ecotourism promotion policy in Japan, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 16(2).
- Yu, X., Weiler, B. ve Ham, S. (2004). Cultural mediation in guided tour experiences: A case study of australian guides of chinese tour groups, *Bussines and Economics*, Monash University, Department of Management Working Paper Series.
- Yüksek, M. (2010), *Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'de Çevre Politikaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Zengin, B. ve Eker, N. (2014) Alternatif turizm kapsamında kültür turizminin sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolü: Bir uygulama, *XIII. Geleneksel Turizm Paneli*, 1.
- Zhang, H.Q. ve Chow, I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides' performance: Evidence from mainland chinese outbound visitors in Hong Kong, *Tourism Management*, 25, 81-91.

EK 1: ANKET FORMU

Dear Guest,

This questionnaire is designed to find out your opinion about “The Roles of Tour Guides on Sustainability of Natural and Cultural Heritage”. Since there are no right or wrong answers and your opinion is valuable for us, it is important that all questions are properly answered. Your answers will only be used for scientific purposes and treated as completely confidential. Your participation and contribution is highly appreciated.

Thanks for your interest.

Assist. Prof. Dr. Uysal YENİPINAR

Mersin University Tourism Faculty

Gsm: +90 532 472 39 94

uysalyenipinar@mersin.edu.tr

Res. Assist. Gizem ÇAPAR

Mersin University Tourism Faculty

Gsm: +90 554 819 35 85

gizemcapar@mersin.edu.tr

1. Please indicate to what extent you agree with the following items about “**The Role of Tour Guides on Sustainability of Natural and Cultural Heritage**”. Please put a cross on appropriate block on the scale.

Tour Guide,	Strongly Disagree	Disagree	Neither disagree/ Nor agree	Agree	Strongly Agree
1. Helped me to develop a keener awareness and appreciation of the nature	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Minimized the adverse impacts of visitors on environment	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Encouraged conservation action on environment by individuals	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Encouraged me to behave in an environmentally responsible and sensitive way	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Ensured the protection on natural environment (prevent dropping litter around, water and environmental pollution, noise pollution, soil erosion, fire etc. dangers)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Enhanced using resources economically (electricity, water, etc.)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Gave information about geography of the region	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Gave information about the special types of flora and fauna of the region	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Played a key role in achieving environmentally responsible tourist behaviour	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Provided knowledge about the traditions and rituals	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Ensured me to respect rules and regulations on visited places	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Created awareness of cultural differences between tourists and hosts	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Initiated interaction between tourists and locals	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Not only provided physical access but also insights into the local culture	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Connected visitors with places visited	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Deepened visitors' understanding of host society, cultural values, customs and lifestyles	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Played a direct role in mediating cultural exchange between tourists and locals.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Helped me to develop protection awareness of cultural values	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Played an important role on reflecting traditional Turkish image	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Motivated me to participate in cultural activities on visited places	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Interpreted cultural values in the most real-like way	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Helped me to recognize and interpret cultural values	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Helped shaping the cultural attitudes of tourists	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

24. Provided communication between tourists and locals	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25. Developed intercultural empathy	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Please, kindly answer the following questions by writing or placing a cross in the appropriate block where applicable.

2. Gender/Sex : ☐ Female ☐ Male

3. Age :

4. Marital status : ☐ Married ☐ Single

5. Nationality:

6. Profession/Job:.....

7.Educational level: ☐ Primary education ☐ Secondary education ☐ High school/college
☐ Associate's degree ☐ Bachelor's degree ☐ Post graduate

8. Why did you prefer Cappadocia for traveling?

- ☐ To see the natural attractions of Cappadocia ☐ To see the cultural attractions of Cappadocia
☐ To see both cultural and natural attractions of Cappadocia ☐ Other (please specify).....

9. Among the natural and cultural values in Cappadocia which one attracted your interest most ? (you can choose more than one)

() Fairy Chimneys	() Natural rocky formations
() History of Cappadocia	() Culture of Cappadocia
() Natural scenery	() Cave churches
() Museums and Archeological Sites	() Wine, meal, (gastronomy).
() Local people and local life	() Pottery, onyx, carpets etc
() Amusement, night life etc	() Other (please specify).....

10. How did the tour guide have an influence on your travel experience?

- ☐ Extremely negatively ☐ Negatively ☐ Neither positively nor negatively
☐ Positively ☐ Extremely positively

*Thanks for your participation
Have a nice holiday*